

Geografski modeli sportsko - rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji

Ponjavić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:529863>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**



Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)



Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

«Dr. Mijo Mirković»

ANA PONJAVIĆ

**GEOGRAFSKI MODELI SPORTSKO –
REKREACIJSKOG TURIZMA U ISTARSKOJ
ŽUPANIJI**

Diplomski rad

Pula, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ANA PONJAVIĆ

**GEOGRAFSKI MODELI SPORTSKO –
REKREACIJSKOG TURIZMA U ISTARSKOJ
ŽUPANIJI**

Diplomski rad

JMBAG: 0303074715, redovita studentica

Studijski smjer: Kultura i turizam

Kolegij: Turistička geografija Hrvatske

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Geografija

Znanstvena grana: Društvena geografija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Nikola Vojnović

Pula, rujan 2022.



IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana **Ana Ponjavić**, kandidatkinja za magistricu Kulture i turizma ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, rujan 2022. godine



IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, **Ana Ponjavić** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom „Geografski modeli sportsko – rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, rujan 2022. godine

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1 Predmet, cilj i svrha istraživanja	2
1.2 Hipoteza rada.....	2
1.3 Metode istraživanja	3
1.4 Struktura rada	3
2. TEMELJNA OBILJEŽJA TURIZMA I NJEGOV POVIJESNI RAZVOJ	5
2.1 Pojam i razvoj turizma u svijetu.....	5
2.2 Razvoj i stanje turizma u Hrvatskoj	11
2.3 Turizam u brojkama	13
3. ODRŽIVI TURIZAM I POSEBNI OBLICI TURIZMA.....	17
3.1 Definiranje i važnost praćenja održivog razvoja turizma	17
3.2 Pojmovno određenje posebnih oblika turizma.....	22
3.3 Klasifikacija i temeljna obilježja posebnih oblika turizma.....	24
3.4 Motivacija u posebnim oblicima turizma	29
4. SPORTSKO – REKREACIJSKI TURIZAM	32
4.1 Definiranje sportsko – rekreacijskog turizma.....	32
4.2 Oblici i vrste sportsko – rekreacijskog turizma	34
4.3 Međusobna povezanost turizma i sporta.....	40
4.4 Ekonomski učinci sporta u turizmu.....	41
5. GEOGRAFSKI POLOŽAJ I PRIRODNA ATRAKCIJSKA OSNOVA ISTARSKJE ŽUPANIJE KAO DESTINACIJE SPORTSKO - REKREACIJSKOG TURIZMA	43
5.1 Prometno – geografski položaj Istarske županije	44
5.2 Turističko – geografski položaj Istarske županije	46
5.3 Prirodna atrakcijska osnova Istarske županije	47
5.3.1 Reljef	47

5.3.2 Obalni reljef	48
5.3.3 Klimatski uvjeti.....	49
5.3.4 More i vode na kopnu	50
5.3.5 Flora i fauna.....	51
5.3.6 Zaštićena prirodna baština	53
6. ZNAČAJ ANTROPOGENE ATRAKCIJSKE OSNOVE ISTARSKOJ ŽUPANIJE ZA SPORTSKO – REKREACIJSKI TURIZAM.....	54
6.1 Povezanost kulture i sporta	54
6.2 Povezanost sporta i gastronomije	56
7. SPORTSKO – REKREACIJSKI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI.....	59
7.1 Sportsko – rekreacijska ponuda Istarske županije	59
7.1.1 Cikloturizam.....	64
7.1.2 Pješački turizam	68
7.1.3 Tenis.....	72
7.1.4 Sportovi na vodi.....	74
7.1.5 Paragliding	75
7.1.6 Adrenalinski parkovi	76
7.2 Sportsko – rekreacijske manifestacije u Istarskoj županiji.....	78
7.3 SWOT analiza i daljnje mogućnosti razvoja sportsko – rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji	81
8. ZAKLJUČAK.....	84
LITERATURA	86
POPIS GRAFIČKIH PRILOGA	94
SAŽETAK	95
SUMMARY	96

1. UVOD

Posljednjih desetljeća turizam postaje sve važniji aspekt međunarodnih gospodarstava, odnosno sve se više ulaže u razvoj turizma i njegovu ponudu. Nažalost, masovnost je i dalje prisutna, a njezinom prisutnošću javljaju se brojne negativne posljedice na okoliš, zajednicu i društvo. S druge strane, sve veći je pritisak Vlada i Eko – udruga ali i samog stanovništva da se takav negativan učinak turizma smanji. Stoga se sve češće mogu čuti pojmovi *održivo*, *održivi razvoj*, *održivi turizam*, odnosno potreba da se negativni učinci smanje, da se turizam razvija na održiv i odgovoran način. Današnje, moderno društvo okarakterizirano je ubrzanim načinom života, masovnošću i različitim potrošačkim ponašanjem, a sve očitije su heterogene potrebe turista koji zahtijevaju individualiziranu turističku ponudu i turistički doživljaj. Tradicionalan koncept turizma „sunce i more“ obalnih turističkih destinacija sve više zasjenjuju posebni oblici turizma odnosno oni oblici koju u znatno manjoj mjeri negativno utječu na okoliš i zajednicu, koji pružaju jedinstvene doživljaje, odnosno oni omogućavaju da se turistička destinacija doživi na jedan sasvim drugi način. Posebno važni postaju oblici turizma koji omogućavaju turistima boravak u prirodi, primjerice sportsko – rekreacijske aktivnosti na moru i kopnu, odnosno one aktivnosti koje pobuđuju uzbuđenje, bijeg od svakodnevnih briga i problema, a koje ujedno ne ostavljaju negativne učinke na prirodu. Sportsko – rekreacijski turizam omogućuje da turisti provođenjem vremena u prirodi i okruženju koje posjećuju, vizualno i materijalno uživaju u autentičnom i jedinstvenom iskustvu, istražuju tradicije i običaje te posjećuju mjesta koja inače možda ne bi ni zapazili odnosno doživjeli njihov pravi duh. Istra je već godinama jedna od najpoželjnijih turističkih destinacija te iz godine u godinu bilježi sve veći broj posjetitelja i turističkih dolazaka. Osim tradicionalne vrste odmorišnog turizma koji najčešće uključuje „sunce i more“, Istarska županija razvija niz različitih oblika turizma posebnih interesa koji zagovaraju održivi razvoj turizma i produljenje turističke sezone. Uz kulturni, gastronomski, kamping, nautički, zdravstveni, kongresni i ekoturizam, Istra razvija i jača turističku ponudu sportsko – rekreacijskog turizma. Brojne pješačke, biciklističke i motociklističke staze, niz adrenalinskih parkova, različite veslačke i kayak ture, planinarske aktivnosti te aktivnosti na moru kao što su jedrenje i slično sve su popularnije i traženije među domaćim i stranim turistima. Osim bogate turističke

ponude sportskog turizma, Istarska županija poznata je i po različitim vrstama turizma koje se odlično uklapaju u aktivnosti aktivnih turista. Istarska gastronomija, mnogobrojna kulturna zdanja i manifestacije vezane uz kulturu, film, glazbu i gastronomiju, ali i sport, omogućavaju turistima široki spektar doživljaja i vrijednosti koje mogu doživjeti za vrijeme svojih sportsko – rekreacijskih aktivnosti. Također, Istra je poznata po iznimno atraktivnoj i očuvanoj prirodnoj baštini, klimatskim uvjetima koji omogućavaju aktivnosti na otvorenom kao i reljefu koji stvara prilike za provođenje sportsko – rekreacijskih aktivnosti na moru i kopnu. Zajedništvo prirodne osnove i atraktivnosti, kulturne baštine, raznovrsne turističke ponude i gostoljubivosti domicilnog stanovništva, učinilo je istarski poluotok sve popularnijom turističkom destinacijom.

1.1 Predmet, cilj i svrha istraživanja

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je aspekt sportsko – rekreacijskog turizma u turističkoj ponudi Istarske županije, odnosno važnost istog u jačanju posebnih oblika turizma na području Istarske županije.

Cilj ovog diplomskog rada je proširiti znanje o važnosti sporta i rekreacije odnosno o povezanosti istih s turizmom te prikazati osnovne značajke sportsko – rekreacijskog turizma s posebnim osvrtom na važnost istog u razvoju turističke ponude najvećeg hrvatskog poluotoka, Istre.

Svrha je diplomskog rada ukazati na sve veći značaj sportsko – rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji, predstaviti najznačajnije oblike istog te dati prijedlog modela dodatnog jačanja razvoja ove vrste turizma na poluotoku.

1.2 Hipoteza rada

U okviru predmetnog istraživanja, postavljene su hipoteze Diplomskog rada koje će se na poslijetku rada potvrditi odnosno opovrgnuti.

H0: Sportsko – rekreacijski turizam je oblik posebnih vrsta turizma koji zagovara održivi razvoj te koji sa sobom donosi mnogobrojne prednosti a neke od njih su smanjenje sezonalnosti, stvara mogućnosti razvoja cjelogodišnjeg turizma te smanjuje negativne učinke na okoliš.

H1: Sportsko – rekreacijski turizam smanjuje negativne utjecaje rastućih izazova na turističkom tržištu.

H2: Razvoj sportsko – rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji, osim turistima, donosi mnogobrojne dobrobiti i lokalnoj zajednici i građanstvu.

1.3 Metode istraživanja

Kod pisanja Diplomskog rada korištene su različite znanstvene metode a one su: indukcija, dedukcija, analiza te deskripcija. Što se tiče prikupljene literature, korištena su tiskana zdanja Sveučilišne i Gradske knjižnice Pula, odnosno knjige, znanstveni i stručni članci te internetski izvori službenih web stranica i portala.

1.4 Struktura rada

Ovaj je Diplomski rad podijeljen u sedam međusobno povezanih poglavlja koja se nadopunjavaju jedna za drugim.

Uvodni dio rada obrađuje predmet istraživanja, odnosno samu temu Diplomskog rada, zatim cilj i svrhu istraživanja, potom tri zadane hipoteze rada koje će se na samom kraju rada potvrditi odnosno opovrgnuti te strukturu rada.

Drugo poglavlje rada naziva *Temeljna obilježja turizma i njegov povijesni razvoj* obuhvaća definiranje pojma turizam, osnovne značajke istoga, potom njegov povijesni razvoj a samim time i povijesni razvoj turizma u Republici Hrvatskoj te suvremeni turizam u brojkama.

U trećem poglavlju, *Održivi turizam i posebni oblici turizma*, definira se i objašnjava važnost održivog razvoja turizma, pojmovno se definiraju i klasificiraju posebni oblici turizma te se ističe važnost motivacije koja je presudna u odabiru određenog oblika turizma.

Četvrto poglavlje pod nazivom *Sportsko – rekreacijski turizam*, ulazi dublje u samu tematiku Diplomskog rada te se u ovom poglavlju definira sportsko – rekreacijski turizam, donosi se prikaz vrsta i oblika sportsko – rekreacijskog turizma, ističe se važnost međusobne povezanosti sporta i turizma te se definiraju i objašnjavaju ljetni

odnosno zimski sportsko – rekreacijski turizam. Također, u ovom se poglavlju sumiraju glavni ekonomski učinci sporta u turizmu.

Peto poglavlje, *Geografski položaj i prirodna atrakcijska osnova Istarske županije kao destinacije sportsko – rekreacijskog turizma* donosi elemente Istarske županije koji su zaslužni za dosadašnji ali i daljnji razvoj sportsko – rekreacijskog turizma na istarskom poluotoku. Tu se osim prometno – geografskog i turističko – geografskog položaja Istarske županije analizira prirodna osnova Istre, točnije njezin reljef, obalni reljef, klimatski uvjeti, more i vode na kopnu te flora i fauna.

Potom slijedi šesto poglavlje naziva *Značaj antropogene atrakcijske osnove Istarske županije za sportsko – rekreacijski turizam* gdje će biti predstavljeni elementi koji uz sportski turizam značajno doprinose razvoju turizma u Istri a samim time se povezuju različiti segmenti turističke ponude Istre.

Sedmo poglavlje ovog Diplomskog rada, *Sportsko – rekreacijski turizam u Istarskoj županiji*, direktno se odnosi na turističku ponudu ovog oblika turizma u Istarskoj županiji, također analiziraju se različite sportske manifestacije na području Istarske županije koje iz godinu u godinu privlače sve veći broj zaljubljenika u sport i rekreaciju a isto tako donosi se primjer SWOT analize sportsko – rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji, odnosno koje su njegove snage i slabosti, kao i prilike i prijetnje za daljnji razvoj. Osim toga, donosi se kratki osvrt na buduće modele razvoja odnosno daljnje mogućnosti unapređenja sportsko – rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji.

Na samom kraju rada slijede zaključna razmatranja autorice rada u poglavlju *Zaključak*, gdje se donosi sinteza svega prethodno navedenoga u radu. Ističe se važnost povezivanja dobivenih rezultata s postavljenim ciljevima te se donosi zaključak o tome jesu li početne hipoteze potvrđene. U nastavku još slijede popis literature i grafičkih priloga.

2. TEMELJNA OBILJEŽJA TURIZMA I NJEGOV POVIJESNI RAZVOJ

Turizam je danas opće prepoznatljiv pojam, a iako ga različiti autori različito definiraju, većina je usuglašena oko toga da je turizam fenomen koji se smatra jednim od glavnih pokretača velike većine gospodarstava. Radi što boljeg razumijevanja u radu su predstavljene brojne definicije raznih autora o tome što turizam predstavlja, koja su njegova glavna obilježja, kako utječe na društvo i okoliš te što je uvjetovalo njegov razvoj da postane onakav kakav je danas svima dobro poznat. U daljnjem radu definiran je pojam turizma te su date osnovne značajke turizma, a osim toga analiziran je njegov povijesni razvoj. U radu se također obrađuje i povijesni razvoj turizma u Republici Hrvatskoj budući da je glavni dio rada zapravo i vezan uz turizam u Hrvatskoj, točnije u Istarskoj županiji. Isto tako, posljednji dio ovog poglavlja bavi se suvremenim turizmom i brojkama koje se ostvaruju.

2.1 Pojam i razvoj turizma u svijetu

Turizam u današnje vrijeme nije stran pojam, štoviše, mnogobrojni autori dali su različite definicije ovog fenomena uzevši u obzir širinu, složenost i utjecaje istog. Turizam kao takav utječe na sve elemente i ostale gospodarske grane jedne zemlje. Između ostalog utječe na društvo, zajednicu, okoliš i kulturu. Danas je to jedna od najmasovnijih i najraširenijih društveno- ekonomskih pojava. Često ga se u prošli, ali još uvijek i danas, poistovjećuje s pojmom *industrije*, što nikako nije ispravno. Turizam nije industrija zato što on ne proizvodi klasične proizvode kao što to radi primjerice prehrambena industrija, već on stvara vrijednosti koje jednostavno nije moguće mjeriti fizički.

Jedna od najranijih definicija turizma, ujedno jedna od najkorištenijih u pisanoj literaturi je ona koju su davne 1942. godine dali švicarski teoretičari turizma W. Hunziker i K. Krapf a ona glasi: „*Turizam je skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetilaca nekog mjesta ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova privredna djelatnost*“.¹ Iz te definicije moguće je razumjeti kako je za postojanje turizma veoma

¹ Čavlek, N. et. al., *Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Zagreb, Školska knjiga, 2011., str. 29.

važno postojanje aktera, odnosno turista koji se u turističkoj destinaciji koju posjećuju bave određenim turističkim aktivnostima. Također, definicija nam donosi zaključak o tome kako moraju postojati prostorna i vremenska odrednica tog putovanja, odnosno kako turist mora napustiti mjesto stalnog boravka na minimalno 24 sata odnosno ne više od godine dana ako se želi ostvariti turističko putovanje. Također, mora postojati svrha toga putovanja, odnosno razlozi zbog čega se osobe odlučuju na turističko putovanje.

Kasnijih godina dane su mnoge druge definicije turizma, koje na svojevrsan način opisuju ono što su Hunziker i Krapf definirali 1942. godine. Jednu od njih dao je M. Troisi 1959. koji turizam definira kao „*kompletnu i kompleksnu potražnju te potrošnju stranaca koja izaziva proizvodnju raznih dobara i usluga u receptivnoj zemlji*“ pri čemu naglasak stavlja na promjenu mjesta stalnog boravka u svrhu obrazovanja, odmora, razonode ili pak liječenja.² Cooper et. al. definiraju turizam kao „*dinamiku turističke potražnje, odnosno dinamiku cjelokupnog društvenog razvoja, koja oblikuje i pokreće cjelokupni turistički sustav*“.³

Neki od domaćih autora kao što su Pirjevac i Kesar pak turizam definiraju kao „*splet odnosa društvenog i ekonomskog karaktera, a ne jednoznačna pojava*“.⁴

Definicija turizma prema Svjetskoj turističkoj organizaciji (UNWTO) koja je prihvaćena u većini svjetskih zemalja glasi: „*Turizam uključuje aktivnosti proizašle iz putovanja i boravka osoba izvan njihove uobičajene sredine ne dulje od jedne godine radi odmora, poslovnog putovanja i drugih razloga nevezanih za aktivnosti za koje bi primili ikakvu naknadu na mjestu koje posjećuju*“ a uz definiciju iz 1942. godine, jedna je od najkorištenijih i najsveobuhvatnijih.⁵

Na temelju danih definicija i teorija, može se zaključiti kako je turizam složena pojava koja utječe na sve sfere ljudskoga života, ekonomiju i društvene aktivnosti te kako se jedna sveobuhvatna definicija turizma koja uključuje sve elemente iz prethodno navedenih definicija neće pronaći u skorije vrijeme. No to i je sama bit fenomena zvanog turizam.

² Gržinić, J., *Uvod u turizam – povijest, razvoj i perspektive*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019., str. 18., dostupno na <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:3111> (pristupljeno 2. travnja 2022.)

³ loc. cit.

⁴ loc. cit.

⁵ Čavlek, N. et. al., op. cit., str. 30.

Osim definiranja pojma turizam, veoma je važno definirati pojam turista, odnosno osobe koje se odlučuje na turističko putovanje. Jedna od najkorištenijih definicija turista je sljedeća: „*Turist je dobrovoljni, privremeni putnik koji putuje u očekivanju zadovoljstva koja mu mogu pružiti novosti i promjene doživljene na relativno dugom i neučestalom dvosmjernom putovanju*“.⁶

Prema Pirjavec i Kesar, turist je „*putnik koji dobrovoljno, po vlastitoj odluci napušta svoje mjesto stalnog boravka*“.⁷ To zapravo znači da je osoba slobodna da putuje, napušta svoje stalno mjesto boravka, samostalno i slobodno razmišlja, donosi vlastite odluke i razvija svoju osobnost.

Iz Svjetske turističke organizacije naglašavaju kako treba obratiti pažnju na to da nije svaka osoba koja putuje turist. Primjerice osoba koja putuje radi ekonomskih razloga u drugu zemlju i tamo ostvaruje prihode jest putnik, ali ne turist. Turist je ona osoba koja putuje iz drugih razloga, ne ostvaruje prihode za vrijeme tog putovanja te isključivo boravi u mjestu koje nije njezino stalno mjesto boravka i to duže od 24 sata. Izletnik je pak osoba koja putuje u turističku destinaciju ali tamo ne boravi duže od 24 sata.⁸

Iz danih definicija pojmova turizam i turist može se zaključiti kako su to veoma kompleksni pojmovi kojima treba ozbiljno pristupiti te dalje analizirati i razvijati.

Razvoj turizma seže duboko u povijest, a brojni su autori nastojali interpretirati povijesni razvitak turizma. Neki autori smatraju kako je početak razvoja turizma vezan uz Antiku i prve Olimpijske igre, dok drugi smatraju kako su u presudne važnosti bila razna svetišta u koja su ljudi putovali. Ono što je sigurno je to da su ljudi u prošlosti putovali iz različitih razloga, mijenjali su svoja stalna mjesta boravka zbog svakojakih faktora, težili boljim životnim uvjetima ili pak migrirali zbog ratnih dešavanja na područjima njihova boravka. Sve su te aktivnosti kasnije smatrane kao turistička kretanja odnosno aktivnosti.⁹

⁶ Čavlek, N. et. al., op. cit., str. 27.

⁷ Pirjavec, B. i O. Kesar, *Počela turizma*, Zagreb, Mikrorad, 2002., str. 5.

⁸ Gržinić, J., *Uvod u turizam – povijest, razvoj i perspektive*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019., str. 19., dostupno na <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:3111> (pristupljeno 2. travnja 2022.)

⁹ Dujmović, M., *Kultura turizma*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2014., str. 19.

Neki autori tvrde kako su zapravo čovjekove potrebe da promijeni stalno mjesto boravka ključno izvorište turističkih putovanja te se na temelju istih proučava kronologija nastanka i razvoja turizma.¹⁰

Prva putovanja, odnosno čovjekova kretanja izvan njegova stalna mjesta boravka bila su motivirana trgovinom, kulturnim potrebama, stjecanjem novih znanja i zbog zdravstvenih razloga, a sve zbog pojave novca i razvojem trgovine. Ta putovanja dakle nisu bila motivirala isključivo egzistencijalnim već i drugim, ljudskim potrebama. Zahvaljujući trgovini i putovanjima razvila su se prometna područja, danas itekako poznata i popularna u svijetu, a jedan od takvih prometnih pravaca je i „Put svile“, točnije mreža putova čiji je glavni cilj bio povezivanja Sredozemlja sa Istočnom Azijom.¹¹

Za vrijeme nastanka kapitalizma u zapadnoj Europi odnosno u periodu od 17. do 18. stoljeća dolazi do pojave češćih putovanja. Tada politički, ekonomski i društveni uvjeti postaju puno bolji, a Europa se pozicionirala kao centralno mjesto svjetskog gospodarstva. Trgovina i proizvodnja i dalje su najsnažnije gospodarske grane, no s razvojem tehnologije i boljih socioloških prilika jača i utjecaj putovanja. U to vrijeme, najrazvijenije europske sile postale su Velika Britanija i Francuska a upravo su one i zaslužne za sam razvoj putovanja, u skorije vrijeme i turističkih kretanja.¹²

Razvoj industrije, jačanje tehnologije i revolucija transporta od 16. do sredine 19. stoljeća omogućile su bolje uvjete za cjelokupno društvo. Velike društveno – ekonomske prilike utjecale su na sve sfere čovjekova života. Posebice je važno istaknuti razvoj transporta i prometne tehnologije koja je promijenila pogled na vrijeme i prostor.¹³ Prije pojave transporta koji omogućava prijevoz većeg broja ljudi odjednom, na turistička su se putovanja mogli uputiti jedino najbogatiji slojevi društva koji su u nepoznate krajeve svijeta odlazili radi učenja novih jezika, upoznavanja nove kulture te vidjeti poznata umjetnička djela i građevinska zdanja. Zahvaljujući industrijalizacije, sve su to mogli doživjeti i niži slojevi društva.

¹⁰ Gržinić, J., *Uvod u turizam – povijest, razvoj i perspektive*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019., str. 35., dostupno na <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:3111> (pristupljeno 3. travnja 2022.)

¹¹ Ibidem, str. 20.

¹² Pančić Kombol, T., *Selektivni turizam – Uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa*, Matulji, TMCP Sagena d.o.o., 2000., str. 4.

¹³ Ibidem, str. 6.

Jedna od prvih turističkih putovanja jesu ona „*Grand Tour*“ putovanja na koja su prvenstveno odlazili mladići iz europskih aristokratskih obitelji u dobi od 16 do 21 godine kako bi doživjeli novu razinu obrazovanja, stekli znanja vezana uz mačevanje ili pak plesa, a neki su čak putovali zbog uspostavljanja političkih veza sa drugim zemljama u kojima su boravili i upoznavali njihovu kulturu i vrijednosti. Putovanja su većinom bila usmjerena na gradove južne Europe, posebno su bili atraktivni talijanski gradovi Torino, Milano, Verona, Venecija ili Rim i Napulj. Zapadni gradovi kao što su Pariz, Beč ili Frankfurt također su bili izrazito popularni među tadašnjim putnicima.¹⁴ Ekspanzija željezničke mreže dodatno je osnažila ova putovanja. Prvo je turističko putovanje željeznicom organizirano od strane Thomasa Cooka, poznatim nazivom *Susret antialkoholičara*, godine 1841. Masovni karakter putovanja, posjet europskim gradovima i bogata ponuda hrane tijekom čitavog putovanja samo su neki od elemenata ovog putovanja. Zahvaljujući Thomasu Cooku i njegovom velikom pothvatu nastaju prvi putnički čekovi, turistička uputnica odnosno vaučer i paušalna putovanja. Kasnijih godina Cook – ovi sinovi preuzimaju stvar u svoje ruke, osnivaju putničku agenciju Travel Agency Cook i razvijaju koncept *Inclusive independent travel* – a, točnije putovanja na koje se pojedinci samostalno prijavljuju a agencija naplaćuje ostale troškove kao što su troškovi smještaja, hrane i slično.¹⁵

U novije vrijeme, točnije u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata dolazi do oporavka europskog i svjetskog gospodarstva, a kretanje postaje slobodnije. Samim time mijenjaju se i ljudske potrebe, turistička potražnja raste a sve se više zemalja, posebice sredozemnih, otvaraju za inozemne i tuzemne turiste. I ranijih su godina, već 1880. – ih, sredozemne zemlje kao što je Francuska, razvijale međunarodni turizam, Francuska na Francuskoj rivijeri ili pak Španjolska na skupini otoka Baleari a samim time ljetni odmorišni turizam dobiva na sve većoj važnosti.¹⁶ Ipak, najveći rast turizam doživljava nakon Drugog svjetskog rata, točnije u periodu od 60. – ih do 80. – ih godina 20. stoljeća. Tada je međunarodni turizam povećan za oko 25 puta.¹⁷ Razvojem masovnijeg turizma dolazi do pozitivnih i negativnih utjecaja, a nekontrolirani razvoj turizma i prekomjerno iskorištavanje prirodnih resursa u

¹⁴ Dujmović, M., op. cit. str. 22.

¹⁵ Gržinić, J., *Uvod u turizam – povijest, razvoj i perspektive*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019., str. 37., dostupno na <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:3111> (pristupljeno 3. travnja 2022.)

¹⁶ Ibidem, str. 35.

¹⁷ Ibidem, str. 38.

turističkim destinacijama neki su od negativnih učinaka turizma. No, ekonomska korist, kao i zapošljavanje većeg broja ljudi, razvijanje infrastrukture koja koristi i domicilnom stanovništvu te pružanje kvalitetnije i kompletnije turističke usluge prednosti su razvoja turizma. Također, razvoju turizma posebno je pridonijela i marketinška propaganda brojnih turističkih i putničkih agencija i organizacija, kao i ugostitelja, Vlade zemalja i svih ostalih koji su sudjelovali u procesu razvoja turizma.¹⁸ Ono što je također važno spomenuti je kako mnogobrojni autori smatraju kako je upravo 2. Svjetski rat glavna prekretnica u razvoju čovječanstva i glavna linija koja dijeli razvoj turizma na dva razdoblja: razdoblje prije i razdoblje nakon Drugog svjetskog rata.¹⁹ Svjetska turistička organizacija (UNWTO) je također dala vlastitu podjelu faza razvoja turizma, a ista je prikazana u tablici (tab. 1).

Tablica 1. Faze razvoja turizma prema UNWTO

1. Rano doba	Prve civilizacije, Grčka, Rim, Azija
2. Srednje doba	Od 5. do 14. stoljeća, hodočašća, istraživačka putovanja
3. Doba renesanse	Od 14. do 17. stoljeća, edukativna putovanja, <i>Grand Tour</i>
4. Industrijska revolucija	Od 1750. – 1850., razvitak gradova, parni stroj
5. Moderni turizam	Danas (razvoj prometa, potrošnje, masovni turizam, razvoj posebnih oblika turizma)

Izvor: samostalna izrada autorice prema Gržinić, J., *Uvod u turizam – povijest, razvoj i perspektive*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019., str. 37., dostupno na <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:3111> (pristupljeno 3. travnja 2022.)

Na temelju gore prikazane tablice moguće je zaključiti kako krovna turistička organizacija svijeta smatra kako je razvoj turizma tekao kroz pet vremenskih perioda među kojima valja istaknuti *Doba renesanse* kao razdoblje u kojima su prvi put

¹⁸ Pirjavec, B. i O. Kesar, op. cit., str. 39.

¹⁹ Vukonić, B. *Povijest hrvatskog turizma*, Zagreb, Prometej, 2005., str. 17.

organizirana putovanja iz razonode, istraživanja, sakupljanja novih znanja te doba *Industrijske revolucije* koja je zapravo i pokrenula i omogućila jednostavniji, brži i sigurniji transport, točnije ključni faktor za razvoj turizma i putovanja.

2.2 Razvoj i stanje turizma u Hrvatskoj

Republika Hrvatska danas jedna od popularnijih turističkih destinacija na Sredozemlju, a zahvaljujući blizini emitivnih tržišta i bogatstvu prirodne i kulturne baštine turizam kao takav najrazvijeniji je dio hrvatskog gospodarstva. No nije uvijek bilo tako. Hrvatska je povijest popraćena turbulentnošću, političkim događanjima i ratovima, stoga je i sam turistički razvoj na ovim prostorima krenuo dosta kasnije nego u ostatku svijeta. Kao posljedica brojnih ratnih zbivanja i ostalih događanja na ovim područjima, razvoj turizma u Hrvatskoj moguće je podijeliti na šest faza. Povijest hrvatskog turizma dakle obuhvaća razdoblje pojava sličnih turizmu, zatim pokretanje organiziranog turizma, potom razdoblje između dva svjetska rata, razdoblje nakon Drugog svjetskog rata te razdoblje samostalnosti Hrvatske.

Radi što bolje preglednosti i jednostavnosti, faze su prikazane grafički u sljedećoj tablici (tab. 2).

Tablica 2. Faze razvoja turizma u Hrvatskoj

1. Prva faza	Razdoblje pojava sličnih turizmu
2. Druga faza	Početak organiziranih putovanja sredinom 19. stoljeća („faza znatiželje“)
3. Treća faza	Razdoblje od početka 20. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata („faza osviješćivanja“)
4. Četvrta faza	Razdoblje između dva svjetska rata („faza prvih postignuća“)
5. Peta faza	Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata („faza intenzivnog turističkog razvoja“)

6. Šesta faza	Razdoblje samostalnosti Hrvatske (od 1991.) do početka 21. stoljeća („faza oporavka i konsolidacije turističkog života u Hrvatskoj“)
---------------	--

Izvor: samostalna izrada autorice prema Vukonić, B. *Povijest hrvatskog turizma*, Zagreb, Prometej, 2005., str. 23.

Kao dodatak gore prikazanoj tablici moguće je zaključiti kako je „Zlatno doba“ hrvatskog turizma trajalo od kraja Drugog svjetskog rata pa sve do početka osamdesetih godina prošlog stoljeća kada dolazi do izgradnje mnogobrojnih objekata, jača marketinška propaganda i dolazi do sve većeg interesa turista.²⁰ Međutim, Domovinski rat početkom 90. – ih godina prošlog stoljeća znatno usporava daljnji rast i razvoj hrvatskog turizma na sljedećih nekoliko godina, a potom isti doživljava sve veći razvoj u narednim desetljećima.

Kada je riječ o samom početku razvoja turizma u Hrvatskoj, moguće je jedino govoriti o pretečama turizma. Već u 14. i 15. stoljeću javljaju se prvi *hospiciji*, ustanove za zdravstvenu skrb. Jedan od prvih hospicija na području Hrvatske nastao je na Hvaru 1543.²¹ Budući da je Hrvatska sredozemna zemlja, veliki utjecaj na razvoj turizma imalo je i more, a osim morskih aktivnosti kojima su se turisti tek kasnije počeli baviti, plovidba morem je smatrana kao jedna vrsta turističkog putovanja. U kontinentalnom se pak dijelu Hrvatske otvaraju brojne toplice i lječilišta. Konkretna povijest razvoja turizma na ovim prostorima vezana je uz Opatiju gdje je 1841. godine izgrađena Villa Angiolina, koja prema domaćim autorima simbolizira početak hotelijerstva u Hrvatskoj.²² Ono što je kočilo razvoj turizma u Hrvatskoj je loša prometna povezanost s emitivnim tržištima, a tek je pojavom željeznice i izgradnjom trase koja je povezivala Istru s Trstom i Bečom uspostavljena konkretna mogućnost za daljnji razvoj i buduća putovanja.²³ Austro – Ugarska monarhija i njezina vladavina na području Hrvatske u periodu od 1850. do Prvog svjetskog rata ostavila je mnoštvo pozitivnih utjecaja, posebice u pogledu željezničkog prometa. Osim povezanosti Istre s ostatkom Europe, izgradnja željeznica omogućila je sve veći dolazak turista i u

²⁰ Vukonić, B., op. cit., str. 153.

²¹ Ibidem, str. 27.

²² Ibidem, str. 40.

²³ Ibidem, str. 37.

gradove kao što su Novi Vinodolski, Lošinj, Zadar i Crikvenica, a to je rezultiralo većim prihodima, boljom prepoznatljivošću Hrvatske i sve većom atraktivnošću ovog dijela europskog kontinenta.²⁴

Dva su svjetska rata kao i u ostatku svijeta donijela mnoštvo problema za Hrvatsku i hrvatski turizam, no u puno manjoj mjeri nego što je to bilo očekivano. Kako je i prethodno spomenuto, u periodu od kraja Drugog svjetskog rata do 80. – ih godina prošlog stoljeća, hrvatski turizam cvate. Turistički je razvoj obilježen gradnjom novih smještajnih kapaciteta, poboljšanjem prometne i komunalne infrastrukture, konkretnijom edukacijom i naobrazbom turističkog kadra i dr.

U tom periodu otvaraju se i kampovi kao novi vid smještajnih mogućnosti, grade se prve marine u Puli, Zadru i Splitu koje omogućavaju dolazak inozemnih gostiju te je osnovana i prva turoperatorska organizacija *Atlas Airtours*. Osim toga, s radom je krenula i prva hrvatska zrakoplovna organizacija, danas veoma poznata *Croatia Airlines*.²⁵ Razvoj turizma u Hrvatskoj naglo je zaustavljen 90. – ih godina prošlog stoljeća kada je Hrvatska sudjelovala u ratu za neovisnost. Ratni period od 1991. do 1995. izazvao je pad turističkih dolazaka i noćenja, kao i turističke potrošnje. No, Poratni period nakon završetka Domovinskog rata, točnije od 1996. do 2002. bilježi znatno povećanje broja turista i turističke potrošnje (12% godišnje).²⁶ To je ulijevalo nadu hrvatskom narodu da će se turizam na međunarodnom turističkom tržištu oporaviti a strani posjetitelji dobiti na povjerenju da je Republika Hrvatska sigurna zemlja vrijedna posjeta.

2.3 Turizam u brojkama

Turizam posljednjih desetljeća kako u svijetu tako i u Republici Hrvatskoj konstantno raste. Kroz nekoliko godina postao je jedan od najvažnijih elemenata gospodarstava brojnih zemalja svijeta. Fenomen turizma razvija se još od početka 20. stoljeća pa sve do danas. Iako su u početku turizam odnosno turistička putovanja bila namijenjena isključivo bogatim pripadnicima društva, danas je zahvaljujući

²⁴ Vukonić, B., op. cit., str. 52.

²⁵ Ibidem, str. 161. – 162.

²⁶ Gržinić, J., *Uvod u turizam – povijest, razvoj i perspektive*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019., str. 40., dostupno na <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:3111> (pristupljeno 3. travnja 2022.)

razvijenosti prometa i transportnih sredstava, boljim sociokulturnim prilikama i većim gospodarskim standardima, turizam dostupan široj populaciji.²⁷

Tijekom 80. – ih godina prošlog stoljeća pa sve do danas raste trend masovnog turizma. Masovni je turizam zapravo oblik turizma, najčešće zastupljen u domeni odmorišnog turizma koji zagovara „*sunce i more*“, a povezan je s tradicionalnim paketima, popularnim odmaralištima i prevelikim brojem turista koji nadmašuju cjelokupni kapacitet turističke destinacije, a ujedno donose i negativne posljedice za okoliš i lokalnu zajednicu odnosno domicilno stanovništvo. Najistaknutije obilježje masovnog turizma je prevelika sezonalnost odnosno najveća koncentracija turista u turističkoj destinaciji u određeno doba godine, a ostatak je godine slabije posjećen.²⁸ U cilju rasterećenja turističke sezone u određenom godišnjem razdoblju, sve veći fokus stavlja se na proširenje sezone na pred i posezonu, poboljšanje sadržaja turističkih proizvoda i usluga, prelazak u održive forme turizma te na veću cjelokupnu odgovornost svih aktera u turizmu.

Globalni rast turizma posljedica je snažne ekonomije, rastuće srednje klase te brze urbanizacije zemalja u razvoju. Također, olakšavanje viznog režima i pristupačnija putovanja kao i tehnološki napredak omogućili su putovanje većem broju ljudi. Međunarodni turizam bilježi rast iz godine u godinu, a nadasve najzapaženija godina turističkog rasta bila je 2019. godina, godina prije pojave pandemije COVID – 19 koja je obilježila cijeli svijet. Porast međunarodnih dolazaka zabilježen je u svim najrazvijenijim turističkim destinacijama svijeta, a naravno i u Republici Hrvatskoj. No, ranije spomenuta pandemija, neizvjesnost koju je uzrokovao Brexit odnosno izlazak Velike Britanije iz Europske Unije kao i različite političke i trgovinske napetosti, uzrokovale su gospodarsko usporavanje i sporiji rast.²⁹ Pandemija COVID – 19 uzrokovala je značajne ekonomske, socijalne ali prvenstveno zdravstvene probleme s kojima se rijetko koja zemlja znala suočiti na ispravan način. Pandemija je utjecala globalno, odnosno na sve aspekte ljudskoga života, a samim time i na putovanja i turizam. Sloboda kretanja je u periodu od ožujka 2020. pa sve do početka 2021. bila

²⁷ Gržinić, J., *Uvod u turizam – povijest, razvoj i perspektive*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019., str. 40., dostupno na <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:3111> (pristupljeno 4. travnja 2022.)

²⁸ Justament, D., *Karta masovnog turizma: Hrvatska i Dubrovnik u top 10 destinacija broja turista po glavi stanovništva*, HR Turizam, dostupno na: <https://hrturizam.hr/karta-masovnog-turizma-hrvatska-i-dubrovnik-u-top-10-destinacija-broja-turista-po-glavi-stanovnistva> (pristupljeno 4. travnja 2022.)

²⁹ *International Tourism Highlights: 2020 Edition*, UNWTO, dostupno na: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284422456> (pristupljeno 4. travnja 2022.)

itekako ograničena, a iako su određene mjere i dalje na snazi, mnoge su zemlje ipak otvorile svoje granice za gotovo sve međunarodne turiste.³⁰ Prema podacima *Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj* (OECD) procjenjuje se da je COVID – 19 uzrokovao 60% smanjenja međunarodnog turizma u odnosu na prijašnje godine.³¹

U 2021. godini i dalje su na snazi bila brojna ograničenja no usprkos tome bilježi se rast turističkih dolazaka i noćenja što je probudio nadu kod svih zemalja i poduzetnika kojima je turizam jedan od glavnih pokretača gospodarstva.

Važnost turizma vidljiva je na globalnoj razini. Prema podacima Svjetskog vijeća za putovanje i turizam (WTTC), turizam čini čak 10,3% svjetskog BDP – a, prema čemu je moguće zaključiti kako je izrazito važan dio globalne ekonomije. Za pojedine zemlje, posebice europske mediteranske destinacije, turizam generira veći dio u ukupnom BDP – u tih zemalja. Primjerice, u Španjolskoj turizam čini 14,3% BDP – a, dok u Italiji on iznosi 13% BDP – a.³²

Što se Republike Hrvatske tiče, udio turizma u BDP – u je značajno viši, ponajviše zato što Hrvatska većinu svojih sredstava usmjeruje upravo prema razvoju turizma, dok su gospodarske grane kao što su industrija i poljoprivreda znatno slabije razvijenije. U 2019. godini, rekordnoj turističkoj godini za Republiku Hrvatsku, BDP je iznosio čak 19,5%.³³

Što se tiče turističkih dolazaka i noćenja u Republici Hrvatskoj u proteklih tri godine, vidljive su određene promjene. Naime, 2019. godina bila je rekordna i po dolascima i noćenjima, zatim je uslijedila pandemijska 2020. godina sa znatno smanjenim brojkama, a prethodna je 2021. godina ostvarila određene uspjehe ali nije uspjela nadmašiti 2019. godinu. Zbog lakše preglednosti, u nastavku je prikazana tablica (tab. 3) koja prikazuje turističke dolaske i noćenja u ostvarenih u Republici Hrvatskoj od strane domaćih i stranih turista.

³⁰ *International tourism and Covid-19*, UNWTO, dostupno na: <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19> (pristupljeno 4. travnja 2022.)

³¹ *Tourism Policy Responses to the coronavirus (COVID-19)*, OECD, dostupno na: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/tourism-policy-responses-to-the-coronavirus-covid-19-6466aa20/> (pristupljeno 4. travnja 2022.)

³² *The impact of COVID – 19 on the International Tourism Industry*, Data Europe, dostupno na: <https://data.europa.eu/en/impact-studies/covid-19/impact-covid-19-international-tourism-industry> (pristupljeno 4. travnja 2022.)

³³ *Turizam u brojkama - 2020.*, Hrvatska turistička zajednica, dostupno na: <https://data.europa.eu/en/impact-studies/covid-19/impact-covid-19-international-tourism-industry> (pristupljeno 4. travnja 2022.)

Tablica 3. Dolasci i noćenja domaćih i stranih turista u 2019., 2020. i 2021. godini

	2019.	2020.	2021.
Dolasci turista (u 000)			
Ukupno	19.566	7.001	12.776
Domaći	2.213	1.456	2.135
Strani	17.353	5.545	10.641
Noćenja turista (u 000)			
Ukupno	91.243	40.794	70.202
Domaći	7.095	5.415	7.354
Strani	84.148	35.379	62.848

Izvor: samostalna izrada autorice prema Državni zavod za statistiku, *Turizam – pregled od 1954.*, dostupno na <https://podaci.dzs.hr/hr/statistika-u-nizu/> (pristupljeno 4. travnja 2022.)

Prema gore prikazanoj tablici moguće je zaključiti kako hrvatsko gospodarstvo uvelike ovisi o turizmu i turističkim dolascima odnosno noćenjima. Vidljiv je pad turističkih dolazaka i noćenja u 2020. godini, no podaci iz 2021. godine ukazuju na to da se hrvatski turizam oporavlja te da se nastoji povećati broj turističkih dolazaka.

U nastavku rada slijedi poglavlje u kojem se prožimaju pojmovi kao što su održivi turizam, održivi razvoj, posebni oblici turizma te važnost ustrajanja ka odgovornijem razvoju turizma.

3. ODRŽIVI TURIZAM I POSEBNI OBLICI TURIZMA

Turizam je fenomen koji se razvija veoma brzo te je od svojih početaka do danas njegova glavna bit ostala jednaka. Potreba čovjeka da promijeni okolinu na minimalno 24 sata a pritom obavlja aktivnosti koje ga motiviraju njegovim osobnim potrebama, željama i preferencijama oduvijek je bio glavni razlog putovanja čovjeka u nepoznate krajeve. Turizam je s vremenom postao jako razvijen i iznimno bitan faktor mnogih gospodarstava, koji osim pozitivnih utjecaja sa sobom nosi i negativne konotacije. Pritisci na društvo i okoliš postaju sve snažniji a atraktivnost prirodnih i antropogenih resursa sve narušenija. Prekomjeran broj turista u turističkim destinacijama u određenom dijelu godine, narušava dobrobit same destinacije, lokalnog stanovništva te svih resursa koji naposljetku i privlače turiste. Zbog toga je sve češće moguće čuti kako turističke destinacije nastoje turizam razvijati na održiv i odgovoran način kojim će se stvoriti mogućnosti opstanka prirodnih i antropogenih atrakcija turističke destinacije i za buduće generacije.

3.1 Definiranje i važnost praćenja održivog razvoja turizma

Održivi razvoj i održivi turizam danas su pojmovi koji postaju sve važniji, sve češće ih se spominje u kontekstu odgovornog razvoja turizma i gospodarstava, a iako se sam održivi razvoj može odnositi na razne sfere, najprimjenjiviji je upravo kod turizma, budući da taj dio gospodarstva u većini zemalja raste nekontroliranom brzinom. No, sam pojam održivog razvoja nije se u početku odnosio na turizam, već se kao takav koristio u šumarstvu, a predstavljao je mjeru pošumljavanja odnosno nastojanje što intenzivnije biološke obnove šuma.³⁴ Konkretniji spomen na održivi razvoj turizma uočen je tek 70 . – ih godina prošlog stoljeća kada se sve više spominje važnost obnovljivih izvora energije.

Jedna od najcitiranijih definicija održivog razvoja je ona koju je izdala Svjetska komisija za okoliš i razvoj UN - a kada je u svojem Izvještaju „Naša zajednička budućnost“ (*Our Common Future*) 1987. godine definirala održivi razvoj kao „*razvoj kojim se zadovoljavaju potrebe današnjih naraštaja, a da se pritom ne ugrožava*

³⁴ Črnjar, M. i K. Črnjar, *Menadžment održivog razvoja*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Glosa, 2009., str. 79., dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/430798.CRNJAR-Menadzment_OR_knjiga.pdf (pristupljeno 6. travnja 2022.)

mogućnost budućih naraštaja uz zadovoljenje njihovih potreba“.³⁵ Drugim riječima, održivi razvoj teži kao stvaranju boljeg svijeta u kojem će socijalni, okolišni, kulturni ali i ekonomski faktori biti uravnoteženi. Iako se nastoje sačuvati prirodna i antropogena dobra za buduće generacije turista koji će imati priliku uživati atraktivnosti turističke destinacije.

U cilju što intenzivnijeg provođenja i ostvarenja održivog razvoja, iznimno je važno poštivati određena načela politike zaštite okoliša. Četiri su glavna načela održivog razvoja a ista su navedena u dolje prikazanoj tablici (tab. 4).

Tablica 4. Načela održivog razvoja

Načelo prevencije	Procjena rizika u cilju smanjenja štetnih posljedica na okoliš
Načelo opreza	Poduzimanje konkretnih mjera za onemogućavanje štetnih posljedica
Načelo onečišćivač plaća	Onečišćivač plaća troškove sprječavanja i nadziranja onečišćenja
Načelo zajedničke odgovornosti društva	Različiti udio pojedinih zemalja (razvijene odnosno zemlje u razvoju) u degradaciji okoliša

Izvor: samostalna izrada autorice prema Črnjar, M., *Ekonomija i zaštita okoliša*, Školska knjiga, Zagreb – Glosa, 1997., str. 271.

Na temelju gore prikazane tablice moguće je zaključiti kako je potrebno zadovoljiti i poštivati određena načela kako bi se održivi razvoj i ostvario odnosno pokrenuo. Važno je stoga voditi brigu o prevenciji negativnih utjecaja i poduzeti konkretne mjere koje će spriječiti štetne utjecaje, kao i težiti ka tome da pojedinci odgovaraju za negativne utjecaje koje stvaraju.

³⁵ Bačun, D., Matešić, M. i M. A. Omazić, *Leksikon održivog razvoja*, Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj, Zagreb, 2012., str. 195., dostupno na: http://www.dop.hr/wp-content/uploads/leksikon_ozzivog_razvoja.pdf (pristupljeno 6. travnja 2022.)

Također, održivi razvoj i njegova cjelokupna koncepcija nije moguća bez ostvarenja određenih zahtjeva koji se moraju ispuniti. Sedam je osnovnih zahtjeva održivog razvoja predstavljeno u nastavku rada:

- zahtjev za promjenom kvalitete rasta
- zahtjev za osiguranjem osnovnih potreba (radna mjesta, hrana, energija, voda i zdravstvo)
- zahtjev za osiguranjem održivog broja stanovnika
- zahtjev za oživljavanjem rasta
- zahtjev za zaštitu resursa i njihovo unapređenje
- zahtjev za povezivanjem interesa ekonomije i okoliša pri donošenju odluka
- zahtjev za preorijentacijom tehnologije.³⁶

Nakon prikaza temeljnih zahtjeva koje propisuje održivi razvoj, važno je osvrnuti se i na ključne principe održivog razvoja, odnosno razvoja koji podrazumijeva uravnotežen socijalni, kulturni i ekonomski razvoj koji omogućava sadašnjim i novim generacijama da se razvijaju kroz aktivno korištenje resursa. Tri su osnovna principa održivog razvoja:

- princip ekološke održivosti – osigurava da razvoj bude kompatibilan s važnim ekološkim procesima i prirodnim resursima
- princip socijalne i kulturne raznovrsnosti – osigurava da razvoj bude kompatibilan s kulturnim i tradicionalnim vrijednostima zajednice
- princip ekonomske održivosti – osigurava da razvoj bude ekonomski efikasan.³⁷

Kada je riječ o održivom razvoju, nedvojbeno je važno spomenuti i održivi turizam odnosno održivi razvoj turizma. Jedan od prvih pothvata u vezi održivog turizma bio je donošenje dokumenta *Agenda 21*. Godine 1992. u Rio de Janeiru održana je konferencija UN – a od okolišu i razvoju te je *Svjetska turistička organizacija* (WTO) zajedno s ostalim turističkim organizacijama postavila *Agendu 21 za putovanja i*

³⁶ Dulčić, A. i L. Petrić, *Upravljanje razvojem turizma*, Mate, Zagreb, 2001., str. 325.

³⁷ Stojanović, V., *Turizam i održivi razvoj*, Univerzitet u Novom Sadu – Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Novi Sad, 2011., str. 199., dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Vladimir-Stojanovic-5/publication/351479884_Turizam_i_odrzivi_razvoj/links/609a2eba458515d3150f4510/Turizam-i-odrzivi-razvoj.pdf (pristupljeno 6. travnja 2022.)

turističku industriju kojom su data određena pravila, načela i tehnike za odgovorno planiranje i razvijanje turizma.³⁸

U Agendi 21 također navode kako je „*koncept održivog turizma (sustainable tourism) razvijen na osnovi koncepta održivog razvoja, a primjenjuje se na sve oblike turizma koji su dugoročno usklađeni sa svojom prirodnom, socijalnom i kulturnom okolinom*“.³⁹ To zapravo znači da se Agendom 21 nastajalo stvoriti odgovorno društvo koje će poštivati data načela i propise kako bi i budući naraštaji mogli doživjeti atraktivnosti turističkih destinacija svijeta.

Iako je turizam mnogim zemljama donio prosperitet, ojačao gospodarstvo i potaknuo daljnji razvoj, turizam za sobom ostavlja negativne posljedice na okoliš i autohtono stanovništvo u izrazito velikoj mjeri. Osim uništenja okoliša, dolazi do zagađenja voda i zraka te nestajanja autohtonih životinjskih i biljnih vrsta zbog prevelikog broja ljudi koji putuje, a druge strane također dolazi do izrabljivanja radne snage i iseljavanja lokalnog stanovništva zbog previsokih cijena, prevelikog onečišćenja, ogromnih gužvi i nedovoljno zadovoljavajuće razine života.⁴⁰ Shodno tome, sve veći naglasak stavlja se na odgovornost u razvijanju turizma te na nastojanje zemalja da teže održivom razvoju istog.

Prema Šuranu održivi turizam „*udovoljava potrebama turista i domicilnog stanovništva, istodobno čuvajući resurse za budući razvitak*“ što zapravo znači da bi turizam, fenomen koji se toliko brzo razvija u svijetu, trebao potaknuti kulturni integritet i zadovoljiti osnovne ekološke procese te očuvati biološku raznolikost.⁴¹

Kako bi se postigao konsenzus, održivi turizam zahtijeva neprestano praćenje, informiranje i sudjelovanje svih dionika u turizmu te političko vodstvo koje ima uspostavljen cilj – osigurati održivi razvoj turizma. Tri su osnovna zadatka održivog turizma, odnosno faktori koji moraju biti zadovoljeni.

³⁸ Bošković, D. i T. Pančić Kombol, *Novi turizam u Hrvatskoj*, Hrvatski turizam, Rijeka, 2002., str. 85.

³⁹ *United Nations Conference on Environment & Development – Agenda 21*, United Nations, Rio de Janeiro, 1992., dostupno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> (pristupljeno 6. travnja 2022.)

⁴⁰ Šuran, F., *Turizam i teritorij – Uvod u antropologiju turizma*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016., str. 106.

⁴¹ *Ibidem*, str. 113.

Shodno tome, održivi turizam trebao bi:

- optimalno koristiti okolišne resurse koji su ključni element turističkog razvoja
- poštivati društveno – kulturnu autentičnost destinacije te očuvati izgrađeno i živo kulturno nasljeđe i tradicijske vrijednosti, uz doprinos međukulturalnom razumijevanju i toleranciji
- osigurati da su gospodarske aktivnosti održive i dugoročne te da donose društvenu i gospodarsku korist svim dionicima.⁴²

Moguće je zaključiti kako je održivi turizam sve važniji aspekt gospodarstava koje razvijaju turizam, zbog toga što donosi brojne koristi kako za lokalno stanovništvo tako i za turističke kompanije, ali i okoliš, životinjske vrste, vegetaciju te same turiste koji posjećuju turističku destinaciju. Iznimno je važno ostvariti održivi turizam u destinacijama koje su tradicionalno poznate po masovnom turizmu koji lokalnoj zajednici i okolišu u duljem vremenskom periodu donosi više štete nego koristi. Kako bi turistička destinacija mogla uspješno razvijati održivi turizam neophodna je uključenost svih dionika u turizmu, točnije važno je ostvariti uspješnu komunikaciju i suradnju svih interesnih dionika. Problem koji se javlja kod održivog turizma je nedovoljna educiranost i osviještenost onih koji su zaduženi za ostvarenje održivog turizma. Osim nedostatka znanja o konceptu održivosti, prepreka je i nepostojanje strateških planova razvoja turizma kako na lokalnoj tako i regionalnoj odnosno nacionalnoj razini. Jedino će strateško planiranje razvoja održivog turizma, bolja educiranost dionika o održivom turizmu te bolja uključenost lokalnog stanovništva omogućiti turističkoj destinaciji da svoj razvoj temelji na konceptu održivosti a svoj turizam provodi na odgovoran i održiv način.⁴³

⁴² *Održivi turizam*, Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, dostupno na: <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=97> (pristupljeno 6. travnja 2022.)

⁴³ *Održivi turizam u Istarskoj županiji – analiza stanja i percepcija dionika*, Institut za poljoprivredu i turizam, dostupno na: https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/65/12/65120133-f2c5-411c-9d75-53d3d590700f/406-09-13_studija_odrzivi_turizam.pdf (pristupljeno 6. travnja 2022.)

3.2 Pojmovno određenje posebnih oblika turizma

Druga polovica 20. stoljeća bila je prekretnica razvoja turizma kakvog danas poznajemo. Turistička putovanja postaju sve važniji aspekt u životu modernoga čovjeka a ljudske su se potrebe od tada veoma promijenile. Glavni su razlozi sve veće turističke potražnje pomak od užurbanog gradskog života, prevelike gužve u velikim mjestima, želja i istraživanjem nepoznatoga i boravak u netaknutoj prirodi.

Sve veću važnost ima doživljaj kojeg turisti žele iskusiti na svojim putovanjima, a upravo se zbog turističkog doživljaja sve veći broj turista odmiče od klasičnih masovnih turističkih putovanja i destinacija koje su krcate posjetiteljima. Ono najvažnije je to što se mijenja i sama percepcija turista koji postaju ekološki osviješteniji i koji nastoje putovati u turističke destinacije radi otkrivanja nečeg dosad neistraženog, odlučuju se na odmak od tradicionalne ponude „*sunca i mora*“ u turističkim destinacijama te biraju one oblike turizma i one turističke sadržaje koje utječu negativno na okoliš i lokalnu zajednicu. Potrebe i motivi novih turista se mijenjaju, oni zahtijevaju personaliziraniju ponudu koja će zadovoljiti njihova očekivanja i interese te doživljaje i iskustva koja će ih obogatiti.⁴⁴

Samom promjenom motivacije i potreba turista, dolazi i do toga situacije da se masovni turizam u sve većoj mjeri zamjenjuje posebnim oblicima turizma, odnosno oblici turizma u kojima sudjeluju turisti sa posebnim točnije specifičnim oblicima turizma. Mnoge su turističke destinacije već prepoznale važnost tih novih oblika turizma koji postaju sve traženiji među turistima. No, pitanje je što su zapravo posebni oblici turizma i na koji način oni mogu obogatiti turističku ponudu u destinaciji.

Pojam turizma posebnih interesa javlja se u drugoj polovici 20. stoljeća, točnije 70. – ih godina kada mu se pripisuje isto značenje sa održivim ili odgovornim turizmom. No, to zasigurno ne može biti u potpunosti točno, jer ovakav vid turizma označava „*specifične turističke aktivnosti*“ na turističkom putovanju koje jednostavno u praksi nisu uvijek niti održive niti odgovorne u tolikoj mjeri da bi se takvu vrstu turizma positovjećivalo sa održivim turizmom.⁴⁵ Turizam posebnih interesa zapravo

⁴⁴ Pančić Kombol, T., op. cit., str. 12.

⁴⁵ Rabotić, B., *Selektivni oblici turizma*, Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd, 2012., str. 17.

podrazumijeva „generički pojam koji označava kvalitetu i obilježja suvremenog i budućeg turizma koji se prvenstveno zasniva na ozbiljnoj i razumnoj selekciji programa, na odgovornom i podnošljivom ponašanju svih dionika, na ekološkom, sociokulturnom i ekonomskom principu uravnoteženog razvoja, na kvalitetnoj razini usluge, na izvornom identitetu i humanitetu turističke usluge, a sve to uz poželjni i zakonski, kao i uravnoteženi odnos broja turista i broja lokalnog stanovništva na određenom području“.⁴⁶

Turizam posebnih (specifičnih) interesa može se definirati i kao ustrojstvo „različitih oblika turizma usklađenih s prirodnim i društvenim vrijednostima lokalne zajednice koji omogućuju gostima i gostoprimcima uživanje u pozitivnim i vrijednim interakcijama i uzajamnog iskustva“ odnosno označava suprotnost svemu što izgleda negativno u masovnom turizmu.⁴⁷

U hrvatskoj se literaturi turizam posebnih interesa počeo spominjati 70 . – ih godina prošlog stoljeća kada su neki autori počeli označavati oblike turističkih kretanja kojima nije osnovni motiv „sunce i more“ već drugi motivi kao što su priroda, sport, kultura, zdravlje i slično. Posebni oblici turizma su se već tada definirali kao „oblici turizma koji svojim sadržajem i s obzirom na mjesto gdje se odvijaju i vrijeme kada se odvijaju mogu najbolje zadovoljiti dominantne motive u sferi turističke potražnje: želju za ponovnim povratkom u prirodu“.⁴⁸ Često se posebne oblike naziva i „ekološkim oblicima turizma“ čiji razvoj zapravo doprinosi ekološkoj svijesti lokalnog stanovništva i turista, kao i „ekološkoj sanaciji i readaptaciji postojećih elemenata i kompletiranju novim elementima ponude uniformiranih vrsta masovnog turizma“.⁴⁹

Turizam posebnih interesa je turizam uravnotežen, autentičan, odgovoran, razuman, heterogen te ekološki i infrastrukturno održivi vid turizma koji se pokazao kao jedno od najboljih mogućih rješenja za rastući trend masovnog turizma. Osim toga, ovakav vid turizma i svi mu pripadajući oblici, koji će biti objašnjeni u sljedećem poglavlju, omogućavaju personaliziranu uslugu koja će zadovoljiti potrebe sve zahtjevnijih turista.

⁴⁶ Jadrešić, V., *Janusovo lice turizma: od masovnog do selektivno – održivog turizma*, Visoka škola za psolovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zagreb, 2010., str. 171.

⁴⁷ Pančić Kombol, T., op. cit., str. 85.

⁴⁸ Ibidem, str. 91.

⁴⁹ loc. cit.

3.3 Klasifikacija i temeljna obilježja posebnih oblika turizma

Masovni turizam sa sobom nosi brojne negativne posljedice, nije dugoročno održiv kao niti etičan prema prirodnim i antropogenim resursima i lokalnoj zajednici, a osim toga niti toliko privlačan sve zahtjevnijim turistima koji na svojim putovanjima traže nešto potpuno novo, neistraženo i netaknuto. Posebni su oblici turizma prava suprotnost masovnom turizmu, a posebno je važno istaknuti činjenicu da su dugoročno održivi. Posebni oblici turizma nude različite mogućnosti, individualiziranu turističku ponudu te cijeli spektar novih doživljaja i iskustava.⁵⁰

Turiste koje privlače posebni oblici turizma od *masovnih turista* ponajviše razlikuje činjenica da su znatno ekološki osvješteniji i odgovorniji. Njih se još naziva i „*novim turistima*“. Osim toga, oni su uglavnom obrazovaniji, iskusniji i fleksibilniji, pronicljiviji i uviđavniji, a najčešće su to osobe srednje životne dobi i mlade osobe. Budući da u većini slučajeva putovanja turista s posebnim interesima iziskuju veće troškove, moguće je zaključiti kako su to većinom turisti veće platežne moći. Njihova su turistička putovanja usmjerena ka nepoznatim destinacijama, jedinstvenim doživljajima, brojnim aktivnostima, upoznavanju drugih kultura ali i pomirenja samih sebe s prirodom.⁵¹

Posebnim oblicima turizma ostvaruju se putovanja onih turista kojima je cilj posjećivanje specifične turističke destinacije, upoznavanje s određenim mjestom kojeg posjećuju i stupanje u dublji kontakt s lokalnom zajednicom i njihovom tradicijom. Time obogaćuju svoje turističko putovanje, ostvaruju nove, jedinstvene doživljaje i zadovoljavaju svoje specifične ciljeve.⁵²

Ono što prožima sve oblike ovakvog vida turizma je važnost održivog razvoja koji postaje ključni činitelj njihovog razvoja. Točna i potpuna klasifikacija turizma kao i podjela na posebne oblike nije uvijek jednostavna. Budući da je svaka destinacija različita, nije moguće jedan oblik turizma posebnih interesa razvijati na identičan način u različitim destinacijama, ali se na temelju adekvatnih elemenata svakog od njih mogu donekle jednako protumačiti.⁵³ Jednu od prvih klasifikacija, točnije podjela turizma na posebne oblike temeljene na motivaciji i vanjskim učincima predstavio je

⁵⁰ Rabotić, B., op. cit., str. 21.

⁵¹ loc. cit.

⁵² Pančić Kombol, T., op. cit., str. 91.

⁵³ Ibidem, str. 92.

Claude Kaspar 70. – ih godina prošlog stoljeća. On ih je prema motivaciji svrstao u šest osnovnih kategorija, dok je za podjelu prema uzrocima i vanjskim učincima predvidio 10 kategorija.⁵⁴ U nastavku slijedi prikaz posebnih oblika turizma predstavljenih prema motivaciji (tab. 5).

Tablica 5. Podjela oblika turizma prema motivaciji

Rekreativni turizam	Turizam u bližim ili dalekim destinacijama, zdravstveni turizam
Kulturni turizam	Svjetovalni ili religijski turizam
Socijalni turizam	Roditeljski turizam, turizam saveza i udruženja
Sportski turizam	Aktivni i pasivni sportski turizam
Komercijalni turizam	Poslovni i kongresni turizam, turizam sajmova
Politički turizam	Diplomatski turizam, turizam političkih manifestacija

Izvor: samostalno izrada autorice prema Geić, S., *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split, 2011. str 225.

Na temelju gornje tablice moguće je zaključiti kako je jedna od prvih podjela posebnih oblika turizma izgledala upravo ovako, odnosno na temelju podjele prema motivaciji postoji šest osnovnih kategorija, koje s današnjim oblicima turizma posebnih interesa imaju poneke sličnosti ali se i dosta razlikuju. Sljedeća je podjela oblika turizma istoga autora, C. Kaspara, prema uzrocima i vanjskim učincima prikazana u tablici 6.

⁵⁴ Geić, S., *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split, 2011. str. 225.

Tablica 6. Podjela oblika turizma prema uzrocima i vanjskim učincima

Prema podrijetlu	Nacionalni turizam, međunarodni turizam
Prema trajanju boravka	Turizam kratkog boravka, turizam tranzita ili graničnih prijelaza
Prema sezonama	Ljetni turizam, zimski turizam
Prema broju sudionika	Individualni, kolektivni turizam, turizam skupina, klupski turizam, masovni turizam, obiteljski turizam
Prema dobi sudionika	Turizam mladih, turizam treće dobi
Prema vrstama prijevoza	Željeznički, automobilski, avionski, pomorski, riječni i jezerski turizam
Prema vrstama smještaja	Hotelski, para – hotelski, kamping turizam, turizam sekundarnog domicila
Prema učincima na platnu bilancu	Aktivni turizam – receptivni turizam, pasivni turizam – emitivni turizam
Prema načina plaćanja	Socijalni turizam, turizam iz štednje i kredita
Prema sociološkim kategorijama	Ekskluzivni i luksuzni turizam, tradicionalni turizam, turizam mladih, socijalni turizam

Izvor: samostalno izrada autorice prema Geić, S., *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split, 2011. str 225.

Na temelju ove tablice moguće je zaključiti kako je autor podijelio oblike turizma prema uzrocima i vanjskim učincima na deset glavnim kategorija, a svaka od njih objedinjuje nekoliko podvrsta.

Turističke destinacije uvidjele su važnost razvoja posebnih oblika turizma što im omogućava proširenje turističke sezone, a osim pozitivnih financijskih rezultata vidljivi

su i ostali gospodarski i društveni učinci. Danas postoje brojne klasifikacije posebnih oblika turizma zbog toga što turistička potražnja postaje sve diversificiranija i sofisticiranija. Za potrebe ovog rada u nastavku je predstavljena još jedna klasifikacija koju je krajem 70. – ih godina dao D. Alfier, prema kojem su posebni oblici turizma oni koji doprinose ekološkoj sanaciji i adaptaciji novih i postojećih elemenata turističke ponude.⁵⁵ Isti su prikazani u nastavku rada u tablici broj 7.

Tablica 7. Posebni oblici turizma prema D. Alfier

Zdravstveni ili lječilišni turizam	Talasoterapija, balneoterapija, klimoterapija, silvo - terapija
Sportski i rekreacijski turizam	Na moru, vodama i planinama
Ruralni ili rustikalni turizam	Jednostavni turizam u mirnim primorskim i kontinentalnim mjestima
Nemotorizirani – iterativni turizam	Pješački, konjički, kružni (ciklički), turizam za „opušteni“ odmor u prirodnom okruženju, za „divlji“ odmor i „divlja“ krstarenja
Kulturni turizam	S najrazličitijim sadržajima i u najrazličitijim oblicima, za studijske ferije, za manifestacijski turizam, za turizam susreta

Izvor: samostalna izrada autorice prema Pančić Kombol, T., *Selektivni turizam – Uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa*, Matulji, TMCP Sagena d.o.o., 2000., str. 91. – 92.

Gore prikazana podjela ujedno je jedna i od onih podjela s kojima se današnje klasifikacije mogu u najvećoj mjeri poistovjetiti. Danas su prema Rabotiću najčešći oblici turizma posebnih interesa ekoturizam, ruralni turizam, lovni, turizam, sportski i avanturistički te biciklistički turizam, zdravstveni turizam, volonterski turizam, poslovni turizam, poslovni turizam, turizam događaja, gastronomski i vinski turizam, urbani

⁵⁵ Pančić Kombol, T., op. cit., str. 91.

turizam, kulturni turizam, vjerski i duhovni turizam te mračni turizam.⁵⁶ Upravo će o sportsko – rekreacijskom turizmu biti riječ u sljedećem poglavlju.

Uvođenjem koncepcije posebnih oblika turizma ne do pojave novih oblika turizma i aktivnosti kojima se do sada turisti nisu mogli baviti u turističkoj destinaciji, već to podrazumijeva implementaciju novog koncepta razvoja turističke destinacije koja je orijentirana prema potražnji i njezinim specifičnim potrebama, a uz sve to temelji se na održivosti i sustavnom pristupu istraživanja tržišta.⁵⁷

Budući da je turistima sve važniji doživljaj kojeg ostvaruju na svojim putovanjima, oni ne traže vrijednost za novac u tolikoj mjeri koliko traže vrijednost za vrijeme jer turisti s posebnim interesima ne razmišljaju tako da je putovati privilegija, već je privilegija doživjeti jedinstveni, autentični turistički doživljaj.⁵⁸

Rasto potražnje i zainteresiranosti turista za posebnim oblicima turizma potaknulo je brojne turooperatore i putničke agencije na osmišljavanje novih, posebno dizajniranih programa putovanja koji su svoje poslovne aktivnosti odlučili usmjeriti na jedan ili nekoliko komplementarnih tržišnih segmenata te im tako pružiti najbolju moguću uslugu odnosno doživljaj. Najčešći odabiri postali su sportski turizam u korelaciji s različitim sportskim manifestacijama i događajima, gastronomski turizam s vinskim cestama, autohtonim konobama i vinskim podrumima te kongresni turizam kojeg su najbrojniji poslovni ljudi na različitim poslovnim putovanjima.⁵⁹

Iz svega dosad analiziranog moguće je zaključiti kako su brojni autori još od početka 70. – ih godina prošlog stoljeća nastojali točno definirati i klasificirati sve oblike turizma posebnih interesa, no i danas nema u potpunosti točne i definirane podjele. Posebni su oblici turizma veoma poželjni u turističkim destinacijama jer omogućavaju održiviji, dugoročniji i odgovorniji razvoj kako turizma tako i cjelokupnog gospodarstva jedne zemlje. U cilju što kvalitetnijeg i odgovornijeg budućeg razvoja turizma, važno je i dalje istraživati, educirati one koji su zaduženi za daljnji razvoj te omogućiti da lokalna zajednica normalno funkcionira u suživotu s posjetiteljima.

⁵⁶ Rabotić, B., op. cit., str. 5. – 7.

⁵⁷ Bartoluci, M. i N. Čavlek, *Turizam i sport – razvojni aspekti*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 51.

⁵⁸ loc. cit.

⁵⁹ loc. cit.

3.4 Motivacija u posebnim oblicima turizma

Do sada je u radu utvrđeno kako sve više ljudi putuje, posjećuje različite destinacije, otkrivaju nepoznato, uživaju u drugim kulturama i obogaćuju vlastita iskustva. Također je potvrđeno kako se javlja sve više različitih oblika turizma koje turisti biraju nasuprot masovnom turizmu „sunca i mora“. Posebnim oblici turizma nude im drugačije percepcije, doživljaje i iskustva. No, potrebno je utvrditi zašto oni putuju, odnosno iz kojih se razloga i motiva odlučuju na turistička putovanja.

Putovanje je postalo sredstvo kojim se zadovoljavaju specifične ljudske potrebe i želje. Potrebe predstavljaju „*niz dinamičkih snaga koje određuju ponašanje ljudi*“ a javljaju se kao „*želja za nečim, kao nedostajanje nečega*“, najčešće onoga što nemaju u vlastitom okruženju, drugim riječima *kod kuće*.⁶⁰

Motivacija je pak psihološki proces koji se događa u osobi a kojim nastoji realizirati svoje potrebe, želje i ciljeve. Turistička motivacija djeluje pod utjecajem potreba, koje djeluju iznutra, kao i prostornih faktora koji djeluju izvana. Stimulansi turističke motivacije kao što su turistička destinacija te atrakcije i usluge u destinaciji tada trebaju moći zadovoljiti konkretne potrebe osobe motivirane na putovanje.⁶¹

Jednu od najistaknutijih teorija motivacije dao je Maslow, američki psiholog 1954. godine koji tada još uvijek nije spominjao turizam. On je predstavio pet kategorija osnovnih ljudskih potreba, prema kojima osoba tijekom života redom teži. One su dakle:

- fiziološke potrebe (hrana, voda, toplina)
- potrebe za sigurnošću (zaštita, stabilnost, neovisnost)
- društvene potrebe (ljubav, prijateljstvo, privrženost, pripadanje)
- osobne potrebe (samopoštovanje, status)
- potreba za samoostvarenjem (osobni razvoj i nova iskustva).⁶²

Na temelju ove podjele moguće je zaključiti kako je ove potrebe veoma jednostavno primijeniti i u području turizma. Fiziološke potrebe se moraju zadovoljiti u bilo kojem aspektu ljudskoga života pa tako i u turizmu. Potrebe za sigurnošću u turizmu znače

⁶⁰ Rabotić, B., op. cit., str. 24.

⁶¹ loc. cit.

⁶² Weber, S. i V. Mikačić, *Osnove turizma: udžbenik za prve razrede srednjih škola ugostiteljsko – turističkog područja rada*, Školska knjiga, Zagreb, 2004., str. 64.

da turisti neće posjetiti destinaciju koja nije sigurna, bilo po pitanju političke nestabilnosti, klimatskim promjenama, zdravstvenoj situaciji i slično. Društvene se potrebe mogu poistovjetiti s činjenicom da turisti cijene stjecanje novih iskustava, upoznavanje novih ljudi, stvaranje prijateljstava i novih odnosa. Osobne potrebe predstavljaju činjenicu da turisti posjećuju destinacije koje su u društvu prepoznatljive i reprezentativne, a potrebe za samoostvarenjem se manifestiraju kroz turističku potrošnju na različite turističke proizvode, usluge i doživljaje kako bi zadovoljili svoje specifične potrebe.

Turistički motivi su mnogobrojni, oni potiču osobu na aktivnosti i usmjeravaju ga prema određenim ciljevima te omogućavaju da u započetoj akciji ustraje. Oni se mogu definirati kao unutarnji poticaji osobe na određeno turističko kretanje. No oni su često i posljedica određenog stupnja društvenog razvoja, odnosno nastaje pod utjecajem društvenog okruženja. Njih nije moguće promatrati pojedinačno, već u kombinaciji s ostalim motivima koji zajednički utječu na odabir o turističkom putovanju.⁶³

Postoje mnogobrojni motivi zbog kojih se ljudi odlučuju na turistička putovanja. Oni ovise o psihološkim momentima, zavise od racionalnih i iracionalnih faktora, objektivnih mogućnosti, društvenog položaja, političke situacije, raspoloživog slobodnog vremena i slobodnih novčanih sredstava. Najčešći motivi turističkih putovanja su bijeg od svakodnevice, odmor, razonoda i zabava, upoznavanje prirodnih ljepota i kulturno – povijesnih znamenitosti, zdravstveni i religijski motivi, moda, individualna ostvarenja, snobizam itd.⁶⁴

Kako je prethodno navedeno, turistički se motivi ne promatraju pojedinačno već se isprepliću. Osnovni je motiv pokretač da se pojedinac odluči na turističko putovanje ali ga u konačnici motiviraju i ostali čimbenici. Smatra se kako je od već dugi niz godina osnovni pokretač zapravo bijeg od svakodnevice, svakodnevnih briga i uobičajenog načina života. Turisti se nastoji distancirati od svakodnevnih problema i stresnih situacija s kojima se suočavaju te putuju kako bi pronašli mir, uživali u neovisnosti i samoodlučivanju.⁶⁵ Može se reći kako je turizam stoga jedna vrsta

⁶³ Brunsko, Z., *Turistička motivacija*, NAŠE MORE: znanstveni časopis za more i pomorstvo, Vol. 49, No. 1 – 2, 2002., str. 70., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/307070> (pristupljeno 9. travnja 2022.)

⁶⁴ Ibidem, str. 71.

⁶⁵ Ibidem, str. 72.

terapije kojom osoba obogaćuje svoje psihičko i fizičko zdravlje. Turizam se ne bi trebao smatrati čistim eskapizmom, potrebom za bijegom, već način na koji osoba na svom turističkom putovanju nastoji proširiti svoje vidike, upoznati nove kulture i njihove tradicije, stupiti u kontakt s domicilnim stanovništvom destinacije koju posjećuje te obogatiti svoj duh novih iskustvima. Upravo su ti faktori oni koji razlikuju turiste masovnog turizma od turista posebnih oblika turizma. K tome je važno spomenuti i određene stimulanse koji utječu da turisti specifičnih interesa odaberu određenu turističku destinaciju za svoje putovanje, a to su primjerice ponuda i specifični sadržaji u destinaciji koji zadovoljavaju potrebe tih turista.⁶⁶

Turisti s posebnim interesima su dakle mnogo više fokusiraniji na potragu za osobnim rastom i razvojem prilikom putovanja nego na bijeg od svakodnevice. Tako je moguće zaključiti kako se i posebni oblici turizma zasnivaju na potrebi za novim iskustvima i samoostvarenjem više negoli na odmoru i relaksaciji.

Iako je motivacija izrazito važno kod turističkog putovanja, u posljednje vrijeme sve važniji postaje aspekt turističkog doživljaja koji predstavlja „*unutrašnje stanje pojedinca izazvano nečim što je on osobno susreo, pretrpio ili doživio*“ odnosno novi osjećaj koji osobu regenerira u fizičkom i psihičkom pogledu.⁶⁷

Kod posebnih oblika turizma turisti postaju glavni akteri koji kreiraju svoj sveukupni doživljaj i to kroz izgradnju iskustava, stvaranja osjećaja pripadnosti i ugone te kroz aktivno sudjelovanje u aktivnostima tijekom turističkog putovanja. Na temelju se ostvarenih pozitivnih doživljaja grade želja i motivacija turista da ponovno posjete turističku destinaciju u kojoj su se osjećali ugodno, prihvaćeno i dobro.

⁶⁶ Rabotić, B., op. cit., str. 26.

⁶⁷ Ibidem, str. 28.

4. SPORTSKO – REKREACIJSKI TURIZAM

Kao jedna od najrazvijenijih i najbrže rastućih društveno – ekonomskih pojava u svijetu, turizam je omogućio razvoj mnogobrojnih popratnih turističkih aktivnosti, sadržaja i usluga koje postaje sastavni dio turističke ponude destinacije. Kako je u prethodnom poglavlju navedeno, razvili su se mnogobrojni posebni oblici turizma koji omogućavaju turistima širok spektar mogućnosti i aktivnosti kojima se mogu baviti u turističkoj destinaciji. Jedan od njih je i sportsko – rekreacijski turizam koji će biti detaljno analiziran i objašnjen u nastavku rada. Važno je istaknuti činjenicu kako sport, nekada privilegija bogatih i mladih, danas postaje osnovni sadržaj slobodnog vremena modernog čovjeka.

4.1 Definiranje sportsko – rekreacijskog turizma

Rekreacija postaje sastavni dio suvremenog turizma. Također, obuhvaća širok spektar sadržaja koje turist bira prema vlastitim preferencijama, mogućnostima i željama. Oblici rekreacije konstantno se mijenjaju i prilagođavaju kulturnim i socijalnim potrebama čovjeka, a ostvaruju se u domicilu ali i u turizmu. U posljednjih nekoliko godina sportska rekreacija preuzima sve veću važnost u turizmu a mnogobrojni turisti u određenu destinaciju dolaze upravo zbog sporta i rekreacije. Sport i rekreacija usko su vezani uz turizam, a samim time zajedničkim djelovanjem postaju sve važniji aduti u razvoju turizma koji doživljava sve veću ekspanziju.⁶⁸

Rekreacija predstavlja cjelokupnu ljudsku djelatnost koja se odvija izvan profesionalnog rada, s pozitivnim učincima na čovjeka a ujedno je i izabrana prema vlastitoj želji.⁶⁹ To je zapravo spontani odraz čovjekova nastojanja da zadovolji svoje potrebe i sklonosti u aktivnostima prema osobnom izboru, sve u svrhu sadržajnijeg korištenja slobodnog vremena.⁷⁰

Turizam kod kojeg je najveći i presudni motiv dolaska u destinaciju naziva se sportski turizam. Za Standevena i De Knoppa, sportski turizam predstavlja „*sve oblike aktivnosti i pasivne uključenosti u sportsku aktivnost u kojoj se sudjeluje povremeno*

⁶⁸ Bartoluci, M. i N. Čavlek, op. cit., str. 94.

⁶⁹ Andrijašević, M., *Sportska rekreacija u mjestu rada i stanovanja*, Fakultet za fizičku kulturu, Zagreb, str. 17.

⁷⁰ Relac, M., *Rekreacija tjelesnim vježbanjem u procesu rada*, Sportska tribina, Zagreb, str. 23.

ili organizirano u ne – komercijalne ili poslovne/komercijalne svrhe koje podrazumijevaju putovanje od mjesta boravka ili obavljanja posla“.⁷¹ Domaći autori pak sportski turizam definiraju kao „poseban oblik turizma u kojemu prevladavaju sportski motivi za putovanje i boravak u određenim turističkim mjestima i centrima“.⁷² Moguće je zaključiti kako je sportsko – rekreacijski turizam zapravo oblik turizma koji je usmjeren na individualno zadovoljavanje potreba za aktivnom odmorom, kretanjem, zabavom i provođenja slobodnog vremena aktivno u cilju očuvanja zdravlja.

Važno je razlikovati dva pojma vezana uz sport i turizam a to su *sportski turizam* i *turistički sport*. Glavna razlika je u motivu putovanja. Kod sportskog turizma glavni motiv je aktivno ili pasivno sudjelovanje u sportskim aktivnostima, dok je kod pojma turistički sport bavljenje sportom tek usputni motiv putovanja, a primarni je sasvim nešto drugo.⁷³

Sportsko – rekreacijska ponuda u turizmu nudi novu dimenziju kvalitete boravka s pomoću novih doživljaja, a za mnoge turiste kombinacija turističkog krajolika i povoljnog ambijenta donosi rasterećenje organizma od svakodnevnih napora. Sportsko – rekreacijska ponuda u turizmu postaje sve presudniji faktor dolaska turista u određenu turističku destinaciju te upravo iz tog razloga treba dodatno ulagati i razvijati turističku ponudu sportsko – rekreacijskog turizma te istražiti želje i interese turista radi usklađivanja ponude i potražnje.

Sportsko – rekreacijski turizam podrazumijeva putovanja izvan stalnog mjesta boravka zbog bavljenja različitim sportskim aktivnostima, posjetom sportskih atrakcija ili sudjelovanjem na raznim sportskim manifestacijama. Sve više ljudi shvaća i prepoznaje važnost fizičke aktivnosti i koristi koje ona ima za zdravlje. Sportsko – rekreacijski turizam bilježi prosječnu godišnju stopu od 10%.⁷⁴

Usko povezano sa sportsko – rekreacijskim turizmom javljaju se i smještajni objekti specijalizirani za to. Objekti i koji nisu vezani uz sportski turizam sve češće u svojoj ponudi imaju sadržaje kao što su bazeni, saune, teretane, sportske terene, wellness centre te usluge kao što su masaže, organizacija treninga i pripreme zdravih obroka i

⁷¹ Relac, M., op. cit., str. 103.

⁷² Vukonić, B. (ur.), *Rječnik turizma*, Masmedia, Zagreb, 2001., str. 365.

⁷³ Bartoluci, M. i N. Čavlek, op. cit., str. 103.

⁷⁴ Rabotić, B., op. cit., str. 75.

drugo. Turistički smještaji koji se fokusiraju na turiste željne sportskih aktivnosti i provođenja slobodnih aktivnosti u prirodi sve više ulažu u svoje turističke sadržaje i ponude te predstavljaju atrakcije radi specifičnog izgleda, uređenja i atmosfere.⁷⁵

U nastavku rada prikazane su vrste i oblici sportsko – rekreacijskog turizma te definirani ljetni i zimski sportsko – rekreacijski turizam.

4.2 Oblici i vrste sportsko – rekreacijskog turizma

Sportsko – rekreacijski turizam privlači osobe koje aktivno treniraju i sudjeluju i različitim sportskim događajima i manifestacijama, osobe koje odlaze na pripreme za određenu vrstu sporta, zatim osobe koje su privučene lokacijama i mjestima povezanim s poviješću sporta ili velikana sporta te osobe koje rekreativno sudjeluju u sportskim aktivnosti. Osnovna je podjela sportskog turizma predstavljena u tri kategorije: natjecateljski sportski turizam, zimski sportsko – rekreacijski turizam i ljetni sportsko – rekreacijski turizam. U sljedećoj tablici (tab. 8) ukratko su objašnjene sve tri kategorije sportskog turizma.

Tablica 8. Oblici sportskog turizma

<p>Natjecateljski turizam</p>	<p><i>„Obuhvaća sva putovanja radi sudjelovanja u određenim sportskim natjecanjima, od domaćih do međunarodnih sportskih natjecanja“.</i></p> <p>Budući da su putovanja puno pristupačnija nego u prošlosti, ljudi putuju kako bi bili prisutni određenom sportskom događaju i kako bi bili viđeni. Osim samih turista tu su obvezno prisutni sportaši, treneri, mediji, sponzori i sl. Takav oblik turizma ne ovisi o godišnjem dobu i mjestu održavanja. Primjer – ATP Umag</p>
--------------------------------------	---

⁷⁵ Bartoluci, M. et. al., *Menadžment u sportu i turizmu*, Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2004., str. 185.

Zimski sportsko – rekreacijski turizam	Ovaj oblik sportsko – rekreacijskog turizma moguće je razvijati prije svega na planinskim područjima s pregršt različitih aktivnosti: skijanje, skijaško trčanje, snowboarding, sanjkanje i sl. Ovaj oblik sportskog turizma moguće je provoditi i na moru i na ruralnom prostoru. Primjer destinacija koje razvijaju zimski sportsko – rekreacijski turizam jesu Austrija, Švicarska, Italija i dr.
Ljetni sportsko – rekreacijski turizam	Najrašireniji oblik sportsko – rekreacijskog turizma. Oblik u kojem se sportaši, rekreativci i turisti na odmoru aktivno bave sportskim aktivnostima vezanima najčešće uz more, ali i rijeke i jezera. Aktivnosti kojima se bave turisti u destinacijama ljetnog sportsko – rekreacijskog turizma mogu biti plivanje, ronjenje, sportovi na vodi, wellness, vodeni parkovi, trčanje, adventure sportovi, bicikliranje, gastronomske aktivnosti i sl.

Izvor: samostalna izrada autorice prema Bartoluci, M. i N. Čavlek, *Turizam i sport – razvojni aspekti*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 100. – 104.

Na temelju gore prikazane tablice moguće je zaključiti kako su kategorije natjecateljskog, zimskog i ljetnog sportsko – rekreacijskog turizma najučestalije kod podjele oblika sportskog turizma. No, postoje i druge podjele sportskog turizma kao što su pojavnici oblici sportskog turizma prema vrsti sportskih atrakcija. Takva se podjela odnosi na aktivni sportski turizam, manifestacijski sportski turizam i povijesni sportski turizam. U sljedećoj tablici (tab. 9) ukratko su definirani i objašnjeni i ti oblici turizma.

Tablica 9. Oblici sportskog turizma prema vrsti sportskih atrakcija

<p>Aktivni sportski turizam</p>	<p>Oblik sportskog turizma uz koji se veže boravak turista u posebnim mjestima, a koji traže participaciju u raznim sportskim aktivnostima a ne pasivno promatranje. Ponuda sportskih sadržaja u destinaciji često je motiv dolaska turista. Aktivni se oblik sportskog turizma često kombinira s drugim turističkim aktivnostima kao što su biciklizam, jedrenje i sl.</p>
<p>Manifestacijski sportski turizam</p>	<p>Oblik sportskog turizma uz koji se veže dolazak turista zainteresiranih za prisustvovanje na sportskim događanjima i manifestacijama. Uključuje profesionalne sportaše, rekreativce i gledatelje. Utrka Wings for life privlači primjerice rekreativne trkače, dok su na teniskom turniru ATP Umag prisutni profesionalci i navijači.</p>
<p>Povijesni (nostalgični) sportski turizam</p>	<p>Oblik sportskog turizma u kojem turisti nastoje posjetiti rodne kuće omiljenih sportaša, muzeje sporta i razne sportske objekte od povijesne važnosti. Tu se također mogu ubrojati sportske dvorane i stadioni, uključuje i posjet suvenirnicama u sklopu tih sportskih objekata.</p>

Izvor: samostalna izrada autorice prema Bartoluci, M. i S. Škorić, *Menadžment u sportu*, Odjel za izobrazbu trenera Društvenog veleučilišta, Zagreb, 2009.

Na temelju ove tablice vidljiva je još jedna podjela sportsko – rekreacijskog turizma i to prema vrsti sportskih atrakcija, što predstavlja još jedan faktor odabira turista.

Domaći autori Demonja i Ružić također su dali klasifikaciju oblika sportskog turizma i to na temelju turističkih sportskih aktivnosti. Isti su prikazani u tablici 10.

Tablica 10. Oblici sportskog turizma prema turističkim sportskim aktivnostima

Ture	Pješačenje (fitness staze, prirodni parkovi, pješače staze), jahanje i motorizirane ture (Kamp – kućica ture)
Aktivnosti na vodi	Jedrenje, plivanje, ribolov, rafting, vožnja kanuom, windsurfing
Aktivnosti u zraku	Jedrilice, vožnja balonom, vožnja malim zrakoplovima
Sportske aktivnosti	Tenis, golf, penjanje
Aktivnosti zdravstvenog karaktera	Različiti zdravstveni treninzi

Izvor: samostalna izrada autorice prema Demonja, D. i P. Ružić, *Ruralni turizam u Hrvatskoj*, Meridijani, Zagreb, 2010., str. 28. – 29.

Na temelju gornje tablice vidljivo je kako postoje brojne sportske aktivnostima kojima se turisti u destinaciji mogu baviti, rekreativno ili natjecateljski. Ono što je još važno je prikazati i sportske objekte u ili na kojima se sportski turizam može provoditi. Naravno, prirodni elementi pejzaža kao što su more, planine ili rijeke osnovni su elementi za provođenje određenih sportskih aktivnosti ali uz to potrebni su i sadržaji kao što su igrališta, dvorane, staze, centri, servisi za iznajmljivanje sportske opreme i sl. U sljedećoj tablici (tab. 11) prikazani su potrebni objekti za provođenje sportskih aktivnosti.

Tablica 11. Objekti sportsko - rekreacijskog turizma

Sportska igrališta	Nogometna, teniska, odbojkaška, golf, boćarska itd.
Sportske staze, ceste i putovi	Pješačke, biciklističke, skijaške, konjičke staze

	Hodočasnički putovi, poučne staze, šetnice, lječilišne staze
Objekti na otvorenom	Bazeni, poligoni, klizališta, jahališta
Objekti na zatvorenom	Dvorane, centri i objekti za sportske na zatvorenom
Prilagođeni objekti	Adrenalinski parkovi, kulturni putovi, vinske ceste, objekti/naprave za ekstremne sportove (bungee jumping, jet ski, zmajarenje, padobranstvo)
Servisi	Iznajmljivanje sportske opreme – biciklizam, skijanje, surfing)

Izvor: samostalna izrada autorice prema Kušen, E., *Turistička atrakcijska osnova*, Institut za turizam, Zagreb, 2002., str. 133.

Moguće je na temelju prethodne tablice zaključiti kako je za provedbu sportskih aktivnosti ipak potrebno uključiti i niz sportskih objekata, bilo na otvorenom ili na zatvorenom.

Sportsko – rekreacijski turizam, kao ni bilo koji drugi oblik turizma nije moguće razviti bez odgovarajućih sadržaja koje turisti mogu u bilo kojem trenutku koristiti za bavljenje određenim aktivnostima. Turistički sadržaji obogaćuju boravak turista u destinaciji te su sastavni dio turističke ponude. Budući da je i popularnost aktivnog odmora u rastu, tako raste i potražnja za turističkim sadržajima koji uključuju kretanje, aktivno provođenje vremena u prirodi te nezaijenjivi doživljaj. Trenutačno se na listi najpopularnijih sportsko – rekreacijski aktivnosti u turističkim destinacijama nalaze jedrenje, rafting, ronjenje, jahanje, obilazak prirodnih znamenitosti kao što su nacionalni parkovi, planinarenje, paragliding i brojni drugi sportovi.⁷⁶

Potražnja za sportsko – rekreacijskim sadržajima u turističkim destinacijama javlja se kao posljedica sjedilačkog načina života velikog broja ljudi. Destinacije sve više prepoznaju važnost raznovrsnih sportsko – rekreacijskih sadržaja te u svoju ponudu

⁷⁶ Bartoluci, M. i N. Čavlek, op. cit., str. 98. – 99.

nerijetko ubacuju brojne sportske aktivnosti za svoje turiste. Osmišljavaju se brojne aktivnosti za djecu i starije, prilagođene pojedincima tako da svatko može koristiti dostupne sadržaje onako kako to oni žele. U nastavku je prikazana tablica (tab. 12) sa oblicima sportsko – rekreacijskih sadržaja za koje su Bartoluci i Čavlek pretpostavili kao najčešće.

Tablica 12. Oblici sportsko - rekreacijskih sadržaja u turizmu

Slobodan izbor sportsko – rekreacijskih sadržaja	Organizirani oblici sportske rekreacije	Programirana sportska rekreacija	Kulturno – umjetnički i zabavni program	Obrazovani program
Plivanje, ronjenje, jedrenje, veslanje	Natjecanja	Ciljani aktivni odmori	Društvene igre	Tečajevi
Biciklizam, planinarenje, pješaćenje	Ture, izleti, safari	Zdravstveno – preventivni aktivni odmori	Folklor, umjetnost, glazba	Seminari
Nogomet, tenis, fitness, kuglanje	Team-building	Wellness	Sudjelovanje u plesu, glazbi	Okrugli stol, predavanja

Izvor: samostalna izrada autorice prema Bartoluci, M. i N. Čavlek, *Turizam i sport – razvojni aspekti*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 100.

Na temelju gornje tablice moguće je zaključiti kako je za provedbu sportsko – rekreacijskih aktivnosti u turističkoj destinaciji potrebno osigurati i kvalitetan sadržaj kako bi turisti svoj idealan odmor u željenoj destinaciji mogli provesti na zadovoljavajuć i zanimljiv način. Budući da sve više ljudi zahtijeva jedinstvene turističke doživljaje i aktivan odmor, turističke se destinacije prilagođavaju i orijentiraju ka tome da im njihova očekivanja ispune i nadmaše.

-

4.3 Međusobna povezanost turizma i sporta

Sportski turizam podrazumijeva turističko putovanje s ciljem bavljenja sportom, promatranja određenih sportskih događaja ili pak posjeta sportskih atrakcija.⁷⁷ Danas su turizam i sport dvije međusobno povezane kategorije koje čine globalnu kulturu suvremenog čovjeka. Sportski turizam omogućava proširenje turističke ponude i sadržaja u turističkoj destinaciji te takodonosi brojne koristi za destinaciju. Čak i starija istraživanja (*North American convention of tourism bureaus* 1994. i *Research Unit* 1997.) pokazuju kako sport ostvaruje više od 25% svih turističkih prihoda odnosno da je izravan doprinos sportskih aktivnosti u turizmu čak 32%, pri čemu je potrebno još pridodati činjenicu da se sportski turizam od tada do danas značajno razvio i napredovao pa su brojke danas i puno veće.⁷⁸

Sport u suvremenom turizmu nema samo perceptivnu ulogu, već postaje važan faktor boravka u kojem turisti postaju aktivni sudionici različitih sportova. Činjenica je to koja je potvrđena prethodnih desetljeća. Ali oni nije samo važan faktor boravka turista, „on je često i glavni motiv dolaska turista u turističku destinaciju“. Upravo na temelju takvog odnosa javlja se i novi oblik turizma: sportsko – rekreacijski turizam.⁷⁹

Sport i turizam međusobno su vrlo povezani. Turizam jednim dijelom ovisi o sportu i sportsko – rekreacijskim aktivnostima koje privlače turiste i brojne zaljubljenike u sport dok sport isto tako obuhvaća dio turističke aktivnosti. Različitim globalnim trendovima u prošlosti pa i danas, široj masi omogućena su turistička putovanja, aktivan odmor i rekreacija a samim time i bavljenje sportsko – rekreacijskim aktivnostima na putovanju.⁸⁰

Turistički trendovi značajno su se promijenili u proteklih nekoliko godina. Od tradicionalnih odmora na kojima su prioriteti bili odmor, relaksacija i terapija, do znatno ekstravagantnijih oblika turizma koji uključuje različite aktivnosti i avanturističke pothvate. Avanturistički odmori uključuju sve veću razinu sportskih aktivnosti u koje se turisti uključuju. Takvu odmori uključuju dvije skupine – *soft adventure* i *hard adventure* odmori. *Hard adventure* odmori uključuju veću razinu rizika i brojniji su

⁷⁷ Bartoluci, M. i N. Čavlek, op. cit., str. 11.

⁷⁸ loc. cit.

⁷⁹ Bartoluci, M., „Odnos turizma i sporta“, U: Bartoluci, M. (ur.), *Sport u turizmu – zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa „Menadžment u sportu i turizmu“*, Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2004., str. 11.

⁸⁰ Hinch, T. i J. Higham, *Sport tourism development*, Cromwell Press, Bristol UK, 2004., str. 18.

muškarci od žena, a isto tako turisti koji odlaze na ovakvu vrstu odmora troše više od *soft adventure* turista. O tome na kakvu će se vrstu odmora odlučiti ovisi o samim turistima, no ono što je važno zapamtiti je činjenica da sve više turista proces donošenja odluka o putovanju donose na temelju sportskih aktivnosti i atrakcija koje mogu doživjeti u destinaciji koju posjećuju. Sport i turizam razvili su se u dva međusobno povezana društveno – ekonomska fenomena modernog društva. Turizam promovira sportske aktivnosti i događanja kao što i sport potiče i utječe na turistička putovanja. Može se reći kako oni međusobno jedan drugome pružaju usluge i zajedno rastu.⁸¹

4.4 Ekonomski učinci sporta u turizmu

Ekonomski se učinci sporta u turizmu mogu podijeliti u dvije kategorije, direktne i indirektno ekonomske učinke. Direktni ekonomski učinci su oni koji se ostvaruju direktnom prodajom raznih sportsko – rekreacijskih usluga, a indirektni ekonomski učinci mogu biti primjerice produženje turističke sezone, prevladavanje sezonalnosti, povećana kvaliteta ponude, značajnija raznolikost turističkih sadržaja i ponude itd.⁸² Osim direktnih i indirektnih ekonomskih učinaka valja spomenuti i financijske ekonomske učinke kao što su BDP od turizma, visina i struktura turističke potrošnje te fizičke ekonomske učinke kao što su broj turističkih dolazaka i noćenja, obujam turističkog smještaja i slično.

Sportski se turizam može odvijati tijekom cijele godine, ne podliježe efektu sezonalnosti te nudi različite mogućnosti turistima svih uzrasta. Sportske atrakcije mogu tijekom cijele godine privlačiti turiste u turističku destinaciju i tako omogućiti istoj cjelogodišnji razvoj turizma. Naravno, sportovi kao što su skijanje, sanjkanje i slični sportovi koji se odvijaju na snijegu ovise o godišnjem dobu, točnije vremenskim uvjetima, ali zato većina drugih sportova omogućava bavljenje različitim aktivnostima tijekom godine neprestano.⁸³ Sportsko – rekreacijski turizam donosi i brojne druge koristi za destinaciju, ne samo ekonomske već i društvene. Sport u zajedništvu s turizmom pomažu i integraciji lokalnog stanovništva, poboljšava se cjelokupna

⁸¹ Bartoluci, M. i N. Čavlek, op. cit., str. 15. – 16.

⁸² Bartoluci, M. et. al., op. cit., str. 39.

⁸³ Bartoluci, M. i N. Čavlek, op. cit., str. 90. – 91.

infrastruktura u destinaciji, unapređuje se ponuda i dodatni sadržaji koje koriste i domicilno stanovništvo te se povećava ukupno potrošnja.

Razvoj sportsko – rekreacijskog turizma omogućio je i mnogim drugim akterima u turističkoj destinaciji veće koristi, a posebno se to odnosi na objekte koji iznajmljuju ili prodaju sportsku opremu. zatim organizacije koje organiziraju različite sportske tečajeve, pripremaju sportaše i amatere na sportske događaje te na pojedine gradove ili udruge koje organiziraju sportske manifestacije, sportsko – rekreacijske atrakcije i usluge i slično.⁸⁴ Prethodno nabrojene učinke ostvarene u turističkoj destinaciji od strane sporta u turizmu zapravo ostvaruju sportaši i rekreativci koji sudjeluju na različitim natjecanjima, turnirima, igrama, rekreacijskim i drugim programima. Ako turistička destinacija ima razvijenu sportsko – rekreacijsku turističku ponudu onda će i turisti birati tu destinaciju. Sport i rekreacija dakle mogu postati primarni motivi dolaska turista u turističku destinaciju.⁸⁵

Moguće je zaključiti kako sport, zajedno sa svim oblicima i sadržajima, postaje jedan od glavnih elemenata suvremenog turizma. Brojne se funkcije sporta u turizmu manifestiraju kroz različite ekonomske i društvene učinke koje pozitivno utječu na daljnji razvoj turizma.

⁸⁴ Geić, S., op. cit., str. 277.

⁸⁵ Bartoluci, M. et. al., *Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika*, Sveučilište u Zagrebu – Kineziološki fakultet, Zagreb, 2021., str. 91.

5. GEOGRAFSKI POLOŽAJ I PRIRODNA ATRAKCIJSKA OSNOVA ISTARSKE ŽUPANIJE KAO DESTINACIJE SPORTSKO - REKREACIJSKOG TURIZMA

Istarska je županija jedna od najrazvijenijih županija u Republici Hrvatskoj i to ne samo u turističkom smislu, već i u onom gospodarskom, društvenom i kulturnom smislu. Zahvaljujući prirodnim atrakcijama, kulturno – povijesnim spomenicima i brojnim znamenitostima kao i različitim manifestacijama i događanjima na ovom području, Istra iz godine u godinu bilježi sve veći broj turista. Uz povećan broj turista dakako dolazi i do izgradnje suvremenih hotelskih kapaciteta, turističkih naselja i apartmana te kampova.

Istarska se županija u posljednjih dva desetljeća profilirala kao jedna od najatraktivnijih turističkih destinacija Hrvatske ali i šire. Dijelom je to zbog prirodnih atraktivnosti, čistog mora i blage klime, no u posljednje vrijeme Istra je postala popularna kao destinacija posebnih oblika turizma koji postaju sve traženiji i presudniji faktor u odabiru turista prilikom turističkog putovanja. Istra je postala regija doživljaja s istaknutom ponudom posebnih oblika turizma, brojnim manifestacijama i događajima ali i preokretom u razvoju turizmu. Sve veći broj organizacija i poduzetnika u Istri nastoji poslovati na održiv i odgovaran način u cilju produženja turističke sezone, jačanja gospodarskih učinaka i stvaranja budućnosti za nove generacije posjetitelja ali i domicila. Osim toga, bez kvalificiranog kadra na svim razinama nije moguće uspostaviti kvalitetan razvoj turizma i ugostiteljstva, a Istra je poznata po vrlo dobrim ugostiteljsko – turističkim školama, fakulteta, instituta i drugim ustanova iz kojih izlaze najkvalificiraniji kadar.⁸⁶

U ovom će se poglavlju analizirati glavna obilježja geografskog položaja Istarske županije, točnije prometno – geografski i turističko – geografski položaj Istre te će se kroz nekoliko potpoglavlja analizirati ključna obilježja prirodne atrakcijske osnove Istre zahvaljujući kojima je Istarska županija u tolikoj mjeri atraktivna i razvijena a koja ujedno predstavlja i temelj razvoja brojnih posebnih oblika turizma, u ovom slučaju sportsko – rekreacijskog.

⁸⁶ Čabaravdić, A. (ur.), *Turizam u Istri: od davnina do danas*, Čakavski sabor, Žminj, 2019., str. 404. – 406.

5.1 Prometno – geografski položaj Istarske županije

Geografski položaj označuje određeno prostorno područje u geografskom koordinatnom sustavu. Određen je različitim društvenim i političkim čimbenicima koji se mijenjaju u vremenu i prostoru. To je dinamičko geografsko obilježje koje u koherenciji s geografskim smještajem i prometno – geografskom povezanošću čini osnovu razvoja određene destinacije. Istra, najveći hrvatski poluotok, danas je najznačajnija turistička regija Republike Hrvatske, a sve zahvaljujući strateškom geografskom položaju.

Blizina glavnih emitivnih zemalja učinila je Istru posebno atraktivnom. Istra se nalazi na glavnim turističkim vratima Jadrana prema kojima se tijekom ljeta kreću turisti iz smjera Trsta i Ljubljane, ali i iz smjera Zagreba preko Rijeke i kroz tunel Učku. Blizina Istre omogućila je lakši i jednostavniji dolazak turista iz srednje Europe, koji najčešće cestovnim prometom dolaze na turistički odmor.⁸⁷

Istarski poluotok obuhvaća površinu od 2.813 km² a na političkoj karti Europe to područje dijele tri države: Hrvatska, Slovenija i Italija. Najveći dio površine zauzima na teritoriju Republike Hrvatske (89%) gdje također živi najveći udio stanovništva (71%).⁸⁸

Istra okružena je s tri strane morem, a njezino primorje dijeli se na Zapadnoistarsko, južnoistarsko i središnjoistarsko primorje. Također, sve važniji dio istarskog teritorija postaje središnja Istra, koja s najdinamičnijim reljefom na poluotoku razvija različite oblike turizma kao što su kulturni, zdravstveni, lovni i agroturizam. Zapadnoistarsko primorje se proteže od ušća rijeke Dragonje prema Savudrijskoj vali pa sve do rta Barbariga. Ukupna dužina obalne crte na tom području iznosi 192 km. Zapadna Istra je s gradovima poput Rovinja, Poreča, Novigrada, Umaga i Vrsara sve više prepoznatljiva turistička destinacija. Južnoistarsko primorje se pak proteže u obliku trokuta, a počinje na rt Barbariga te se zatim proteže do rt Kamenjaka na samom jugu poluotoka odakle se pak spaja s Raškim kanalom na Labinštini. Na ovom se dijelu istarskog priobalja nalazi mnoštvo manjih otočića, niska vapnenačka obala i visoka makija te borovi. Najslabije razvedena obala Istre jest ona na istočnom dijelu koja se proteže od Raškog kanala do sela Zagorje na međi Istarske i Primorsko –

⁸⁷ Čokonaj, E. et. al., *Turistička geografija Hrvatske*, 1. izdanje, Meridijani, Zagreb, 2003., str. 95.

⁸⁸ Bertić, I., „Istra – geografska obilježja“, *Geografski horizont*, vol. 43, br. 2., 1997., str. 11.

goranske županije. Jedno od najrazvijenijih turističkih mjesta ovog kraja jest Rabac, smješten podno Labina.⁸⁹

Istra se nalazi u blizini velikih prirodnih cjelina kao što su Alpe, Dinaridi i Panonska zavalata, ali središnjeg dijela Sredozemnog mora, Jadrana. Uz to, veliku vrijednost Istri donijeli su civilizacijski krugovi koji su se na prostoru Istre miješali – germanski, romanski i slavenski krugovi. Njihova je prisutnost na ovim područjima doprinijela oblikovanju kulturnog krajolika Istre.⁹⁰

Jedna od najvažnijih stavki pri razvijanju turizma u određenoj turističkoj destinaciji je i dostupnost same destinacije. Prometna povezanost i dostupnost omogućuje turistima dolazak u turističku destinaciju te provođenje željenih aktivnosti u istoj.

Prometna infrastruktura Istre je veoma razvijena, a čini ju sustav sastavljen od cestovnog, zračnog, pomorskog, željezničkog i telekomunikacijskog prometa.⁹¹ Najveće značenje za razvoj turizma u Istri ima cestovni promet, budući da čak 80% u Istru dolazi cestovnim putem.⁹² Najvažniju ulogu u Istri ima Istarski ipylon, danas najbrža i najkorištenija, ali nažalost i sve skuplja prometnica u Istarskoj županiji kojom se koristi najveći broj putnika koji dolaze u Istru. Najvažnija je to stavka cestovnog prometa Istre čiji krakovi povezuju Buje odnosno Pazin, te Pulu i tunel Učku. Ova prometnica znatno pridonosi povezivanju Istre s emitivnim turističkim prostorima.

Zračna luka Pula spaja sva najvažnija europska emitivna tržišta, te uvelike doprinosi razvoju turizma Istre no mjesta za napredak naravno ima. U proteklih nekoliko godina, osim same strukture gostiju, mijenja se i struktura zrakoplovnih kompanija. Zračna luka Pula posljednjih godina bilježi konstantan rast broja putnika i broja zrakoplovnih linija, naravno izuzevši pandemijske 2020. i 2021. godinu kada je u svim segmentima hrvatskog i svjetskog gospodarstva došlo do usporavanja rasta. Godine 2019. zračna je luka Pula ostvarila sljedeće brojke: 777.568 prevezenih putnika, 21

⁸⁹ Blažević, I. i R. Knežević, *Turistička geografija Hrvatske*, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za turistički i hotelski menadžment u Opatiji, Rijeka, 2006., str. 100. – 104.

⁹⁰ Vojnović, N., *Održivi turizam unutrašnje Istre*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016., str. 30., dostupno na:

https://www.unipu.hr/uploads/media/Nikola_Vojnovic_Odrzivi_turizam_unutrasnje_Istre.pdf

(pristupljeno 12. travnja 2022.)

⁹¹ Ibidem, str. 31.

⁹² Ibidem, str. 34.

zemlje i 67 destinacija s kojima su povezani te suradnja s čak 35 zrakoplovnih kompanija.⁹³

Željeznička je mreža slabo razvijena u Istri, kao i u ostatku Republike Hrvatske. Veliki je to problem u potpunom integriranju Istre u željeznički prometni sustav Republike Hrvatske, ali ne i za dolazak turista iz emitivnih tržišta. Kako je prethodno navedeno, gotovo 80% svih turista dolazi cestovnim prometom a za kretanje unutar destinacije koriste također osobne automobile.⁹⁴ U tom slučaju, željeznički promet nije presudan za razvoj turizma u Istri, no bilo bi iznimno dobro implementirati i to u turističku ponudu te revitalizirati željezničku mrežu u novi vid prometne povezanosti Istre s ostatkom Hrvatske odnosno Europe.

Na temelju analiziranog može se zaključiti kako je prometno – geografski položaj Istarske županije iznimno važan faktor razvoja turizma na tom području, a osim jednostavnije i brže povezanosti Istre s emitivnim tržištima, pridonosi atraktivnosti destinacija.

5.2 Turističko – geografski položaj Istarske županije

Turističko – geografski položaj osim političkim i društvenim obilježjima, određen je blizinom emitivnih država odnosno regija te većih urbanih, industrijskih središta.⁹⁵ On zapravo predstavlja odnos između turističke destinacije i emitivnih tržišta.

Istra je zahvaljujući strateškom geografskom položaju iznimno atraktivna turistička destinacija mnogim europskim zemljama. Neke od najvažnijih država koje se nalaze u blizini Istre a iz kojih često dolazi i najveći broj turista jesu Slovenija, Austrija, Njemačka, Mađarska, Srbija, Češka, Slovačka, Italija, Bosna i Hercegovina te Švicarska. Svim je ovim zemljama još zajednička i činjenica da im je za put do Istre potrebne ne više od 10 – 12 sati vožnje automobilom.⁹⁶

⁹³ *Razvoj zračne luke*, Pula Airport, dostupno na: <https://airport-pula.hr/o-zracnoj-luci/razvoj-zracne-luke/> (pristupljeno 12. travnja 2022.)

⁹⁴ loc. cit.

⁹⁵ Blažević, I. i R. Knežević, op. cit., str. 15.

⁹⁶ Vojnović, N., *Održivi turizam unutrašnje Istre*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016., str. 35. - 36., dostupno na:

https://www.unipu.hr/uploads/media/Nikola_Vojnovic_Odrzivi_turizam_unutrasnje_Istre.pdf (pristupljeno 13. travnja 2022.)

Osim udaljenosti u kilometrima, utjecaj na receptivnu destinaciju očituje se i u bogatstvu odnosno snazi gospodarstava važnih emitivnih tržišta. Zapadne zemlje, od kojih su neke prethodno nabrojene, imaju veći bruto domaći proizvod po stanovniku od Republike Hrvatske te ostvaruju najveći broj turističkih dolazaka u Istru. Najbrojniji turisti dolaze upravo iz Njemačke, Italije, Slovenije, Austrije i Češke, veoma razvijenih i bogatih zemalja.⁹⁷

Prometna i turistička sastavnica geografskog položaja Istre znatno olakšavaju i potiču razvoj turizma na području Istarske županije. Izrazito su važne prometnice, posebice cestovne, koje omogućavaju jednostavniji i brži dolazak turista na ovo područje. Blizina i bogatstvo stanovnika glavnih emitivnih zemalja Istarske županije omogućuju daljnji uspješni razvoj turizma a ujedno predstavljaju i ključne odrednice turističko – geografskog položaja.

5.3 Prirodna atrakcijska osnova Istarske županije

Osim geografskog položaja koji je iznimno bitan za razvoj Istre kao turističke destinacije, od izrazito velike je važnosti i prirodna osnova koja privlači najveći dio turista. Iznimno su važni reljef Istre, obalni reljef točnije morska obala koja je iznimno razvedena, zatim klima, more i vode na kopnu te flora i fauna. Upravo će u nastavku rada biti nešto više riječi o svakom od ovih elemenata.

5.3.1 Reljef

Reljef, odnosno ukupnost morfoloških oblika na Zemljinoj površini, veoma je važna stavka prirodne atrakcijske osnove područja kojeg se proučava, pa tako i Istre. Posebno važna obilježja reljefa su nadmorska visina i nagib padina. Izuzetno su važni za turističke aktivnosti u koje spadaju primjerice biciklizam, planinarenje, pješaćenje i alpinizam.

Reljef Istre veoma je raznolik. Zapadni i južni dio Istarskog poluotoka najvećim je dijelom vapnenačka zaravan, otvorena prema moru. Mnoga su mjesta prekrivena

⁹⁷ Vojnović, N., *Održivi turizam unutrašnje Istre*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016., str. 36., dostupno na:

https://www.unipu.hr/uploads/media/Nikola_Vojnovic_Odrzivi_turizam_unutrasnje_Istre.pdf
(pristupljeno 12. travnja 2022.)

crvenicom, crvenom zemljom. Središnja je pak Istra okarakterizirana vodo-izdržljivom glinom, laporom i pješčenjacima. Taj je dio Istre pokriven flišnim naslagama. Najmanji dio istarskog reljefa čine ogoljele površine Učke i Ćićarije.

Oko 46% površine Istre okarakterizirano je nizinama, najviše od svih hrvatskih primorskih županija, s apsolutnim visinama od 200 metara. Na zapada i jugu nizina se prostire na širini od 10 do 15 kilometara, dok se u dolinama rijeke Mirne i rijeke Raše pruža duboko u Istarsko kopno. Istarska županija ima jako malo vrhova viših od 500 metara, a oni koji to jesu su vrh Goli (539 m) na Labinštini, Ćićarija (vrh Veliki Planik, 1272 m) i Učka, ujedno i najviša istarska planina s vrhom Vojak od 1401 metra.⁹⁸

Istra, zahvaljujući svom raznolikom reljefu razvija, ali i može dodatno razvijati sportsko – rekreacijski oblik turizma, pustolovni turizam te mnoštvo različitih turističkih ponuda koje bi uključivale prirodni krajolik i vrijednosti istarskog poluotoka.

5.3.2 Obalni reljef

Istra je prije više od 25 tisuća godina, zajedno s Cresom, Lošinjem i ostalim otocima činila jedinstveno kopno. Obalni su predjeli Istre mladi, odnosno formirani su gibanjem morske razine započete u ledeno doba. Zapadna je obala Istre mlađa, dok je jugoistočni dio more je prodrlo znatno ranije te tako formiralo velike zaljeve kao što je primjerice Plominski zaljev. Potopljeni krški reljef značajniji je u zapadnoj i južnoj Istri gdje su nastali i Brijuni te manje otočne skupine uz Premanturu i Medulin.⁹⁹

Istarska je obala veoma razvedena. Dužina istarske obale, uključujući otoke iznosi 539 kilometara. Zapadna je obala Istre razvedenija od istočne, a dugačka je zajedno s otocima 327 kilometara, Ona je ujedno i znatno atraktivnija turistima, ponajviše zbog razvedenosti, ali i zbog ostalih atrakcija kao što su antropogene atrakcije, mnogi gradovi smješteni na toj obali i slično. Glavnina je istarske obale locirana na vapnenačkom i krškom tlu. Različitim potapanjem krških udubina nastale su brojne

⁹⁸ Bertić, I., op. cit., str. 13.

⁹⁹ Lončar, N., *Geomorfologija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno na: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=957>, (pristupljeno 12. travnja 2022.)

uvale i zaljevi, primjerice pulska luka, primorje Rovinja i Poreča, Medulinski zaljev i sl. Ostale vapnenačke uzvisine sada su otoci.¹⁰⁰

Istarski zaljevi, Limski i Raški, dijelovi su nekadašnjih kanjonskih riječkih dolina. Veoma su uski, okarakterizirani strmim obalama te se pružaju gotovo desetak kilometara u kopno. Medulinski i Pulski zaljev su relativno zatvoreni, a nastali su potapanjem manjih krških zavalu. Zapadna je istarska obala veoma razvedena, osim zaljeva, tu se nalaze i brojni otoci. Često su veoma male površine i visine te blizu kopna. Najpoznatija skupina otoka u Istri su Brijuni, smješteni desetak kilometara sjeverozapadno od Pule. Također, jedna od poznatijih otočnih skupina Istre jesu oni uz rovinjsku obalu, a posebno atraktivni turistima jesu Crveni otok i Sveta Katarina.¹⁰¹

Upravo razvedenost obale i brojni otoci uz istarsku obalu omogućuju razvoj turizma na ovom području. Istra je bogata uvalama, plažama i liticama pogodnima za razvoj kupališnog turizma, ali zahvaljujući raznolikom reljefu, povoljnoj klimi i drugim prirodnim i antropogenim atraktivnostima, istarski poluotok idealno je mjesto za razvoj mnogih posebnih oblika turizma.

5.3.3 Klimatski uvjeti

Osim reljefa, važna stavka pri planiranju turističkog razvoja destinacije jest i klima. Prema jednoj od najpoznatijih i najčešće korištenih klasifikacija klima, onoj Köppenovoj, u Istri postoje dva podtipa umjereno tople važne klime (oznaka Cf). Umjereno topla kišna klima s vrućim ljetima (oznaka Cfa) prisutna je u gotovo svim dijelovima obalne Istre, dok unutrašnjost Istre pripada tipu umjereno tople vlažne klime s toplim ljetima (oznaka Cfb).¹⁰²

Maksimalne temperature zraka ljeti u Istri iznose više od 25 °C, dok se zimi temperatura zraka rijetko spušta ispod 0 °C. Najniži obalni dio, do nadmorske visine oko 150 m ima prosječnu siječanjsku temperaturu iznad 4 °C, a srpanjsku od 22 do 24 °C. S porastom nadmorske visine u unutrašnjosti poluotoka snižavaju se

¹⁰⁰ *Zemljopisni podaci*, Istarska županija, dostupno na: <http://stariweb.istra-istria.hr/index.php?id=263> (pristupljeno 12. travnja 2022.)

¹⁰¹ Bertić, I., op. cit., str. 14. – 15.

¹⁰² Vojnović, N., *Održivi turizam unutrašnje Istre*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016., str. 50., dostupno na: https://www.unipu.hr/uploads/media/Nikola_Vojnovic_Odrzivi_turizam_unutrasnje_Istre.pdf (pristupljeno 12. travnja 2022.)

prosječne siječanjske temperature (od 4 °C do – 2 °C). Kako se more zagrijava sporije u odnosu na kopno, razlike u temperaturama između obalnog pojasa i unutrašnjosti postaje manje u proljeće i veće u jesen. Više temperature na obali uzrokuju veću temperaturu mora. Najniže temperature mora izmjerene su u ožujku a iznose od 9 do 11°C, dok su najviše temperature mora od 23 do 25°C.¹⁰³

Padaline su najčešće u jesen i zimi, a količina istih povećava se od zapadne obale prema unutrašnjosti poluotoka. Najčešća padalina u Istri je kiša, dok je snijeg rijetka pojava, izuzevši Učku i Ćićariju gdje se snijeg zna zadržati više vremena. Što se vjetrova tiče, tu je prisutna *bura*, no puno slabija u odnosu na druge dijelove hrvatskog primorja. Na zapadnoj obali Istre posebno je prisutan *lebić* ili *garbin*, karakterističan za hladniji dio godine. Ljeti se duž obale često javljaju *neverini*, odnosno morske pijavice koje se pojavljuju iznenada s mora i kratko traju.¹⁰⁴

Klima i njezina obilježja su za Istru veoma važne, budući da temperatura zraka i mora, kao i vlažnost zraka, količina padalina i vjetar uvjetuju odvijanje turističkih aktivnosti na području Istre. Iz prethodno analiziranog, da se zaključiti kako su klimatska obilježja Istre veoma zadovoljavajuća i pogodna za razvoj turizma.

5.3.4 More i vode na kopnu

Poluotok Istra okružen je Jadranskim morem s triju strana, na zapadu, jugu i istoku. Jadransko more, dio je Sredozemnog mora između Apeninskog poluotoka i Dinarida. Područje sjevernog Jadrana najsjevernija je regija Sredozemnoga mora te ujedno i jedna od najplićih regija (prosječna dubina iznosi 35 metara). Kako je prethodno navedeno, visoke temperature mora ljeti omogućuju razvoj kupališnog turizma na području cijele obalne Istre. U Jadranu živi približno 6 do 7 tisuća biljnih i životinjskih vrsta, od kojih su mnoge nedovoljno istražene, što pak privlači pažnju mnogih stručnjaka. Sjeverni se Jadran, posebice uz obalu Istre, može pohvaliti izvrsnom kakvoćom mora te je to još jedan dodatan faktor koji privlače mnogobrojne kupače u Istru.¹⁰⁵

¹⁰³ *Klima u Istri*, Istramet, dostupno na: <https://www.istramet.hr/klima-u-istri/> (pristupljeno 12. travnja 2022.)

¹⁰⁴ Bertić, I., op. cit., str. 17.

¹⁰⁵ *Strateška studija utjecaja na okoliš – Županijska razvojna strategija Istarske županije do 2020. godine*, Istarska županija, dostupno na: <https://www.istra->

Što se pak voda na kopnu tiče, valja izdvojiti rijeke Mirnu, Dragonju i Rašu, te umjetno, akumulacijsko jezero Butoniga. Rijeka Mirna najduža je i vodom najbogatija istarska rijeka, dugačka 53 kilometra. Izvire jugoistočno od Buzeta, a u more utječe u Tarski zaljev kod Novigrada. Dolina rijeke Mirne veoma je plodno područje na kojoj žive i rade brojni istarski uzgajivači, ratari i poljoprivrednici. Rijeka Dragonja je druga po veličini rijeka u Istri, a sa svojim tokom od 28 kilometara izvire u Sloveniji, dok u more utječe u Piranskom zaljevu. Ujedno predstavlja i prirodnu granicu između dviju država, Hrvatske i Slovenije. Raša, najveća rijeka u istočnom dijelu poluotoka, protječe uskom dolinom a u more utječe u Raškom zaljevu. Jezero Butoniga, veliko akumulacijsko jezero na sjeveru Istre, ima višestruko značenje za ovo područje – zaštita od poplava, natapanje poljoprivrednih površina i opskrba pitkom vodom za pučanstvo i turiste većeg dijela sjeverne i zapadne Istre.¹⁰⁶

Turizam unutrašnje Istre osim brojnih prirodnih i antropogenih atrakcija može zahvaliti termalnim izvorima u Istarskim toplicama, smještene u općini Oprtalj. Toplice su poznate po ljekovitim spojevima koji se nalaze u vodi a koji se koriste u prevenciji i liječenju određenih kožnih bolesti, kostiju, dišnih puteva i slično. U toplicama se nalaze četiri izvora čija temperatura varira od 20 pa sve do 36,5 °C.¹⁰⁷

5.3.5 Flora i fauna

Flora, odnosno ukupnost svih biljnih vrsta, u Istri je veoma bogata. Istra se može pohvaliti dvoma osnovnima vegetacijskim područjima. Onaj uži i mnogo manji, zimzeleni pojas pruža se od obalu južno od rijeke Mirne a ponajviše se sastoji od hrasta crnike, planike, zelenike i tršlja. Čitavi dio preostalog teritorija Istre spada pod listopadnu vegetaciju, gdje su najprisutniji hrast medunac i bjelograb. Na višim nadmorskim visinama javljaju se bukove šume kao znak temperaturnih promjena.¹⁰⁸

U dolini rijeke Mirne nalazi se Motovunska šuma u kojoj je najprisutniji hrast lužnjak, inače slabo rasprostranjen u hrvatskom primorju. Danas se ova šuma koja se inače

istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/2017/171130_Sazetak_ZRS_2020.pdf (pristupljeno 12. travnja 2022.)

¹⁰⁶ Bertić, I., op. cit., str. 15.

¹⁰⁷ Vojnović, N., *Održivi turizam unutrašnje Istre*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016., str. 46., dostupno na:

https://www.unipu.hr/uploads/media/Nikola_Vojnovic_Odrzivi_turizam_unutrasnje_Istre.pdf

(pristupljeno 12. travnja 2022.)

¹⁰⁸ Bertić, I., op. cit., str. 18. – 19.

prostire na površini od oko tisuću hektara smatra posebnim rezervatom šumske vegetacije. Radi sprečavanja od isušenja, u ovo se područje često pušta voda i korita rijeke Mirne. Motovunska šuma danas postaje veoma popularno mjesto za sport i rekreaciju, ali i za brojne gurmane budući da na ovom području rastu poznati bijeli i crni tartufi, skupocjene podzemne gljive snažnih aroma.¹⁰⁹

Dva kilometra nadomak strogog centra Pule, na jugozapadu poluotoka, nalazi se još jedno veoma atraktivno šumsko područje, Park šuma Šijana. Na površini od 152,13 hektara nalaze se uski vijugavi puteljci, mnogobrojne biljke te primjerci posebne vrijednosti – hrast plutnjak, hrast medunac i brucijski bor. Poznato je mjesto okupljanja mladih i zaljubljenika u sportsko – rekreacijske aktivnosti.¹¹⁰

U blizini Pule nalazi se još jedna veoma atraktivna turistička destinacija, skupina otoka Brijuni koji su 1980. godine proglašeni Nacionalnim parkom. Osim mnogobrojnih životinjskih vrsta, na skupini otoka se mogu vidjeti i sredozemna crnika razno tropsko i suptropsko bilje poput palmi, agava, bambusa, jele, eukaliptusa i mnoge druge.¹¹¹ Osim prethodno navedenih, u Istri postoje mnogobrojne druge biljne vrste koje obitavaju na ovom području a koje također privlače brojne turiste. Tu valja spomenuti poljoprivredne proizvode poput maslina, vinove loze, smokava i agruma.

Fauna Istre je također veoma razvijena, a često ju dijeli na tri dijela – kopnena fauna, morska fauna i slatkovodna fauna. Ova posljednja, nažalost jako je slabo istražena, dok za prve dvije ima jako puno podataka. U kopnenu faunu Istre ubrajaju se ježevi, puhovi, vjeverice, zatim lisice, jazavci i kune, dok su zvijeri poput vukova, čagljeva i divljih mačaka nešto slabije prisutnije. Od divljih životinja najčešće se u Istri mogu sresti jeleni, srne i divlje svinje. Na području Istre poznato je 229 vrsta ptica, a upravo promatranje istih u nekim dijelovima poluotoka postaje sve popularnije među posjetiteljima. Od gmazova u Istri postoje gušteri i macaklini, te nekoliko vrsta otrovnih i neotrovnih zmija. Morski je svijet također veoma bogat, a različitim tipovima podloge razvijaju se različite životinjske zajednice. Dakle, tu je moguće vidjeti različite vrste riba, glavonožaca, kornjača i sisavaca. U posljednje vrijeme posebno atraktivni

¹⁰⁹ *Tajna motovunske šume, Colours of Istria*, dostupno na: <https://www.coloursofistria.com/hr/gastronomija/tartufi/tajne-motovunske-sume> (pristupljeno 12. travnja 2022.)

¹¹⁰ *Park šuma Šijana*, *Natura – Histrica*, dostupno na: <http://www.natura-histrica.hr/hr/posjete/park-suma-sijana-1> (pristupljeno 12. travnja 2022.)

¹¹¹ Bertić, I., op. cit., str. 19.

turistima postaju dupini, a najčešće ih se može vidjeti u okolici Pule ili pak Rovinja i Lima.¹¹²

5.3.6 Zaštićena prirodna baština

Istra je osim prethodno nabrojanih elemenata prirodne osnove poznata i po velikom broju zaštićenih prirodnih područja. Na području Istarske županije nalaze se 33 zaštićena područja. Iako prema *Zakonu o zaštiti prirode* postoji devet kategorija zaštićenih područja (strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park – šuma i spomenik parkovne prirode) u Istri nisu prisutni oblici svih kategorija, no i dalje čine jedinstveni sustav zaštićene prirode.¹¹³ U kategoriji posebnih rezervata u Istarskoj županiji nalaze se Motovunska šuma i Kontija, Limski zaljev, močvara Palud i Datule – Barbariga. Kategorija park – šuma obuhvaća Zlatni – rt i Škarabu u Rovinju, Šijansku šumu i Busoler u Puli, poluotok Kašteju i brdo Soline kraj Vinkurana. Kao spomenik prirode zaštićene su četiri pinije u Karojbi, jedno stablo čempresa u Kašćergi, dva stabla glicinije u Labinu, jama Baredine, Vela Draga pod Učkom i još nekoliko primjera. Drvored čempresa na groblju u Rovinju i park u Nedeščini zaštićeni su u kategoriji spomenika parkovne arhitekture. Od najveće važnosti ističu se Nacionalni park Brijuni i Park prirode Učka.¹¹⁴ Može se dakle zaključiti kako Istra, najveći poluotok u Hrvatskoj ima veoma bogatu prirodnu atrakcijsku osnovu, krenuvši od reljefa i klime, pa sve do mora, rijeka ili pak flore i faune. Svaki od ovih čimbenika važan pri razvijanju turizma u određenoj destinaciji, a kroz gore opisane čimbenike vidi se kako Istra raspolaže veoma atraktivnom prirodnom osnovom koja joj pak omogućava kvalitetan razvoj turizma. Istra je idealna destinacija za razvoj različitih posebnih oblika turizma, a zahvaljujući bogatoj prirodnoj osnovi, raznolikom reljefu te razvedenoj obali, sportsko – rekreacijski turizam jedan je od onih oblika turizma koji najviše uspijevaju i za kojim turisti jako često posežu.

¹¹² *Strateška studija utjecaja na okoliš – Županijska razvojna strategija Istarske županije do 2020. godine*, Istarska županija, dostupno na: https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/2017/171130_Sazetak_ZRS_2020.pdf, (pristupljeno 12. travnja 2022.)

¹¹³ *Zaštita prirode*, Istrapedia, dostupna na: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/1480/zastita-prirode> (pristupljeno 13. travnja 2022.)

¹¹⁴ *Zaštita prirode*, Istra – Istria, dostupno na: https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/2013/Rudarsko_geoloska_studija_IZ/POGLAVLJE_2_GEOGRAFSKI_PREGLED.pdf (pristupljeno 13. travnja 2022.)

6. ZNAČAJ ANTROPOGENE ATRAKCIJSKE OSNOVE ISTARSKJE ŽUPANIJE ZA SPORTSKO – REKREACIJSKI TURIZAM

Šesto poglavlje ovog diplomskog rada namijenjeno je analizi antropogenih turističkih atrakcija u Istarskoj županiji koje svojim postojanjem učinkovito djeluju na privlačenje većeg broja turista a osim toga utječu i na odabir turista u smjeru bavljenja sportsko – rekreacijskim aktivnostima.

Prije svega, potrebno je definirati antropogene turističke atrakcije a one se mogu svrstati u dvije skupine koje su predstavljene u nastavku.

Antropogene turističke atrakcije koje izvorno nisu oblikovane odnosno sagrađene u turističke svrhe a koje svojim prisustvom privlače posjetitelje su primjerice sakralne građevine, povijesne rezidencije, razne palače, fortifikacije, arheološka nalazišta i industrijska baština. One spadaju u prvu skupinu antropogenih turističkih atrakcija. Druga skupina antropogenih turističkih atrakcija su one atrakcije koje su sagrađene i oblikovane upravo u turističke svrhe. Takve atrakcije, odnosno građevine, strukture i mjesta mogu biti primjerice zabavni parkovi, marine, termalna lječilišta, muzeji, galerije i različiti oblici tradicionalnih enogastronomskih sadržaja koji privlače turiste.¹¹⁵

6.1 Povezanost kulture i sporta

Kako je već prethodno nekoliko puta kroz rad navedeno, Istra obiluje mnogobrojnim prirodnim i antropogenim atrakcijama, a sve veća pozornost okreće se ka sportsko – rekreacijskom turizmu. Istra je kao turistička destinacija prepoznata u svijetu zahvaljujući prirodnim bogatstvima, ali i kulturnim vrijednostima koje datiraju još iz antičkog doba. Upravo je kulturno – povijesno nasljeđe jedan od glavnih motivatora posjeta turista u Istarskoj županiji. Uz sve snažniji razvoj sportsko – rekreacijskog turizma jasno su se raspoznale mogućnosti razvoja kombiniranog turističkog proizvoda koji povezuje kulturu i sport. Danas je turistička ponuda veoma raznolika i postoji širok spektar turističkih proizvoda, atrakcija, sadržaja i događanja koji bi mogli

¹¹⁵ Vojnović, N., *Prirodna osnova i turizam*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2017., str. 6., dostupno na: https://www.unipu.hr/images/50022829/Nikola_Vojnovic-Prirodna_osnova_i_turizam.pdf (pristupljeno 30. svibnja 2022.)

potaknuti turiste na dolazak u destinaciju. Isto tako, ljudi postaju sve osvješteniji po pitanju aktivnog života, kretanja i brizi o samom sebi te na temelju tih preferencija biraju destinacije koje im to pružaju. Istra je dobar primjer destinacije koja osim kulturno – povijesnih bogatstava aktivno razvija i sportsko – rekreacijski turizam te samim time i nove, atraktivne turističke proizvode za turiste ponukane i kulturom i sportom. Na službenim stranicama Turističke zajednice Istarske županije, Turističke zajednice Središnje Istre kao i ostalim službenim stranicama moguće je pronaći veliki broj već osmišljenih i organiziranih turističkih proizvoda, posebice u obliku biciklističkih ili pješačkih tura, koji turistima omogućavaju da se aktivno bave sportom odnosno rekreacijom tijekom turističkog posjeta u Istri a samim time dožive kulturno – povijesnu baštinu Istre na jedan poseban način.

Istra je tijekom svoje bogate povijesti bila mjesto prožimanja mnogih naroda i kultura a mnogobrojni gradovi, arheološka nalazišta, spomenici i različiti zanati i umijeća ukazuju upravo na to. Posebice je tu važno istaknuti zaštićena kulturna dobra Istarske županije koja ukazuju na iznimnu vrijednost i bogatstvo kojima raspolaže Istra. Kulturna dobra su u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske podijeljena u dvije skupine – zaštićena kulturna dobra i preventivno zaštićena kulturna dobra. Ukupno ih u Istarskoj županiji ima 332 a najčešće vrsta su nepokretna pojedinačna kulturna dobra.¹¹⁶

Budući da je istarski poluotok prožet brojnim kulturno – povijesnim spomenicima i znamenitostima, a sportski je turizam u razvoju, nije potrebno previše naglašivati povezanost ovih elemenata. Bilo da se turisti odluče na sportske aktivnosti kao što su bicikliranje ili pješačenje, uvijek postoji nešto za svakoga što može iskusiti, doživjeti ili istražiti. Krenuvši od najvećeg istarskog grada Pule moguće je doživjeti mnogobrojne atraktivnosti, kulturne znamenitosti i ostale atrakcije upravo kroz različite vrste sportskih aktivnosti kao što su primjerice pješačenje ili vožnja biciklom. Južna je Istra zajedno s Pulom poznata po fortifikacijama odnosno austrougarskim vojnim utvrdama koje su danas djelomično zapuštene no i dalje izrazito atraktivne i vrijedne posjeta. Upravo zato su i sve posjećenije, posebice od strane turista ponukanih aktivnim odmorom koji primjerice bicikliranjem, osim što mogu doživjeti atraktivnosti

¹¹⁶ *Registar kulturnih dobara RH*, Ministarstvo kulture i medija, dostupno na: <https://registar.kulturnadobra.hr/#/> (pristupljeno 31. kolovoz 2022.)

prirodnog krajolika Istre, mogu posjetiti i fortifikacijske utvrde te tako saznati nešto novo o povijesti Pule i istarskog poluotoka.¹¹⁷

Isto tako, mnogobrojne pješačke staze i ture u Istri povezuju sport i kulturu na zanimljiv način. Primjerice, pješačka staza Stjepana Hausera u Raklju iznimno dobro povezuje rekreaciju i kulturno – povijesnu baštinu toga kraja. Do same staze potrebno je proći sami centar mjesta Rakalj a zatim se na kraju staze nalazi rodna kuća oca poznatog istarskog pjesnika Mate Balote. Ovo je samo jedan od primjera u kojima se spajaju sport i rekreacija s kulturom, iznimno važnim aspektom za razvoj turizma na istarskom poluotoku.

6.2 Povezanost sporta i gastronomije

Gastronomija ima iznimno veliku ulogu u promociji turizma destinacije prvenstveno zbog toga što svaka osoba za vrijeme svog turističkog putovanja mora zadovoljiti svoje fiziološke potrebe ali i zbog toga što određenom broju turista lokalna gastronomija, hrana i vino predstavljaju svojevrsnu atrakciju i kuriozitet. Već su dugo usađene pomisli na određenu vrstu gastronomskih delicija iz određenih destinacija, pa je tako opće poznato da se uz Italiju vežu pizza ili tjestenina, uz Njemačku kobasica a uz Japan sushi. Upravo na tome radi i Istra, odnosno nastoji se brendirati kao destinacija iznimno dobrih vina i maslinovog ulja koje je jedno od najboljih na svijetu. Različitost naroda pa samim time i kuhinja u Hrvatskoj i Istri dovelo je do toga da Istra nema posebno razvijeni gastronomski identitet no tradicionalna autohtona jela koja se pripremaju na ovom području omogućuju daljnje brendiranje i sve veću prepoznatljivost Istre kao gastronomske destinacije. Istarski ugostiteljski objekti prepoznali su interes gostiju za gastronomskim delicijama Istarske regije te se sve više restorana, konoba i agroturizama okreće ka tome da poboljša svoju gastronomsku ponudu te privuče veći broj gostiju.

Istra je najpoznatija po svojim vinima, malvaziji i teranu, a sve se veća pozornost daje i slatkim vinima kao što je muškati. Vino danas predstavlja neodvojivi dio identiteta Istre te postoji veliki broj vinarija, vinograda i vinskih festivala kojima se ukazuje na važnost vina za Istru. Osim vina, valja spomenuti i maslinovo ulje koje na području

¹¹⁷ *Pulske utvrde – impresivne znamenitosti čekaju da ih otkrijete*, Turistička zajednica grada Pule, dostupno na: <https://www.pulainfo.hr/hr/where/pulske-utvrde-impresivne-znamenitosti-cekaju-da-ih-otkrijete> (pristupljeno 13. lipnja 2022.)

Istarske županije ima iznimno dugačku povijest. Materijalni dokazi odnosno ostaci antičkih uljara pronađeni duž zapadne obale Istre ukazuju na važnost maslinovog ulja još u dalekoj prošlosti. Istarski su maslinari prepoznali važnost istog te se iz godine u godinu rađa sve veći broj novih maslinika, autohtonih sorti ali i modernih tehnologija koje uveliko olakšavaju proizvodnju ove dragocjene kapljice. Također, postoji sve veći broj ruta, takozvanih cesta maslinovog ulja na kojima svi zainteresirani mogu saznati više o samim maslinama, sortama istih, proizvodnji i obradi maslinova ulja te o tome tko su najnagrađivaniji maslinari Istarske županije koji već nekoliko godina za redom osvajaju zlatne medalje na svjetskim natjecanjima. Poseban je i istarski pršut, suhomesnati proizvod koji se od ostalih sličnih proizvoda koji se mogu pronaći diljem Hrvatske razlikuje u činjenici da se on suši isključivo na buri, nikako dimljenjem. Prepoznatljivu aromu daje mu začinska kombinacija soli, papra, ružmarina i češnjaka, ali ono najvažnije je upravo način sušenja na buri. Vrhunac istarske gastronomije su svakako tartufi, pod zemljom sakriveni gomolji koje je moguće pronaći isključivo uz pomoć za to dresiranih pasa. Najčešći su u sjevernoj Istri koja je i najpoznatija upravo po tartufima.¹¹⁸

Može se dakle zaključiti kako je Istra prepoznata turistička destinacija koja u svojoj ponudi sve više nudi i gastronomiju. No zanimljivo je to što je Istra iznimno dobro uspjela povezati gastronomsku ponudu sa sportom i rekreacijom te to što na tržištu danas postoji veliki broj turističkih ruta, vinskih cesta, cesta maslinova ulja, mnogobrojnih festivala i događanja koji na vrlo dobar način uspješno povezuju dva bitna segmenta turističke ponude Istarske županije – gastronomiju i sport. Također, na brojnih pješačkim i biciklističkim stazama nalaze se interaktivne mape, putokazi i oznake s ugostiteljskim sadržajima u blizini koje vrijedi posjetiti. A upravo su takvi, manji sadržaji i ugostiteljski objekti poput konoba i agroturizama iznimno dobri primjeri autohtone gastronomije Istarske županije.

Jedna od atraktivnijih sportsko – rekreacijskih utrka povezanih s gastronomijom je „Teći, isti, piti“, utrka koja objedinjuje predivne lokacije južne Istre, vrhunsku gastronomiju ovog dijela Istre i trčanje. Manifestacija se odvija tijekom cijele godine a utrke koje se održavaju raspoređene su tokom iste. Prva utrka je „Špaleta Run“ koja se održava u sklopu još jedne manifestacije, „Vodnjanske špalete“ a koja se

¹¹⁸ *Dobrodošli u Istru*, Istria Gourmet, dostupno na: <http://www.istria-gourmet.com/> (pristupljeno 18. lipnja 2022.)

tradicionalno odvija tijekom Uskršnjeg ponedjeljka na Stanciji Buršić u Vodnjanu. Sljedeća utrka naziva „Run4Teran“ također se odvija u Vodnjanu u vinogradu Teraboto i to u sklopu Dana otvorenih vrata vinskih podruma. Osim utrke za teran, održavaju se i utrke „EVOO Run“ u sklopu manifestacije „Dani mladog maslinovog ulja“ u Vodnjanu te utrke „BEERun“.¹¹⁹

Može se zaključiti kako su i kultura i gastronomija dijelove turističke ponude Istarske županije koji uvelike doprinose razvoju turizma na ovom području, a u kombinaciji sa sve prisutnijim trendom sportsko – rekreativnog turizma razvija se sve veći broj turističkih proizvoda koji obogaćuju turističku ponudu Istre te iznova privlače veliki broj posjetitelja. Sport, kultura i gastronomija postaju sve važniji čimbenici razvoja turističke destinacije te utječu na atraktivnost i popularnost iste. S druge strane to su čimbenici na kojima je moguće uspostaviti održivi rast i razvoj destinacije, stvoriti okruženje u destinaciji prihvatljivo za turiste ali i domicilno stanovništvo te temeljiti daljnji napredak i razvitak destinacije. Istra je turistička destinacija koja u svojoj ponudi nudi različite mogućnosti u vidu prethodno navedenih čimbenika. Kultura je temelj razvitka turizma Istarske županije a kulturno – povijesno nasljeđe na kojima razvija svoj turizam potrebno je u daljnjoj mjeri očuvati i na najbolji način valorizirati. Gastronomija je pak sve prisutna u načinu života domicilnog stanovništva te je to segment koji valja očuvati, valorizirati i u kojeg je potrebno i dalje ulagati kako bi se prepoznao istinski gastronomski identitet Istre. O sportu je kroz rad rečeno već dosta toga, dio je to života svih ljudi, bavili se oni njime profesionalno ili rekreativno. Važan je to segment koji zagovara zdrav i aktivan način života, a sportska ponuda u određenim turističkim destinacijama donosi brojne koristi ne samo za turiste već i za lokalno stanovništvo koje se koristi raznom sportsko – rekreativnom infrastrukturom, koji su zainteresirani za različite sportske manifestacije i događanja te koji svoj život nastoje obogatiti upravo baveći se sportsko – rekreacijskim aktivnostima.

U nastavku rada detaljno je obrađen sportsko – rekreacijski turizam, jedan od posebnih oblika turizma, te njegova turistička ponuda u Istarskoj županiji, analizirane su najatraktivnije sportske manifestacije u Istri te je izrađena SWOT analiza sportsko – rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji.

¹¹⁹ *Sport plus gastronomija*, Istra In, dostupno na: <https://istrain.hr/index.php/istrain-arhiva/22310-sport-plus-gastronomija-u-subotu-u-vodnjanu-jos-jedan-run4teran> (pristupljeno 22. lipnja 2022.)

7. SPORTSKO – REKREACIJSKI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Istarska je županija najrazvijenija turistička regija u Republici Hrvatskoj. Iz godine u godinu Istarska županija ostvaruje iznimne brojke u pogledu turističkih dolazaka i noćenja. Iako Istra već godinama razvija i ulaže u razvoj kupališnog i odmorišnog turizma, kao i u obnovu i izgradnju smještajnih objekata, već nekoliko godina u fokusu su posebni oblici turizma kao nove mogućnosti razvoja turizma na ovom području. Istra je zahvaljujući prirodnoj osnovi, geografskom položaju i antropogenim atrakcijama idealna destinacija za daljnji razvoj specifičnih oblika turizma te destinacija velikog potencijala za razvoj održivog turizma.

Istarska je županija najposjećenija turistička regija Republike Hrvatske, a jedan od primarnih razloga, osim prirodnih i antropogenih atrakcija Istre, predstavlja i blizina emitivnih tržišta iz kojih dolazi najveći broj posjetitelja i turista. Prema podacima Turističke zajednice Istarske županije najzastupljenija emitivna tržišta u Istarskoj županiji su: Italija, Njemačka, Slovenija, Austrija, Češka, Nizozemska, Poljska i UK. Domaće stanovništvo također putuje i posjećuje Istru, ali ipak u manjem broju nego što to čine Slovenci, Talijani ili Austrijanci. Nijemci su najbrojniji gosti Istre, a pozitivna je činjenica kako su prethodne 2021. godine, također pandemijske godine, ostvarili veći broj dolazaka i noćenja nego što su to ostvarili u pretpandemijskoj 2019. godini.¹²⁰ „Istarska županija destinacija je s najviše ostvarenih dolazaka i noćenja turista u 2021., i to 3,4 milijuna dolazaka i 21,7 milijuna noćenja“ činjenica je koja potvrđuje atraktivnost Istre kao jedne od najpoželjnijih turističkih destinacija u Republici Hrvatskoj.¹²¹

7.1 Sportsko – rekreacijska ponuda Istarske županije

Sport je danas postao jedinstveni generator produženja turističke sezone, kako u svijetu tako i u Istri. Sport obogaćuje turističku ponudu i istodobno potiče ulaganje turizma u sportske objekte, infrastrukturu, razna natjecanja ali i u kadrove. Istra je

¹²⁰ Dolasci i noćenja turista u Istri po zemljama porijekla, Turistička zajednica Istarske županije, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva-2021> (pristupljeno 16. travnja 2022.)

¹²¹ Dolasci i noćenja turista u 2021., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, dostupno na: <https://mint.gov.hr/pristup-informacijama/dokumenti-80/statistike/arhiva-12059/12059> (pristupljeno 16. travnja 2022.)

odavno prepoznala važnost sportsko – rekreacijskog turizma kao i popratnih sadržaja koje takav oblik turizma zahtijeva te se upravo konstantnim ulaganjima u istog pozicionirala kao predvodnica.¹²²

Istarska županija intenzivno razvija sportsko – rekreacijski turizam. Sportsko – rekreacijska ponuda zapravo je sastavni dio cjelokupne turističke ponude u Istarskoj županiji budući da iz godine u godinu privlači sve veći broj turista i zaljubljenika u sportsko – rekreacijske aktivnosti u okruženju kao što je to Istarska županija. Upravo zato potrebno je prilagoditi istu željama i potrebama turista i svih ostalih posjetitelja.

U Istarskoj županiji sportsko – rekreacijska ponuda postoji u vrlo dobroj mjeri, no pretežno je bazirana u većim istarskim gradovima. Gradovi kao što su Pula, Poreč, Umag i Rovinj imaju mnogobrojne sportske terene i dvorane za obavljanje različitih sportskih aktivnosti. Središnja je Istra također na vrlo dobrom putu ka snažnijem razvitku sportsko – rekreacijskog turizma i to u pogledu brojnih biciklističkih staza, adrenalinskih parkova te pješačkih staza povezanih s mnogobrojnim autohtonim istarskim ugostiteljskim objektima (konobe). Sportsko – rekreacijski turizam iznimno je važan element produljenja turističke sezone u Istarskoj županiji a to su prepoznale i velike turističke kompanije koje u svojim objektima sadrže brojne sportsko – rekreacijske sadržaje, opremu, dvorane, fitness centri, bazeni, saune i dr.¹²³

Istarska županija obiluje prirodnim bogatstvima koje za turiste u kombinaciji s sportsko – rekreacijskim aktivnostima pružaju nezaboravna iskustva i doživljaje. Jedan dobar primjer sinergije prirode i sporta je skupina otoka Brijuni koji su jedinstveni po ponudi sportskih i rekreacijskih sadržaja za svoje posjetitelje. Brijuni su skupina 14 otoka i otočića izduženih uz jugozapadnu obalu istarskog poluotoka koji su posebnu popularnost stekli razdobljem austrijske vladavine kada su pretvoreni u ekskluzivno turističko sastajalište.¹²⁴ U istraživanju Brijuna turisti se mogu zaputiti pomoću bicikala kojih je više od 300 – ak na raspolaganju, zatim električnim automobilima ili pak pješke. Od mnogobrojnih aktivnosti kojima se turisti na Brijunima mogu baviti valja istaknuti golf, jedan od privh sportova kojima su se turisti ovdje bavili. Prvo je golf igralište bilo dovršeno već 1922. godine i upravo se ove godine

¹²² Čabaravdić, A., op. cit., str. 317.

¹²³ *Turizam u Istri danas*, Histrica, dostupno na: <http://historica.com/hr/g/turizam/> (pristupljeno 18. travnja 2022.)

¹²⁴ Blažević, I. i Z. Pepeonik, *Turistička geografija*, Školska knjiga, Zagreb, 163. – 164.

obilježava stota obljetnica gradnje golf terena na Velikom Brijunu. Jedinstveno je to iskustvo budući da zaljubljenici u golf imaju priliku igrati u okruženju kakvo se rijetko viđa – u društvu paunova, jelena i zečeva. Osim golfom, turisti se na Brijunima imaju priliku baviti i tenisom, ronjenjem ili pak veslanjem na kajaku.¹²⁵

Još jedan zanimljiv i istaknut primjer u kojem priroda i sport postaje jedno je Rt Kamenjak u općini Medulin. Četiri su važna zaštićena prirodna područja u ovoj općini – Gornji Kamenjak, Donji Kamenjak i medulinski arhipelag, Kašteja (područje prekriveno šumskim kulturama alpskog bora) te Brdo Soline pokraj Vinkurana. Područje idealno za aktivni odmor je Donji Kamenjak koje je kao stvoreno za provođenje aktivnog vremena na otvorenom. Od mnogobrojnih sportsko – rekreacijskih aktivnost ističu se plivanje, ronjenje, vožnja biciklima, pješačenje mnogobrojnim pješačkim stazama, *windsurfing*, vožnja kajaka, brdski biciklizam i mnoštvo drugih sportskih aktivnosti.¹²⁶

U Master planu turizma Istarske županije 2015. – 2025. navedeno je postojeće stanje portfelja turističkih proizvoda u Istarskoj županiji. Osim sunca i mora, Istra nudi mogućnosti kratkih odmora, zdravlja odnosno wellnessa, gastronomiju, industriju sastanaka (kongresni turizam), kulturu, događaje i manifestacije te ono najvažnije sport i aktivnosti. Prema Master planu cilj je povećati udio sporta u ukupnom fizičkom prometu Istre s 3% iz 2014. godine na 5% ukupnog prometa do 2025. godine.¹²⁷ U nastojanju da se to ostvari, Istarska je županija poduzela odnosno poduzima određene mjere. U nastavku rada predstavljena je tablica (tab. 13) s ključnim mjerama koje je potrebno poduzeti u cilju što uspješnijeg i boljeg razvoja sportsko – rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji.

¹²⁵ *Aktivni odmor je najbolji odmor*, Nacionalni park Brijuni, dostupno na: <https://www.np-brijuni.hr/hr/planiraj-posjet/sport> (pristupljeno 18. travnja 2022.)

¹²⁶ *Područje idealno za aktivni odmor*, Javna ustanova Kamenjak, dostupno na: <https://kamenjak.hr/hr/planiraj-posjet/rekreacija> (pristupljeno 18. travnja 2022.)

¹²⁷ *Master plan turizma istarske županije 2015. – 2025.*, Turistička zajednica Istarske županije, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre> (pristupljeno 16. travnja)

Tablica 13. Mjere za razvoj sportsko - rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji

Hotelski smještaj prilagođen sportskim grupama	Vodeća poduzeća moraju osmisliti način kako svoje smještaje prilagoditi sportašima
Mali obiteljski hoteli prilagođeni specifičnim rekreacijskim sportovima	Rekreativci zahtijevaju objekte koji imaju neke sadržaje prilagođene njima; objekti „ <i>activity friendly</i> “
Profesionalni sportski centri za timske/individualne sportove s potrebnom opremom	Na taj im se način omogućuje ulazak u konkurentsku borbu s istim centrima na Mediteranu; potrebna je formulacija i uspostava komunikacijske platforme
Rekreacijsko amaterski centri sa sustavom iznajmljivanja opreme	Klasterski centri u kojima se može iznajmiti sportsko – rekreacijska oprema
Staze za fitness, biciklizam, trčanje, pješaćenje sa sustavom gps mapa	Iznimno važno za individualne goste; potrebna je nadogradnja dosadašnjeg stanja
Organizacija <i>Boot Camp</i> - ova	Oblik grupnog sustava rekreacije
Istra Sport Team	Formiranje specijalizirane agencije za bavljenje sportskim aktivnostima; agencija koja će sportskim timovima organizirati sportske aktivnosti
Specijalizirana online ponuda	Sve informacije i sadržaji na jednom mjestu; baza podataka na internetu
Sportski menu	U turističkim smještajnim objektima; potrebna su znanja o prehranbenim navikama sportaša; sportski menu koji

	ima obilježja Istre
Specijalizirani kadrovi	Ljudski resursi sa znanjima o sportu (Kineziološki fakultet), organizacija seminara i radionica na temu sporta

Izvor: samostalna izrada autorice prema *Master plan turizma istarske županije 2015. – 2025.*, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre> (pristupljeno 16. travnja 2022.)

Gore prikazana tablice predstavlja neke od konkretnih mjera koje je Istarska županija u suradnji s Turističkom zajednicom Istarske Županije zadala u cilju jačanja sportsko – rekreacijskog turizma na području Istre, kao i poboljšanje postojeće sportske infrastrukture i sadržaja te turističkog smještaja prilagođenih turistima specifičnih interesa za sportsko – rekreacijski turizam.

Prema istraživanju Instituta za turizam *TOMAS Hrvatska 2019.* došlo je do određenih saznanja od turista vezano za njihove stavove i potrošnju. Prema istom istraživanju više od 11% ispitanika istaknulo je kako su im sport i rekreacija glavni motivi dolaska u Istru (ljetna sezona). Pri tome, planinarenje i hodanje ističe njih 0,9%, cikloturizam i *mountain biking* važni su za 1,7% turista dok ostali sportovi i rekreacija čine 9,6% od ukupnog postotka.¹²⁸ Što se tiče motiva dolazaka turista u Istru izvan ljetne sezone, situacija je nešto drukčija. Čak 18,5% ispitanika istaknulo je sport i rekreaciju kao važnog motivatora za dolazak u Istarsku županiju.¹²⁹ U istom istraživanju prikazano je kako se turisti koji posjećuju Istarsku županiju najčešće bave sljedećim sportsko – rekreacijskim aktivnostima: plivanjem, pješaćenjem, bicikliranjem, jahanjem, planinarenjem, tenisom, golfom i različitim sportovima na vodi kao što su jedrenje, skijanje na vodi i sl.).

Iz svega prethodno analiziranog moguće ja zaključiti kako je Istarska županija veoma zahvalna i povoljna destinacija za razvoj sportsko – rekreacijskog turizma te iako sportsko – rekreacijski sadržaji postoje, valjalo bi ih poboljšati i dodatno razviti. Posebno je važno uspostaviti nove sadržaje i objekte koje bi turisti za vrijeme posjeta

¹²⁸ *TOMAS Hrvatska 2019. – stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj*, Institut za turizam, dostupno na: https://www.htz.hr/sites/default/files/2020-10/TOMAS%20Hrvatska%202019_0.pdf, str. 133. (pristupljeno 18. travnja 2022.)

¹²⁹ Ibidem, str. 161.

mogli koristiti u svrhu bavljenja sportom i rekreacijom. Osim turistima kojima je glavni motiv dolaska u Istru upravo sport i rekreacija, takvi sadržaji i objekti služili bi i onim turistima kojima sport nije glavni motiv dolaska u destinaciju ali bi iste koristili u cilju obogaćivanja vlastitih iskustava i doživljaja. Isto tako, od velike važnosti je i činjenica da se velike hotelske kompanije ali i manji privatnici trebaju usmjeriti ka tome da dodatno razvijaju ponudu za svoje goste, da omoguće turistima zainteresiranima u sport i rekreaciju smještaj dostojan njihovih potreba, ali osim smještaja i kvalitetnu prehranu, specijalizirane kadrove sa znanjima o treninzima, pripremama i drugom.

U sljedećem će dijelu rada biti analizirana konkretna sportsko – rekreacijska ponuda Istarske županije, odnosno oni oblici sportsko – rekreacijskog turizma koje turisti najčešće biraju tijekom svog aktivnog boravka u Istri. U tom pogledu odabrane su sljedeće sportsko – rekreacijske aktivnosti turista u Istri:

- cikloturizam
- pješački turizam
- tenis
- paragliding
- sportovi na vodi
- avanturistički turizam (adrenalinski parkovi).

U nastavku će rada biti ukratko objašnjen svaki od prethodno navedenih elemenata sportsko – rekreacijskog turizma najčešće biranih u Istarskoj županiji.

7.1.1 Cikloturizam

Cikloturizam je vrsta aktivnog odmora kod kojeg turisti biciklom posjećuju turističke atrakcije destinacije koju posjećuju. Jedan je to od turističkih proizvoda s najvećom perspektivom razvoja. Turisti se na ovaj oblik turizma mogu odlučiti otići vlastitim ili unajmljenim biciklom, individualno ili u grupnom aranžmanu. Obilazak biciklom brojnih lokaliteta i atrakcija omogućava turistima razgledavanje znamenitosti kroz rekreaciju i sport.

Oblici cikloturizma određeni su duljinom trajanja odmora te je sukladno tome moguće razlikovati tri vrste cikloturističkog putovanja - jednodnevni cikloturizam (najčešći oblik cikloturizma a posebice je karakterističan za domaće turiste), odmorišni

cikloturizam (biciklizam je samo jedna od niza aktivnosti turista za vrijeme njihova turističkog boravka) i aktivni cikloturizam (biciklizam je glavni motiv turističkog putovanja).¹³⁰

Danas postoji nekoliko vrsta turista koji na temelju svoje dobi, zanimanja, obiteljskog statusa i osobnih preferencija biraju hoće li se oni biciklizmom baviti povremeno, vole li pak biciklizam na duge staze ili pak preferiraju one kraćeg opsega. U nastavku su opisane vrste cikloturista, odnosno povremeni cikloturisti, cikloturisti na kraće ili duže staze te profesionalni biciklisti odnosno natjecatelji.

Povremeni cikloturisti su većim dijelom mlađe osobe, obitelji s malom djecom ili pak zrele odrasle osobe koje uglavnom bicikliraju na kratkim udaljenostima s prijateljima i obitelji. Oni se na ovakve pothvate ne odlučuju često, već to čine samo nekoliko puta godišnje, u prosjeku sat do dva vremena. Glavna motivacija povremenim cikloturistima je zabava i rekreacija te druženje s obitelji i prijateljima. Sljedeća vrsta jesu cikloturisti na kraće staze u koje spadaju odrasle osobe ili one umirovljene koje pak voze s prijateljima, obitelji, u grupama ili često sami. One putuju na tjednoj ili pak mjesečnoj bazi, a za vrijeme putovanja pređu 30 do 40 kilometara. Najčešći razlozi njihova putovanja jesu rekreacija te druženje s obitelji. Cikloturisti na duže staze su odrasle osobe koje preferiraju vožnju samostalno, u grupama ili pak voze zajedno s već odraslom djecom. Na dnevnoj bazi prevale od 65 do 100 kilometara. Na vožnju se odlučuju zbog vježbanja, rekreacije te uživanja u sportovima na otvorenom. Posljednja skupina jesu profesionalni cikloturisti, odnosno odrasle osobe koje redovito voze, treniraju i održavaju kondiciju i zdravlje. Udaljenost koju prevale u danu iznosi od 100 do 160 kilometara a većinom voze 30 kilometara na sat. Najčešće voze poploćenim cestama slabijeg prometa zato što je većina biciklističkih staza namijenjena sporijim korisnicima.¹³¹

Što se tiče potrošačkih segmenata cikloturista, oni se mogu podijeliti u dvije osnovne skupine, bicikliste rekreativce i pasionirane bicikliste. Prvi segment, biciklisti rekreativci, samo povremeno koriste bicikl kao sredstvo rekreacije a kad se odluče na

¹³⁰ *Akcijski plan razvoja cikloturizma 2015.*, Institut za turizam, dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/151014_AP_cikloturizam.pdf, str. 25. (pristupljeno 18. travnja 2022.)

¹³¹ *Akcijski plan razvoja cikloturizma 2015.*, Institut za turizam, dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/151014_AP_cikloturizam.pdf, str. 23. (pristupljeno 18. travnja 2022.)

vožnju preferiraju manje zahtjevne rute, unaprijed organizirano putovanje te udoban smještaj. To su najčešće osobe od 35 do 60 godina koje koriste vlastiti bicikl. Drugom segmentu, onom pasioniranom biciklistu, vožnja biciklom osnovni je oblik provođenja slobodnog vremena te veoma često nemaju razrađen plan putovanja. Osobe su to od 20 do 30 godina koje pak preferiraju izazovne i zahtjevnije biciklističke staze.¹³²

Za potrebe razvoja cikloturizma potrebna je naravno i odgovarajuća prometna i turistička infrastruktura. Potrebno je definirati nacionalne mreže cikloturističkih pravaca, izgraditi biciklističke staze, urediti šumske puteve za potrebe cikloturista. izgraditi biciklistička odmarališta i vidikovce, urediti bike parkove, osigurati smještaj za cikloturiste, uspostaviti mrežu gps mapa i interaktivnih karata za bolje snalaženje cikloturista u destinaciji i sl.¹³³

Bogatstvo prirodnih i antropogenih atrakcija na cijelom području Istarske županije, kao i tradicija i kulturni običaji na ovom području, razlozi su velike atraktivnosti Istre među emitivnim tržištima. Cikloturizam u Istri zaživio je u nekoliko posljednjih godina te postao veoma atraktivan među domaćim i stranim posjetiteljima. Investiranjem i kvalitetnom promocijom cikloturističke ponude u Istri stvorene su mogućnosti za daljnji razvitak ovog oblika turizma. Veliki doprinos tome dao je promotivni materijal „*Bike Atlas Istre*“ koji objedinjuje sve najvažnije podatke o cikloturističkoj ponudi na poluotoku te ujedno i predstavlja Istru kao cikloturističku destinaciju na svjetskim bike sajmovima, festivalima i utrkama. Diversifikaciju cikloturističke ponude moguće je obogatiti povezivanjem gastronomske i enološke ponude u sklopu biciklističkih staza i ruta. Tako se primjerice u Istri uz neke od najpoznatijih biciklističkih staza nalazi veliki broj vinskih cesta i istarskih konoba, tradicionalnih restorana ali i mnogobrojne pejzažne posebnosti Istre.¹³⁴

Jedna od najvažnijih organizacija na području Istre koja se bavi razvojem cikloturizma je Istarska razvojna turistička agencija (IRTA d.o.o.), osnovana 2003. godine a njezinu vlasničku strukturu čine Istarska županija te pet najvećih turističkih kompanija koje posluju na području Istre. Agencija se bavi razvojem mnogobrojnih

¹³² loc. cit.

¹³³ *Infrastruktura – važan preduvjet za kvalitetan razvoj cikloturizma, sigurnost i udobnost vožnje biciklističkim rutama*, Cikloturizam, dostupno na: <https://cikloturizam.hr/sto-radimo/> (pristupljeno 18. travnja 2022.)

¹³⁴ *Cikloturizam u Istarskoj županiji*, Turistička zajednica Istarske županije, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/search?s=cikloturizam&type=articles> (pristupljeno 18. travnja 2022.)

projekata i turističkih proizvoda a posebno je važan projekt Bike&outdoor, u sklopu kojeg se razvijaju tri važna turistička proizvoda: Istra Bike, Istra Trail i Istra Climbing.¹³⁵

U Istarskoj županiji nalazi se ukupno 147 biciklističkih staza ukupne duljine od 4.869,35 kilometara. Biciklističke staze u Istri najčešće se dijele u 7 područja a to su: Umag/Novigrad, Poreč, Vrsar/Funtana, Rovinj, Pula/Medulin, Labin/Rabac i Središnja Istra. Najviše se biciklističkih staza nalazi na području Središnje Istre, njih čak 39. Na području Istarske županije nalazi se 105 službenih i 42 avanturističke staze.¹³⁶ Istom prolaze i dvije važne europske biciklističke rute koje spadaju u projekt Europske biciklističke federacije (ECF), EuroVelo. EuroVelo zapravo predstavlja europsku mrežu biciklističkih ruta a osnovni je cilj povezati postojeće i planirane biciklističke rute u jedinstvenu europsku mrežu.¹³⁷

Neke od najpoznatijih biciklističkih staza u Istri su *Parenzana* (proteže se od Savudrije preko Grožnjana i Motovuna prema Vižinadi i Poreču), *Liburnia* (povezuje Rašu, Čepičko polje, Potpićan i Nedešćinu), *Istarski razvod*, *Kraljica Istre*, *Veli Jože*, *Kožuni i suhozidi* (Vodnjanština) te mnoge druge.¹³⁸ Biciklističke staze koje postoje na području Istre potrebno je održavati i daljnje ulagati u iste kako bi se njihov potencijal maksimalno iskoristio. Cikloturizam u Istri ima značajne potencijalne za daljnji razvoj, a uz eno i gastro ponudu, manifestacije i festivale može postati veoma konkurentan u regiji.

¹³⁵ *Operativni plan razvoja cikloturizma Istarske županije 2019. – 2025.*, Institut za poljoprivedu i turizam – Istarska županija, str. 22. – 23. dostupno na: <https://cikloturizam.hr/wp-content/uploads/2019/04/Operativni-plan-cikloturizam-I%C5%BD-2019.-2025.pdf> (pristupljeno 19. travnja 2022.)

¹³⁶ *Operativni plan razvoja cikloturizma Istarske županije 2019. – 2025.*, Institut za poljoprivedu i turizam – Istarska županija, str. 31. dostupno na: <https://cikloturizam.hr/wp-content/uploads/2019/04/Operativni-plan-cikloturizam-I%C5%BD-2019.-2025.pdf> (pristupljeno 19. travnja 2022.)

¹³⁷ *Eurovelo*, Cikloturizam, dostupno na: <https://cikloturizam.hr/eurovelo/> (pristupljeno 19. travnja 2022.)

¹³⁸ *Staze, Istra bike*, dostupno na: <http://www.istria-bike.com/hr/staze> (pristupljeno 19. travnja 2022.)

7.1.2 Pješački turizam

Još jedna vrsta sportskog turizma u Istarskoj županiji je i pješački turizam odnosno one turističke aktivnosti čiji je glavni motiv ostvariti doživljaj u destinaciji kretanjem koracima. U pješačkom turizmu iznimno su važne prirodne i kulturne atrakcije koje turisti mogu doživjeti na jedinstven način – pješačenjem. Kod pješačkog je turizma, kao i kod cikloturizma, veoma bitna pješačka infrastruktura, odnosno informativne table i orijentacijske oznake pomoću kojih se pojednostavnjuje istraživanje i putovanje turista a ujedno se i povećava sigurnost turista. Pješačenje je moguće provoditi po različitim terenima, na različitim udaljenostima i lokacijama. Postoje dvije osnovne vrste pješačkog turizma, planinarenje i trekking a iste će biti objašnjene u nastavku rada.

Planinarenje je ona vrsta organizirane djelatnosti ljudi koja zapravo predstavlja kretanje ljudi snagom vlastitih nogu po prirodnom terenu. Ta se aktivnost provodi radi zadovoljenja vlastitih potreba za adrenalinom, doživljajem i osobnim užitkom. Planinarenje je moguće podijeliti na jednodnevno ili višednevno putovanje. Budući da danas turisti teže jedinstvenim doživljajima, iskustvima i aktivnom odmoru, ova vrsta aktivnosti može se smatrati i turističkom budući da sve veći broj turista bira upravo planinarenje kao jednu od aktivnosti kojima će se baviti tijekom svog odmora u destinaciji. Planinarenje ipak zahtijeva dodatnu spremnost osobe na različite uvjete, kao i fizičku pripremu, znanje i edukaciju.¹³⁹

Učka i Ćićarija su dva planinska masiva koja zaštitnički čuvaju Istru s kopnene strane a ujedno su i jedinstvena mjesta za planinarenje na istarskom području. Učka je ispočetka bila zanimljiva jedino znanstvenicima, geolozima i botaničarima, no s vremenom postaje omiljena destinacija među planinarima, običnim izletnicima i turistima. S time se promijenio i glavni motiv planinarenja na Učku, od interesa za biljnim pokrovom Učke ka tome da turisti putuju iz razonode, znatiželje i užitka. Na Učku se mogu zaputiti zaljubljenici u planinarenje ali i jednostavno pješačenje. Neke od najpoznatijih planinarskih staza na području Parka prirode Učka su sljedeće:

- *Poklon – Vojak – Poklon* (7 kilometara, cilj: Vojak 1401 m, lagano)
- *Lovran – Poklon – Vojak – Lovran* (18,5 kilometara, cilj: Vojak 1401 m, teško)

¹³⁹ Čaplar, A., *Planinarski udžbenik: za planinare, penjače, alpiniste, spašavatelje i vodiče*, Hrvatski planinarski savez, Zagreb, 2012., str. 13. – 14.

- *Mošćenice – Kremenjak – Bodaj – Perun – Petrebišća – Trebišća – Mošćenice* (19,6 kilometara, cilj: Brgud 907 m, srednje zahtjevno).¹⁴⁰

Isto tako valja spomenuti i poučnu stazu umjetnosti *Stražica – Sapaćica*, kružnu pješačku stazu na Ćićariji koja je spoj umjetničkih zahvata u obliku umjetnosti u krajobrazu. Staza je dugačka nešto više od 6 kilometara, nema prevelikih uspona te je stoga prikladna i za roditelje s djecom ili pak starije.¹⁴¹

Što se druge vrste pješačkog turizma tiče, točnije trekinga, valja spomenuti kako je to fenomen nastao krajem 20. i početkom 21. stoljeća. U velikoj je mjeri povezan s trendom zdravog života koji postaje sve važnije aspekt u načinu života suvremenog čovjeka. Treking se smatra održivom turističkom aktivnošću zato što ne zagađuju okoliš, ne ostavlja negativan utjecaj na domicilno stanovništvo već uspostavlja glavna načela održivog razvoja turizma i to s ekonomskog, ekološkog i sociokulturnog pogleda. Bavljenje trekingom u turističkoj destinaciji ne zahtijeva određenu sezonu, već suprotno, on se uspješno bori protiv sezonalnosti u destinaciji zbog mogućnosti bavljenja istim tijekom cijele godine.¹⁴²

Treking ili pješačenje je vrsta fizičke aktivnosti koja podrazumijeva kretanje pješačenjem po različitim prirodnim terenima kao što su planine, brda, otoci ili ravnice. Iznimno je važno za pješačenje da postoje određene pješačke staze koje su uredno označene te da osobe koje se odluče na takvu vrstu aktivnosti posjeduju propisanu opremu.¹⁴³

Treking je aktivnost koja se najčešće provodi na ravno terenu s blažim nagibima, a uglavnom ne zahtijeva savladavanje većih strmina i uspona. Najčešće se treking odvija na pješačkim stazama ili šumskim cestama koje su pravilno označene, imaju konkretnu infrastrukturu te sadrže autohtonu kulturu i način života destinacije. Pješačke staze osim što su rekreativne, imaju i edukativan karakter, budući da često

¹⁴⁰ *Planinarenje*, Park prirode Učka, dostupno na: <https://www.pp-ucka.hr/ucka-outdoor/planinarenje/> (pristupljeno 24. travnja 2022.)

¹⁴¹ *Staza umjetnosti u krajobrazu "Stražica–Sapaćica"*, Park prirode Učka, dostupno na: <https://www.pp-ucka.hr/info-za-posjetitelje/poucne-staze-i-setnice/> (pristupljeno 24. travnja 2022.)

¹⁴² Rojo – Ramos, J. i dr., *Trekking Tourism in Spain: Analysis of the Sociodemographic Profile of Trekking Tourists for the Design of Sustainable Tourism Services*, 12 (21), MDPI, dostupno na: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/21/9113/htm> (pristupljeno 24. travnja 2022.)

¹⁴³ *Pješačenje*, Istra trails, dostupno na: <http://www.istria-trails.com/hr/staze> (pristupljeno 24. travnja 2022.)

služe kao jedan od alata za upoznavanje novih kultura, tradicija, arhitekture destinacije, gastronomije ali i lokalnog stanovništva.¹⁴⁴

Vezano uz pješačku infrastrukturu, veoma je važno istaknuti pješačke staze, obilaznice, kuće za odmor te oznake na pješačkim stazama kao glavne elemente uspješnog razvoja pješačkog turizma. Pješačke se staze često dijele prema određenoj tematici, pa tako mogu biti povijesne, kulturne, hodočasničke, enološke i druge pješačke staze te na poučne staze koje sadrže određene natpise o prirodnim zanimljivostima i sl.¹⁴⁵

Prema Hrvatskom planinarskom savezu postoje tri kategorije pješačkih staza u Republici Hrvatskoj a prema zahtjevnosti dijele se na lagane, srednje teške i teške pješačke staze. Kako bi svi oni koji se zapute na pješačenje znali što ih u nastavku puta čeka, postavljaju se *markacije*, orijentacijske oznake na pješačkim stazama. One se postavljaju po stablima, stijenama ili kamenju i to u visini očiju s obje strane staze. Osim markacijama, pješačke staze mogu biti označene i putokazima u crvenoj, žutoj i zelenoj boji koje predstavljaju težinu ali i dužinu pješačke staze.¹⁴⁶

Upravo kao i kod cikloturizma u Istri, tako i pješačkim turizmom na ovom području upravlja *Istarska razvojna turistička agencija* koja omogućava turistima što jednostavnije snalaženje i bavljenje željenim aktivnostima u Istri. U cilju produženja turističke sezone u Istarskoj županiji, osnovan je poseban odjel pod nazivom *Istra Trails* za daljnji razvoj pješačkog turizma. Taj odjel nudi zasebne web stranice, službene staze koje su označene svom potrebnom signalizacijom, pomažu u organizaciji manifestacija i sl.¹⁴⁷

Na području Istarske županije postoji 96 pješačkih staza koje prolaze kroz tridesetak gradova i općina. Najviše se pješačkih staza nalazi na području grada Labina, točnije njih devet, kao i na području općine Raša, njih osam. Po pet se pješačkih staza nalazi u Puli i Bujama, njih šest je na području Pazina, osam na Buzeštini, a dvije u

¹⁴⁴ Čaplar, A., op. cit., str. 87.

¹⁴⁵ Ibidem, str. 88. – 89.

¹⁴⁶ *Planinarske oznake*, Hrvatski planinarski savez, dostupno na: <https://www.hps.hr/planinarski-putovi/markacije/> (pristupljeno 24. travnja 2022.)

¹⁴⁷ *Bike&Outdoor*, Istarska razvojna turistička agencija, dostupno na: <http://www.irta.hr/hr/> (pristupljeno 24. travnja 2022.)

Rovinju. Oko 52% svih pješačkih staza u Istarskoj županiji su srednje teške, njih 34% je lagano a nešto više od 10% staza je veoma zahtjevno.¹⁴⁸

Neke od najpoznatijih pješačkih staza u Istri koje valja izdvojiti su primjerice *Staza suhozida* u Tinjanu koja je dugačka 12,7 kilometara i srednje zahtjevna, potom staza *Utvrde austrijskog carstva* dugačka 30,2 kilometra i također srednje zahtjevna. Od zahtjevnih staza valja spomenuti *Vale di Tono* u Raši, stazu dugačku 15,7 kilometara te stazu *Kašteli, palače i plemići* dugačku 33,5 kilometra a smještena je na području Svetvinčenta. Od laganih staza valja izdvojiti *Stazu Stjepana Hausera* dugačku 3,3 kilometra lociranu u atraktivnom Raklju u Općini Marčana.¹⁴⁹ Jedna od najpoznatijih pješačkih staza u posljednje vrijeme postala je *Staza sedam slapova* u Buzetu. Jedna je od najatraktivnijih staza na području Istarske županije, dugačka je 13 kilometara a vrijeme potrebno za prelazak iste je otprilike tri sata. Staza počinje ispod Buzeta, a stazom je moguće vidjeti mnoštvo potočića, manjih sporednih putova, slapova, napuštena okna rudnika ugljena, mnoštvo malih napuštenih sela i zaseoka kroz koje staza vodi kao i impresivne stijene koje privlače mnogobrojne penjače.¹⁵⁰

Istra je zahvaljujući geografskom položaju ali i prirodnoj osnovi koja se temelji na različitim tipovima reljefa idealna destinacija za razvoj pješačkog turizma. Mnogobrojne pješačke staze privlače veliki broj stranih turista kao i domicilnog stanovništva na rekreaciju i aktivan odmor. Tako turisti ali i lokalno stanovništvo imaju priliku upoznati one krajeve Istre koje uobičajenim načinom putovanja ne bi imali priliku spoznati. Istra dosta ulažu u pješačku infrastrukturu kao i u dodatno obilježavanje staza i putova kojima se turisti mogu kretati te tako upoznati Istru u dotad neviđenom pogledu.

¹⁴⁸ *Staze, Istra – trails, dostupno na: <http://www.istria-trails.com/hr/staze?filterRegion=&difficulty=1&search=Tra%C5%BEi> (pristupljeno 24. travnja 2022.)*

¹⁴⁹ *Staze, Istra – trails, dostupno na: <http://www.istria-trails.com/hr/staze?filterRegion=&difficulty=1&search=Tra%C5%BEi> (pristupljeno 24. travnja 2022.)*

¹⁵⁰ *Staza sedam slapova, Istra – trails, dostupno na: http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/128-ch-0?&l_over=1 (pristupljeno 24. travnja 2022.)*

7.1.3 Tenis

Za Istru se sa sigurnošću može reći kako je to destinacija sportskog turizma, a od mnogobrojnih sportova kojima se turisti na svom aktivnom odmoru mogu baviti najrazvijeniji je svakako tenis. Tenis je danas sastavni dio turističke ponude a posebnu je popularnost među turistima stvorio zahvaljujući turnirima. Spoj tenisa i turizma prisutan je u mjestima odvijanja velikih teniskih turnira te služi kao veoma dobro promidžbeno sredstvo. Proslavljeni hrvatski tenisači i tenisačice također doprinose promociji Hrvatske pa tako i Istre u očima zaljubljenika tenisa. Tenis u turizmu nema takozvani „*klasni karakter*“ te je prikladan za sve neovisno o spolu, godinama, sposobnostima i sl.¹⁵¹ Kao i kod drugih sportova u turizmu, pa tako i kod tenisa, sve važnije postaje osobno sudjelovanje turista u određenim aktivnostima u odnosu na pasivno promatranje. Razvoj sportskog turizma istovremeno je potaknuo i poboljšanje teniske ponude, budući da je interes za tenisom sve više rastao. Teniska ponuda uvjetovana je vrstom podloge, brojem terena, mogućnošću rasvjete, povezanošću s ostalim objektima, ekološkim i klimatskim čimbenicima te ostalim uvjetima.¹⁵² U Hrvatskoj je za potrebe turista izgrađeno više od 2.000 teniskih terena no nažalost neki od njih svojom unificiranošću i kvalitetom ne mogu udovoljiti zahtjevnijim potrebama turista. Na sam razvoj tenisa u turizmu utječe nekoliko faktora. U nastavku su analizirani svi oni elementi koji utječu na razvoj tenisa i teniske ponude u turizmu:

- turisti – njima tenis može biti glavni ili sporedni sadržaj turističkog boravka u destinaciji; turistima je važno za vrijeme boravka održavati kondiciju odnosno rekreirati se, a to je naravno moguće pomoću tenisa; za turiste igranje tenisa predstavlja mogućnost rekreacije ali i činjenice da će „*biti viđeni*“
- ulagači/poduzetnici – oni su nositelji kreativne ponude tenisa; prodaju raznovrsne sportske programe i sadržaje, održavaju različite seminare i tečaje, iznajmljuju terene itd.

¹⁵¹ Andrijašević, M. i M. Ferić, *Uloga tenisa u unapređenju turističke ponude Hrvatske*, Acta Turistica, Vol. 13., No. 2., Zagreb, 2001., str. 180. – 182., dostupno na: https://www.jstor.org/stable/23234105?saml_data=eyJzYW1sVG9rZW4iOiI0MTQzOTQyNC02OTgzLTRkNDQ0ODFjMS0xMTY4NzY2NjdmYWQlLCJlbWFpbCI6ImFuYS5wb25qYXZpY0BzdHVkZW50LnVuYzNjI1I119&seq=5 (pristupljeno 25. travnja 2022.)

¹⁵² Ibidem, str. 185.

- turistički tenis centar – povećava konkurentnost i ostvaruje propagandu turističkog objekta; utječe na produljenje turističke sezone i podizanje ostalih djelatnosti na višu razinu.¹⁵³

Tenis u turističkoj destinaciji stvara znatne doprinose, a valja istaknuti direktne ekonomske učinke i indirektne učinke. U prve, direktne ekonomske učinke ubrajaju se iznajmljivanje terena, škole tenisa, sparinzi, organiziranje turnira, prodaja programa i slično, dok u indirektne učinke spadaju povećanje broja noćenja, produljenje sezone, proširenje propagande, povećanje konkurentnosti te povećanje potrošnje.¹⁵⁴

Tenis dakle donosi brojne dobrobiti za turističku destinaciju a iste je odavno prepoznala i Istra. Iako je najpoznatija po plažama, šarmantnim gradićima na zapadnoj obali te vrhunskoj gastronomiji i maslinovom ulju, Istra je u svijetu prepoznata i kao destinacija tenis turizma. Na području Istre postoji oko 550 teniskih terena popularnih među rekreativnim i profesionalnim tenisačima. U Istri prednjače zemljani teniski tereni smješteni nedaleko od mora, šume i hotelskih objekata i kampova. Najpopularniji teniski tereni smješteni su u sjeverozapadnoj Istri, točnije u Umagu, Novigradu i Poreču, ali teniskih terena također ima i u Funtani i Vrsaru, Rovinju, Puli i Medulinu kao i u Pazinu i Rapcu. Najpoznatiji teniski susret u Istri ali i općenito u ovom dijelu Europe je Croatia Open Umag, dio ATP World Tour – a koji se održava u Umagu još od 1990. godine. Ovaj je događaj osim mnogobrojnim teniskim mečevima obilježen i bogatom ponudom glazbenih koncerata, gastronomskih događanja i drugih atraktivnih sadržaja koje privlače veliki broj ljudi u Umag i Istru.¹⁵⁵

Croatia Open Umag predstavlja iznimno veliku atrakciju i jedan je od najvažnijih sportskih događaja u Hrvatskoj ali naravno i u Istri. U Umag stiže oko 100 tisuća posjetitelja svake godine upravo zbog tenisa, a turnir je također iznimno dobro i

¹⁵³ Andrijašević, M. i M. Ferić, *Uloga tenisa u unapređenju turističke ponude Hrvatske*, Acta Turistica, Vol. 13., No. 2., Zagreb, 2001., str. 180. – 182., dostupno na: https://www.jstor.org/stable/23234105?saml_data=eyJzYW1sVG9rZW4iOiI0MTQzOTQyNC02OTgzLTkNDQ0ODFjMS0xMTY4NzY2NjdmYWQlLjIbWFpCI6ImFuYS5wb25qYXZpY0BzdHVkZW50LnVuYXB1LmhyliwiaW5zdGI0dXRpb25JZHMiOlsiZDk0YTQ0ZjMtNDVmNC0zZGFkLTk4M2ltODJkZDI0ZDZlYzNjI1Ii19&seq=5 (pristupljeno 5. svibnja 2022.)

¹⁵⁴ Ibidem, str. 189.

¹⁵⁵ *Tenis u Istri*, Turistička zajednica Istarske županije, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/atpistria/istra-destinacija-tenisa> (pristupljeno 5. svibnja 2022.)

medijski popraćen te se prenosi u čak 100 zemalja svijeta. O dobroj organizaciji teniskog turnira svjedoči i pet posebnih nagrada izvrsnosti ATP – a.¹⁵⁶

7.1.4 Sportovi na vodi

Istra je turistička destinacija koja zahvaljujući geografskom položaju ima izvrsne uvjete za provođenje različitih aktivnosti upravo na moru. Osim tradicionalnog kupanja odnosno plivanja u moru, sve se više turista odlučuje na druge aktivnosti na moru kojima zadovoljavaju svoje potrebe za adrenalinom i ispunjenjem jedinstvenih doživljaja. Adrenalinski sportovi na moru u Istri postaju sve popularniji među zaljubljenicima u sport, avanturu i rekreaciju. Mnogobrojne su mogućnosti za turiste potaknute adrenalinskim sportovima na vodi u Istri. Turisti se mogu odlučiti za jedrenje, windsurfing, vožnju kajakom i SUP – om, za ronjenje, skijanje na vodi i wakeboarding i ostale aktivnosti.

Čest izbor turista u Istri je jedrenje. U kampu Mareda u Novigradu, u vjetrovitoj uvali smještena je jedna od najboljih škola jedrenja u Istri. Ova škola jedrenja nudi uvodne tečajeve za početnike ali i osnovne tečajeve u trajanju od pet sati.¹⁵⁷ Još jedan dobar primjer je Jedriličarski klub Clivo u Općini Medulin u mjestu Ližnjan koji već duži niz godina približava jedrenje svim zaljubljenicima u more, sport i vjetar kroz škole jedrenja za djecu i odrasle, različite treninge jedriličarskih kampova i sl.¹⁵⁸ Još atraktivnih sadržaja ima i u Poreču, gdje je primjerice smještena Ski – lift žičara dugačka 650 metara izgrađena 1989. godine no nedavno kompletno renovirana. U porečkoj Zelenoj laguni moguće je dakle isprobati neke od najperspektivnijih sportova današnjice, skijanje na vodi i wakeboarding.¹⁵⁹

Ronjenje kao dio turističke ponude Istarske županije postaje rastući segment. Aktivnost je to koja uključuje adrenalin, avanturistički i nautički turizam a povezuje i ostala područja kao što su speleologija, arheologija, ribolov, gastronomija i ostalo.

¹⁵⁶ *Plava Laguna Croatia Open Umag*, Colours of Istria, dostupno na: <https://www.coloursofistria.com/hr/sport/tenis/atp-studena-croatia-open-umag> (pristupljeno 5. svibnja 2022.)

¹⁵⁷ *Novigradska škola jedrenja*, Colours of Istria, dostupno na: <https://www.coloursofistria.com/hr/wellness-i-more/aktivnosti-na-vodi/novigradska-skola-windsurfinga> (pristupljeno 6. svibnja 2022.)

¹⁵⁸ *Jedriličarski klub Clivo*, Turistička zajednica Istarske županije, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/doziviljaji/sport-i-outdoor/jedrenje/jedriličarski-klub-clivo> (pristupljeno 6. svibnja 2022.)

¹⁵⁹ *Skijanje na vodi*, My Poreč, dostupno na: <https://www.myporec.com/hr/sto-raditi/aktivnosti/vodeni-sportovi/286> (pristupljeno 6. svibnja 2022.)

Istra se osim geografskim položajem može pohvaliti i dobrim klimatskim uvjetima, posebice temperaturom mora. Osim toga, atraktivno podmorje Istre jedna je od najvažnijih prednosti razvitka ovog segmenta turističke ponude. Prema podacima koje autorice Gržinić i Zanketić navode, u Istri postoji 40 – ak registriranih ronilačkih centara, 13 ronilačkih klubova i mnogobrojne atrakcije vezane posebice u potopljene brodove, floru i faunu mora i dr.¹⁶⁰

Osim jedrenja, plivanja, ronjenja i ski lifta, Istra je popularna i zbog mnogobrojnih kajak tura koje organiziraju brojni privatni iznajmljivači ili pak hotelske kuće s privatnim plažama. Jedna od najčešće biranih kajak tura u Istri je ona u zaštićenom krajobrazu i posebnom rezervatu Limski zaljev gdje je osim atraktivne strme obale i osamljene plaže moguće vidjeti i brojna uzgajališta dagnji i kamenica.¹⁶¹

7.1.5 Paragliding

Od mnogobrojnih mogućnosti i bavljenja različitim sportovima u Istri, često se ističe letenje odnosno paragliding. Zbog povoljnih vremenskih uvjeta, vjetra i rijetkih turbulencija, letenje padobranom odnosno paraglidingom jedna je od adrenalinskih aktivnosti za koju se turisti sve češće odlučuju. U sjevernom djelu Istre postoji desetak startnih mjesta za zaljubljenike u paragliding, uređenih za sve smjerove vjetra a do kojih je omogućen jednostavan pristup vozilom. Teren je pogodan za prelete preko 100 kilometara a sezona letenja traje gotovo cijelu godinu. Prije samog polijetanja obavezno je prijaviti se kod licenciranih pilota, a pratnja lokalnog vodiča je neophodna za početnike. Za letenje je obvezna letačka dozvola i kompletna oprema.¹⁶²

Jedna od najatraktivnijih lokacija u Istri za padobransko letenje je Buzet. U svibnju 1997. godine osnovan je klub slobodnog letenja „TIĆI“ Buzet s Jožefom Rabičem na čelu. Pozicija Buzeta podno Ćićarije idealna je zbog letenje zbog toplog zraka nad kojim se može letjeti i postizati iznimne visine. U svojim početcima klub je

¹⁶⁰ Gržinić, J. i P. Zanketić, *The Istrian seabed – a perspective of sustainable tourism development*, Pomorstvo, god. 23., br. 1., 2009., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/60314> (pristupljeno 8. svibnja 2022.)

¹⁶¹ *Kajakom po Limskom zaljevu*, Fiore – Tours, dostupno na: <https://fiore-tours.com/hr/tours/kajakom-po-limskom-zaljevu-1-dan-grupni-polazak/> (pristupljeno 8. svibnja 2022.)

¹⁶² *Paragliding*, Turistička zajednica Istarske županije, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/sport-i-outdoor/paragliding/1518> (pristupljeno 8. svibnja 2022.)

predstavljao iznimno veliku atrakciju i jedan iznimno vrijedan oblik turističke ponude Istre i Bužeštine.¹⁶³

Osim u Buzetu, paragliding je popularan i u Motovunu. PJK Paragliding Istra je ustanova za letačku obuku sa sjedištem u Motovunu, gradu poznatom i po šarmantnoj starogradskoj jezgri i tartufima. Ova ustanova nudi razne vrste tečajeva s različitim trajanjima pa se tako i same cijene određenih tečajeva razlikuju. Cijene se kreću od 700 kuna za let od 20 minuta na više.¹⁶⁴

7.1.6 Adrenalinski parkovi

Turizam kao brzo rastući element sve većeg broja svjetskih gospodarstava uključuje različite aspekte i mogućnosti tijekom kojih turisti mogu upoznati i doživjeti turističku destinaciju. Jedan od njih je avanturistički turizam kojeg *Udruženje avanturističkih putovanja - Adventure travel trade association* (ATTA) definira kao turističko putovanje koje uključuje barem dva od potrebnih tri elemenata – tjelesnu aktivnost, prirodno okruženje i kulturno uranjanje. Takav se vid putovanja smatra turističkim zato što poštuje prirodne i kulturne vrijednosti destinacije a osim toga je ekonomski održiv i socijalno pravedan.¹⁶⁵ U Republici Hrvatskoj, pa tako i u Istarskoj županiji, postoje mnoge mogućnosti bavljenja avanturističkim turizmom koji će ispuniti želje i potrebe turista ponukane adrenalinom. Budući da je Istra bogata prirodnim atraktivnostima a reljef je veoma pogodan, nije ni čudno što su se u Istri do danas razvili brojni adrenalinski parkovi te tako postali najvažniji dio turističke ponude adrenalinskog turizma u Istri. Adrenalinski parkovi se sastoje od raznih prepreka koje kod osoba probuđuju adrenalin, stvaraju određene doživljaje a različitim izazovima razvijaju čovjekove fizičke ali i psihičke vještine. U Istri postoji desetak veoma popularnih i atraktivnih adrenalinskih parkova koji privlače posjetitelje u svako doba godine. Neki od najpoznatijih adrenalinskih parkova u Istri su Adventure Park Jangalooz, Glavani Park, Adrenalin park Kringa te Adrenalinski park Medulin.¹⁶⁶

¹⁶³ *Buzetski zbornik – knjiga dvadeset četvrta*, „Josip Turčinović d.o.o., Buzet, 1998., str. 325. – 326.

¹⁶⁴ *Paragliding tandem Istra*, Istra paragliding, dostupno na: <http://www.istraparagliding.com/> (pristupljeno 8. svibnja 2022.)

¹⁶⁵ *Global Report on Adventure Tourism*, UNWTO, dostupno na: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284416622> (pristupljeno 11. svibnja 2022.)

¹⁶⁶ *Adrenalinski parkovi*, Turistička zajednica Istarske županije, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/sport-i-outdoor/adrenalinski-parkovi> (pristupljeno 13. svibnja 2022.)

U nastavku su rada opisana dva adrenalinska parka u Istri, jedan od najstarijih parkova u Istri, Glavani Park te jedan od najmlađih, onaj u Kringi.

Adrenalinski park Glavani Park jedan je od najvećih adrenalinskih parkova u Istri ali i Hrvatskoj. Glavani Parkom upravljaju dva voditelja, privatno dobra prijatelja, koji su u ideju izgradnje adrenalinskog parka krenuli sasvim slučajno, a danas je to jedno od najpoznatijih mjesta za osobe željne adrenalina i avanturističkih doživljaja u Istri. Park je sačinjen od žute staze visoke 2 metra, potom plave staze visine 6 metara te crne staze koja se nalazi na visini od 10 metara. Osim toga postoje dvije zip line linije dugačke više od 110 metara, zatim 11 metara visoka ljujačka te viseći most s monociklom iznad kojeg se prostire još jedna zip line linija dugačka 120 metara. Osim adrenalinskog dijela, park nudi i druge mogućnosti kao što su mali restoran brze hrane, obiteljsku farmu domaćih životinja atraktivnih za one najmlađe te koncertne večeri u njihovoj vlastitoj areni.¹⁶⁷

Sljedeći primjer je Adrenalinski park Kringa, obiteljski park smješten u mjestu Kmačići na cesti između Svetog Lovreča i Kringe koji glasi za najmlađi park u Istri. Park je uređen na površini od 19 tisuća metara kvadratnih a nudi brojne mogućnosti. U sklopu parka postoji mala staza na 1,5 – 2 metra visine, velika staza na 5 – 6 metara visine, četiri zip line linije, velika ljujačka te staza za vožnju quadovima. U sklopu adrenalinskog parka otvoren je i mali restoran brze hrane a ove godine otvorena je treća, najviša staza za one najhrabrije. U ponudi parka tijekom ljetnih mjeseci postoji i nezaboravno iskustvo jahanja na konjima za sve ljubitelje konja.¹⁶⁸

Sportska je ponuda u Istarskoj županiji zaista bogata, a osim nabrojanim sportsko – rekreacijskih aktivnosti u Istri su mogućnosti beskonačne. Osim navedenih aktivnosti, u Istri je veoma popularan i atraktivan nogomet, posebice sportski kampovi namijenjeni upravo za sportske pripreme nogometaša i cijelog svijeta. Među najpoznatijim gradovima u Istri koji su zaslužni za dobar glas o nogometnim pripremama u Istri su svakako Medulin, Rovinj, Poreč i Umag koji osim mnogobrojnih kampova raspolažu i sportskim terenima, dvoranama ali i hotelima u kojima sportaši i reprezentativci odsjedaju. Moguće je dakle zaključiti kako je sportska ponuda

¹⁶⁷ *Glavani Park – O nama*, Glavani Park, dostupno na: https://www.glavanipark.com/hr/o_nama/4/6 (pristupljeno 13. svibnja 2022.)

¹⁶⁸ *Adrenalinski park Kringa*, Turistička zajednica središnje Istre, dostupno na: <https://www.central-istria.com/hr/aktivnosti-activities-aktivurlaub/adrenalinpark> (pristupljeno 13. svibnja 2022.)

Istarske županije iznimno zaslužna za razvoj turizma u Istri, a daljnjim ulaganjima u istu moguće je postići još veću razinu razvijenosti, produljiti turističku sezonu odnosno omogućiti razvoj cjelogodišnjeg turizma te prvenstveno pružiti lokalnom stanovništvu priliku da i oni sudjeluju u sportsko – rekreacijskim aktivnostima te da se zapošljavaju u sferi turizma i sporta tijekom cijele godine.

7.2 Sportsko – rekreacijske manifestacije u Istarskoj županiji

Sportsko – rekreacijske manifestacije su specifičan vid turističke ponude koje se mogu definirati kao različiti događaji koje karakteriziraju kreativni i kompleksni sadržaji sportskog, rekreativnog i zabavnog karaktera. Takvi se događaji odvijaju po unaprijed osmišljenom programu a ostvaruju turističke efekte i ciljeve te imaju društveno – ekonomski značaj za destinaciju.¹⁶⁹ Sportske manifestacije predstavljaju različite vrste natjecanja koja mogu biti manjeg ili većeg karaktera, kao što su primjerice Olimpijske igre ili Svjetska prvenstva. U sportske su manifestacije uključene brojne interesne strane, sudionici, organizatori i sponzori istih. Sportske su manifestacije zapravo samo dio brojnih oblika turizma te se kroz njihovo djelovanje najbolje vidi povezanost sporta i turizma.¹⁷⁰ Prema Vukoniću, manifestacije povezane sa sportskim turizmom predstavljaju turistički promet ostvaren i motiviran održavanjem različitih događaja sportskog karaktera.¹⁷¹ Sportsko – rekreacijske manifestacije uvelike doprinose razvoju i prepoznatljivosti turističke destinacije, a ono što je najvažnije je to da sva infrastruktura, objekti, sportske dvorane i drugo ostaje za slobodno korištenje lokalnog stanovništva i zajednice. Osim što i lokalno stanovništvo dobiva priliku koristiti se novom sportskom infrastrukturom, ona ostaje na raspolaganju svim budućim generacijama sportaša i rekreativaca, potiče mlade na aktivno bavljenje sportom te stvara nova radna mjesta, povećava turističku potrošnju i sl.¹⁷²

Sportske su manifestacije u Istri veoma razvijene te samim time predstavljaju dodatan dio bogate turističke ponude Istarske županije. One su uvelike doprinijele atraktivnosti Istre kao turističke destinacije a osim toga utječu na smanjenje problema

¹⁶⁹ *Sportske manifestacije*, Hrvatska riječ, dostupno na: <http://www.hrvatskarijec.rs/vijest/A28339/Sportske-manifestacije/> (pristupljeno 20. svibnja 2022.)

¹⁷⁰ Bartoluci, M. i N. Čavlek, op. cit. str. 14.

¹⁷¹ Vukonić, B., op. cit. str. 200.

¹⁷² Bartoluci, M. i N. Čavlek, op. cit. str. 120.

sezonalnosti te na povećanje potrošnje turista. Također, sportske manifestacije u Istri učinkovito brendiraju destinaciju kao vrijednu posjeta odnosno kao mjesto prepoznato prema svojim vrijednostima i osobitostima usmjerenih ka sportu. U nastavku rada bit će obrađeno nekoliko sportskih događaja i manifestacija koje izrazito utječu na razvoj turizma u Istri a samim time privlače veliki broj turista i zaljubljenika u sport.

Jedan od poznatijih festivala odnosno događaja povezanih sa sportom u Istri je Sport fest koji spaja strast prema sportu te zdrav način života. Najveći je to regionalni sajam i konferencija o sportu koji se odvija svake godine u listopadu u sportskoj dvorani Žatika u Poreču a u sklopu kojeg se okupljaju sportski profesionalci, brojni klubovi i sportski savezi s entuzijastima te brojnim lokalnim odnosno državnim institucijama. Ovaj događaj zastupa sve zaljubljenike u sport, profesionalne sportaše i rekreativce, udruge i organizacije povezane sa sportom i druge.¹⁷³

Sljedeći veoma atraktivan sportski događaj koji se odvija svake godine u Istri je Pulski maraton – trka kroz antički grad. To je noćna utrka koja se odvija u rujnu a sastoji se od tri kategorije utrka raspodijeljenih prema duljini i težini samih utrka. U večernjem terminu od 20:00 kreću utrke redom od najzahtjevnije, dugačke 21 kilometar, zatim utrka naziva Pulska xica u duljini od 10 kilometara te ona najmanje zahtjevna dugačka 5 kilometara. Utrke su atraktivne zbog toga što svi sudionici mogu sportskom aktivnošću i trčanjem upoznati grad i doživjeti atraktivnosti Pule na jedan sasvim drugačiji način. Glavni pokrovitelji ove trkačke utrke su Grad Pula, Arena Hospitality Group te Turistička zajednica grada Pule.¹⁷⁴

Osim prethodno navedene dvije sportsko – rekreacijske manifestacije, u Istri postoji niz drugih, manje ili više poznatih manifestacija koje privlače veliki broj stranih turista ili pak domicilnog stanovništva na bavljenje sportskim aktivnostima. U Istri su među poznatijim sportskim manifestacijama one vezane uz biciklizam te se iste održavaju tijekom čitave godine. Jedna od poznatijih manifestacija vezanih uz biciklizam u Istri je „Istarsko proljeće“, tradicionalna sportska manifestacija koja se održava svake godine u ožujku a traje 4 dana u Poreču. Inače, ova se utrka nalazi u kalendaru

¹⁷³ *Sport fest koncept*, Sport fest Poreč, dostupno na: <https://www.sportfestporec.com/> (pristupljeno 20. svibnja 2022.)

¹⁷⁴ *Pula through Roman history*, Pula maraton, dostupno na: <https://www.pulamarathon.com/hr/> (pristupljeno 20. svibnja 2022.)

Svjetske biciklističke organizacije UCI (Union Cycliste international) i prepoznatljiva je u biciklističkom svijetu po brojnosti natjecatelja i kvaliteti vozača koji dolaze iz Austrije, Švicarske, Češke, Mađarske, Rusije, Poljske, Kanade, Australije i drugih svjetskih zemalja.¹⁷⁵

Također, postoje i manifestacije vezane uz veslanje, kao što je primjerice Međunarodna daljinska regata Pula koja se održava u travnja svake godine u trajanju od jednog dana pod pokroviteljstvom Veslačkog kluba „Istra“.¹⁷⁶

Osim klasičnih sportskih manifestacija, u Istri postoje mnoge manifestacije i događaji koji povezuju sport i rekreaciju s drugim aspektima i atraktivnostima istarskog poluotoka. Tako primjerice postoji jedna manifestacija naziva Istrian Wine Run koja je namijenjena za sve ljubitelje trčanja ali i vina. Već na prvim kilometrima utrke omogućene su degustacije vina najpoznatijih istarskih vinara a u kombinaciji s lokalnim gastronomskim specijalitetima utrka predstavlja iznimno popularnu atrakciju u Istri. Utrka se održava u Momjanu, Brtonigli i Umagu a moguće je birati između dužih i kraćih varijanti utrka.¹⁷⁷

Osim navedenih manifestacija, postoji još niz drugih koje u Istri predstavljaju sve veće atrakcije za goste željne aktivnog odmora. Manifestacije u Istarskoj županiji predstavljaju dodatan sadržaj odnosno element turističke ponude te svakako utječu na popularnost odnosno atraktivnost destinacije. Osim toga, sportskim manifestacijama omogućava se produljenje turističke sezone odnosno smanjenje opterećenja na glavnu ljetnu sezonu, povećava se potrošnja turista, dolazi do izgradnje ili obnove sportske infrastrukture koje osim turista koristi i lokalno stanovništvo a ono najvažniji je to da se stvara sve veća prepoznatljivost Istre kao turističke destinacije te dolazi do stvaranja veoma značajnog pozitivnog imidža destinacije.

¹⁷⁵ *Sportske manifestacije – biciklizam*, Sportska zajednica Istarske županije, dostupno na: <https://www.istra-sport.hr/manifestacije/> (pristupljeno 26. svibnja 2022.)

¹⁷⁶ *Sportske manifestacije – jedrenje*, Sportska zajednica Istarske županije, dostupno na: <http://www.istra-sport.hr/jedrenje-5/> (pristupljeno 26. svibnja 2022.)

¹⁷⁷ *Istrian Wine Run*, Turistička zajednica Istarske županije, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/kalendar/17856> (pristupljeno 26. svibnja 2022.)

7.3 SWOT analiza i daljnje mogućnosti razvoja sportsko – rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji

U cilju sumiranja osnovnih elemenata Istre kao turističke destinacije koja razvija sportsko – rekreacijski turizam, potrebno je istaknuti koje su to prednosti i daljnje mogućnosti razvoja Istre u cilju destinacije sportskog turizma a isto tako predstaviti potencijalne probleme i nedostatke koji mogu utjecati na isto. Jedan od najboljih načina za prikazati snage i slabosti te prilike i prijetnje turističke destinacije Istre je upravo putem SWOT analize. SWOT analiza je nastala krajem 60. – ih godina prošlog stoljeća a okvir odnosno pretpostavku koju ova analiza zastupa govori kako menadžeri mogu planirati usklađivanje resursa poduzeća jedino s njegovim okruženjem. Ova se analiza sastoji od četiri glavne varijable, a to su snage i slabosti te prilike i prijetnje. Snage i slabosti su varijable unutarnjeg okruženja, u ovom slučaju destinacije, te na njih menadžeri, poduzetnici, turističke zajednice i svi ostali dionici turističkog sustava donekle mogu utjecati, što nije slučaj s prilikama i prijetnjama koje spadaju u skupinu varijabli vanjskog okruženja te iste nisu unutar kontrole menadžmenta i drugih.¹⁷⁸

Istarska županija je turistička destinacija koja postaje sve popularnija i razvijenija, a samim time sve posjećenija svake godine. Uz tu činjenicu, dolazi do razvoja mnogih oblika turizma i turističkih aktivnosti kojima bi se turisti mogli baviti za vrijeme boravka u Istri. Samim time razvio se i sportsko – rekreacijski turizam koji u Istri ostvaruje dobre rezultate a zainteresiranost za istim raste. Svaka turistička destinacija pa tako i Istarska županija ima određene utjecaje koji mogu rezultirati time da destinacija bude posjećena, atraktivna, zanimljiva i sigurna. U pogledu sportsko – rekreacijskog turizma najvažnije je da turistička destinacija ima adekvatnu sportsku infrastrukturu kojom će se moći turisti ali i lokalno stanovništvo koristiti te se u tom smislu i baviti različitim sportsko – rekreacijskim aktivnostima. U nastavku je prikazana tablica (tab. 14.) koja predstavlja SWOT analizu Istarske županije kao turističke destinacije sportsko – rekreacijskog turizma, odnosno prikazne su snage i slabosti destinacije te potencijalne prilike i prijetnje.

¹⁷⁸ Gonan Božac, M., *SWOT analiza i tows matrica – sličnosti i razlike*, SWOT analiza Croatia osiguranja d.d., Ekonomska istraživanja, Vol. 21 No. 1, 2008., str. 2., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/33766> (pristupljeno 28. svibnja 2022.)

Tablica 14. SWOT analiza Istarske županije kao destinacije sportsko - rekreacijskog turizma

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • izrazito povoljan geografski položaj • brojnost sportskih događanja i manifestacija • produljenje sezone i smanjenje sezonalnosti • atraktivnost Istre • povoljna klima • brojne prirodne pogodnosti • konstantno ulaganje u razvijanje sporta u turizmu • ekonomski učinci • ulaganje u očuvanje prirodnih prostora i elemenata prirodnog okoliša • brojnost biciklističkih staza 	<ul style="list-style-type: none"> • manjak radne snage • demografska situacija – sve više starijih • nedovoljno diversificirana turistička ponuda • nedovoljna povezanost različitih turističkih proizvoda • izuzev cikloturizma, sportska infrastruktura nedovoljno je razvijena • nedovoljno razvijena marketinška propaganda
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • bolja promocija sportskih događaja i manifestacija • rastući trend sportskog turizma • privlačenje ciljnih skupina • unapređenje postojećih i osmišljavanje novih proizvoda • modernizacija komunikacijskih alata • izgradnja sportske infrastrukture • uključenje središnje Istre u turističku ponudu 	<ul style="list-style-type: none"> • nedovoljna platežna moć domicila • jeftinija i raznovrsnija ponuda u susjednim zemljama • strana radna snaga koja nema dovoljno znanja i ne pozna jezike • rastući problem nedostatka radne snage • masovnost turizma • ugroza kulturnih i prirodnih dobara • zagađenje okoliša zbog povećanog broja ljudi u destinaciju

	<ul style="list-style-type: none"> • izgradnja novih ilegalnih smještajnih objekata • ilegalno kampiranje
--	---

Izvor: samostalna izrada autorice rada

Na temelju prikazane SWOT analize u kojoj su predstavljene neke od osnovnih snaga i slabosti, odnosno prilika i prijetnji moguće je zaključiti kako je Istra na dobrom putu da postane još poznatija i atraktivnija destinacija sportsko – rekreacijskog turizma. Na prijetnje iz okruženja je teško utjecati no zato postoje mnogobrojne prilike za razvoj sportskog turizma Istre u budućnosti. Prirodno okruženje odnosno geografski položaj nudi mnoge mogućnosti daljnjeg razvoja sportsko – rekreacijskog turizma u Istri a ponajviše za razvoj sportova kao što su jedrenje, golf, ronjenje, biciklizam te planinarenje. Posebnu pozornost valja usmjeriti ka razvoju golf turizma, budući da u Istri postoji tek nekoliko golf igrališta a potražnja raste. Gosti visoke platežne moći prema kojima Istra potencira mogli bi itekako bi privučeni atraktivnim golf terenima smještene uz luksuzne hotele a samim time bi turistička potrošnja porasla. Osim navedenog, smatra se kako će gosti u budućnosti težiti diversifikaciji te povezivanje proizvoda kao što su primjerice sportsko – rekreacijski turizam s gastronomijom i enologijom ili pak kulturom. Također, raste potražnja u okviru kongresnog turizma te bi bilo moguće povezati i taj segment turističke ponude Istre koji je dosta razvijen sa sportom i drugim aktivnostima u destinaciji. Osim toga, potrebno je poraditi i unaprijediti marketinšku promociju Istre kao destinacije sportskog turizma te u istu uključiti i hrvatske sportaše koji su sve cjenjeniji i prepoznatljiviji u svijetu a samim time bi se potaknuo sve veći interes stranih gostiju za dolazak u Istru. Smatra se također kako bi se u budućnosti pravovremenim potezima, u skladu sa strateškim i akcijskim planovima, moglo pozicionirati Istru kao veoma atraktivnu i zanimljivu turističku destinaciju sportsko – rekreacijskog turizma vrijednu posjeta.

U nastavku je rada dan konačan pregled svega prethodno navedenog i analiziranog a također su potvrđene početno postavljene hipoteze. U Zaključku autorica rada donosi osobne zaključke stečene kroz pisanje Diplomskog rada te u kratkim crtama zaključuje najvažnije dijelove rada.

8. ZAKLJUČAK

Pri samom kraju ovog Diplomskog rada važno je istaknuti nekoliko najvažnijih elemenata kojima se autorica rada vodila pri pisanju istoga a koji su kroz produbljenje teme nekoliko puta potvrđeni. Početna hipoteza rada, odnosno pretpostavka o tome da je sportsko - rekreacijski turizam iznimno bitan dio turističke ponude Istarske županije i da kao takav doprinosi produljenju turističke sezone potvrđena je više puta kroz rad. Također, sport i sportsko - rekreacijska ponuda u Istarskoj županiji ne doprinose samo potencijalnim turistima i posjetiteljima u destinaciji već i domicilnom stanovništvu koje živi na tom području. Bolja sportska infrastruktura, različite mogućnosti bavljenja sportsko - rekreacijskim aktivnostima te održavanje sportsko - rekreacijskih manifestacija i festivala u destinaciji doprinosi poboljšanju kvalitete života domicila te pozitivno utječe na ostale elemente načina života. Istra je turistička destinacija najpoznatija zbog prirodnih bogatstava kojima raspolaže a upravo je na temelju toga i izgradila svoj pozitivni imidž. Ugodna blaga klima, čisto Jadransko more, Nacionalni park Brijuni te kontrastna zapadna i istočna obala najatraktivniji su faktori na temelju kojih Istra razvija turizam. Ipak, u posljednje se vrijeme javlja sve veći interes i potražnja turista za aktivnim odmorom u turističkoj destinaciji koju posjećuju a Istra je pozitivno obgrlila taj trend. Osim prethodno navedenih prirodnih bogatstava kojima Istra raspolaže, obala i unutrašnjost županije bogate su i mnogobrojnim atraktivnima i sadržajima vezanih uz sportsko - rekreativnu ponudu. Budući da interes za istom iznova raste, Istra konstantno ulaže u poboljšanje i razvoj sportske infrastrukture, ponude i sadržaja u destinaciji za sve turiste ponukane sportom i aktivnim načinom života.

Kada je riječ o sportsko - rekreacijskoj ponudi Istarske županije važno je istaknuti biciklizam kao jednu od najrazvijenijih stavki na kojoj se temelji razvoj sportskog turizma u Istri. Mnogobrojne biciklističke staze, ture i sve veći broj osmišljenih ruta privlače veliki broj zaljubljenika u bicikliranje i sport u Istru. Osim biciklizma Istarska županija poznata je zbog svojih pješačkih staza, teniskih i nogometnih terena te mnogobrojnih aktivnosti na vodi kao što su veslanje, vožnja kanua i kajaka, surfanje i na vodi i slično. Osim sporta i rekreacije, u Istri se razvijaju drugi oblici turističke ponude koji u kombinaciji sa sportsko - rekreacijskim turizmom ostvaruje značajne rezultate u turističkom prometu Istre. Najbolji primjeri toga su kultura i mnogobrojna

kulturna događanja i manifestacije te gastronomija u Istri. Ova dva segmenta zajedno sa sportom čine važan dio kvalitetne turističke ponude Istarske županije te su u iste potrebne daljnje investicije radi sto boljeg i snažnijeg daljnjeg razvoja. Smatra se kako je područje cijele Istarske županije izrazito pogodno za razvoj i daljnji razvitak sportsko – rekreacijskog turizma zato što postoji veliki broj prirodnih i antropogenih turističkih atrakcija u kombinaciji s kojima bi sport podigao cjelokupnu turističku ponudu Istarske županije na novu razinu. Od dijelova Središnje Istre prema obalnim dijelovima poluotoka moguće je razvijati različite oblike sportsko – rekreacijskog turizma, a sa daljnjim ulaganjem u razvoj infrastrukture, sportskih manifestacija i događanja moguće je pozicionirati Istarsku županiju kao destinaciju sportsko – rekreacijskog turizma.

Ono što je najvažnije istaknuti na samom kraju ovog diplomskog rada je činjenica da je turizam Istre u konstantnom rastu i razvoju te je potrebno očuvati prirodne i kulturne resurse i atraktivnosti koje čine primarni motiv dolaska turista u turističku destinaciju kao što je Istra. Osim toga, daljnjim ulaganjima u razvoj sportsko - rekreacijske infrastrukture, kao i u ostale elemente razvoja sportskog turizma, Istra ima izniman potencijal postati jedna od najpoželjnijih destinacija sportsko - rekreacijskog turizma u Hrvatskoj ali i šire. Ono što je bitno zapamtiti je to da je razvoj sportsko – rekreacijskog turizma u Istri, kao i svakog drugog specifičnog oblika turizma u određenim destinacijama, potrebno kvalitetno uskladiti s cjelokupnim planovima i strategijama razvoja turizma određene destinacije a pritom respektirati ostale prednosti i mogućnosti tog područja kao i ekonomsku vrijednost razvoja istog.

LITERATURA

Knjige:

1. Andrijašević, M., *Sportska rekreacija u mjestu rada i stanovanja*, Fakultet za fizičku kulturu, Zagreb, 1996.
2. Bartoluci, M. i N. Čavlek, *Turizam i sport – razvojni aspekti*, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
3. Bartoluci, M. et. al., *Menadžment u sportu i turizmu*, Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2004.
4. Bartoluci, M. et. al., *Menadžment sportskog turizma i njegovih srodnih oblika*, Sveučilište u Zagrebu – Kineziološki fakultet, Zagreb, 2021.
5. Blažević, I. i Z. Pepeonik, *Turistička geografija*, Školska knjiga, Zagreb
6. Blažević, I. i R. Knežević, *Turistička geografija Hrvatske*, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za turistički i hotelski menadžment u Opatiji, Rijeka, 2006.
7. Bošković, D. i T. Pančić Kombol, *Novi turizam u Hrvatskoj*, Hrvatski turizam, Rijeka, 2002.
8. Čabaravdić, A. (ur.), *Turizam u Istri: od davnina do danas*, Čakavski sabor, Žminj, 2019.
9. Čaplar, A., *Planinarski udžbenik: za planinare, penjače, alpiniste, spašavatelje i vodiče*, Hrvatski planinarski savez, Zagreb, 2012.
10. Čavlek, N. et. al., *Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav*, Zagreb, Školska knjiga, 2011.
11. Dujmović, M., *Kultura turizma*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2014.
12. Dulčić, A. i L. Petrić, *Upravljanje razvojem turizma*, Mate, Zagreb, 2001.
13. Geić, S., *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split, 2011.
14. Hinch, T. i J. Higham, *Sport tourism development*, Cromwell Press, Bristol UK, 2004.
15. Jadrešić, V., *Janusovo lice turizma: od masovnog do selektivno – održivog turizma*, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zagreb, 2010.
16. Pančić Kombol, T., *Selektivni turizam – Uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa*, Matulji, TMCP Sagena d.o.o., 2000.

17. Pirjavec, B. i O. Kesar, *Počela turizma*, Zagreb, Mikrorad, 2002.
18. Rabotić, B., *Selektivni oblici turizma*, Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd, 2012.
19. Šuran, F., *Turizam i teritorij – uvod u antropologiju turizma*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016.
20. Vukonić, B. *Povijest hrvatskog turizma*, Zagreb, Prometej, 2005.
21. Vukonić, B. (ur.), *Rječnik turizma*, Masmedia, Zagreb, 2001.
22. Weber, S. i V. Mikačić, *Osnove turizma: udžbenik za prve razrede srednjih škola ugostiteljsko – turističkog područja rada*, Školska knjiga, Zagreb, 2004.

E – knjige:

1. Črnjar, M. i K. Črnjar, *Menadžment održivog razvoja*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Glosa, 2009., dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/430798.CRNJAR-Menadzment_OR_knjiga.pdf (pristupljeno više puta za vrijeme pisanja rada)
2. Gržinić, J., *Uvod u turizam – povijest, razvoj i perspektive*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019., dostupno na <https://repositorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:3111> (pristupljeno više puta za vrijeme pisanja rada)
3. Stojanović, V., *Turizam i održivi razvoj*, Univerzitet u Novom Sadu – Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Novi Sad, 2011., dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Vladimir-Stojanovic-5/publication/351479884_Turizam_i_odrzivi_razvoj/links/609a2eba458515d3150f4510/Turizam-i-odrzivi-razvoj.pdf (pristupljeno 6. travnja 2022.)
4. Vojnović, N., *Održivi turizam unutrašnje Istre*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016., dostupno na: https://www.unipu.hr/uploads/media/Nikola_Vojnovic_Odrzivi_turizam_unutrasnje_Istre.pdf
5. Vojnović, N., *Prirodna osnova i turizam*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2017., dostupno na: https://www.unipu.hr/images/50022829/Nikola_Vojnovic-Prirodna_osnova_i_turizam.pdf (pristupljeno 30. svibnja 2022.)

Online publikacije, znanstveni radovi i časopisi:

1. Andrijašević, M. i M. Ferić, *Uloga tenisa u unapređenju turističke ponude Hrvatske*, Acta Turistica, Vol. 13., No. 2., Zagreb, 2001., str. 180. – 182., dostupno na: https://www.jstor.org/stable/23234105?saml_data=eyJzYW1sVG9rZW4iOiI0MTQzOTQyNC02OTgzLTRkNDQtODFjMS0xMTY4NzY2NjdmYWQiLCJlbWFPbCI6ImFuYS5wb25qYXZpY0BzdHVkZW50LnVuaXB1LmhyliwiaW5zdGI0dXRpb25JZHMlOlsiZDk0YTQ0ZjMtNDVmNC0zZGFkLTk4M2ltODJkZDI0ZDYzNjI1I19&seq=5 (pristupljeno 5. svibnja 2022.)
2. Bačun, D., Matešić, M. i M. A. Omazić, *Leksikon održivog razvoja*, Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj, Zagreb, 2012., dostupno na: http://www.dop.hr/wp-content/uploads/leksikon_odrzivog_razvoja.pdf (pristupljeno 6. travnja 2022.)
3. Bartoluci, M., „Odnos turizma i sporta“, U: Bartoluci, M. (ur.), *Sport u turizmu – zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa „Menadžment u sportu i turizmu“*, Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2004.
4. Bertić, I., „Istra – geografska obilježja“, Geografski horizont, vol. 43, br. 2., 1997.
5. Brunsko, Z., *Turistička motivacija*, NAŠE MORE: znanstveni časopis za more i pomorstvo, Vol. 49, No. 1 – 2, 2002., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/307070> (pristupljeno 9. travnja 2022.)
6. *Buzetski zbornik – knjiga dvadeset četvrta*, „Josip Turčinović d.o.o.“, Buzet, 1998.
7. Čokonaj, E. et. al., *Turistička geografija Hrvatske*, 1. izdanje, Meridijani, Zagreb, 2003.
8. Gonan Božac, M., *SWOT analiza i tows matrica – sličnosti i razlike*, SWOT analiza Croatia osiguranja d.d., Ekonomska istraživanja, Vol. 21 No. 1, 2008., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/33766> (pristupljeno 28. svibnja 2022.)
9. Gržinić, J. i P. Zanketić, *The Istrian seabed – a perspective of sustainable tourism development*, Pomorstvo, god. 23., br. 1., 2009., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/60314> (pristupljeno 8. svibnja 2022.)

10. Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025., Turistička zajednica Istarske županije, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/business-information/tzi/master-plan-turizma-istre> (pristupljeno 16. travnja)
11. Operativni plan razvoja ciloturizma Istarske županije 2019. – 2025., Institut za poljoprivedu i turizam – Istarska županija, dostupno na: <https://cikloturizam.hr/wp-content/uploads/2019/04/Operativni-plan-cikloturizam-I%C5%BD-2019.-2025.pdf> (pristupljeno 19. travnja 2022.)
12. Relac, M., *Pojam, definicija i primjena sportske rekreacije*, Kineziologija, 5(1), 1975.

Internetski izvori:

1. Cikloturizam:
<https://cikloturizam.hr/eurovelo/> (pristupljeno 19. travnja 2022.)
<https://cikloturizam.hr/sto-radimo/> (pristupljeno 18. travnja 2022.)
2. Colours of Istria:
<https://www.coloursofistria.com/hr/wellness-i-more/aktivnosti-na-vodi/novigradska-skola-windsurfinga> (pristupljeno 6. svibnja 2022.)
<https://www.coloursofistria.com/hr/gastronomija/tartufi/tajne-motovunske-sume> (pristupljeno 12. travnja 2022.)
3. Data Europe:
<https://data.europa.eu/en/impact-studies/covid-19/impact-covid-19-international-tourism-industry> (pristupljeno 4. travnja 2022.)
4. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske:
<https://mint.gov.hr/pristup-informacijama/dokumenti-80/statistike/arhiva-12059/12059> (pristupljeno 16. travnja 2022.)
5. Fiore Tours:
<https://fiore-tours.com/hr/tours/kajakom-po-limskom-zaljevu-1-dan-grupni-polazak/> (pristupljeno 8. svibnja 2022.)
6. Geomorfologija:
<http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=957>, (pristupljeno 12. travnja 2022.)
7. Glavani park:
https://www.glavanipark.com/hr/o_nama/4/6 (pristupljeno 13. svibnja 2022.)
8. Histrica:
<http://historica.com/hr/g/turizam/> (pristupljeno 18. travnja 2022.)

- <http://www.natura-histrica.hr/hr/posjete/park-suma-sijana-1> (pristupljeno 12. travnja 2022.)
9. HR Turizam:
<https://hrturizam.hr/karta-masovnog-turizma-hrvatska-i-dubrovnik-u-top-10-destinacija-broja-turista-po-glavi-stanovnistva> (pristupljeno 4. travnja 2022.)
10. Hrvatska riječ:
<http://www.hrvatskarijec.rs/vijest/A28339/Sportske-manifestacije/> (pristupljeno 20. svibnja 2022.)
11. Hrvatska turistička zajednica:
<https://data.europa.eu/en/impact-studies/covid-19/impact-covid-19-international-tourism-industry> (pristupljeno 4. travnja 2022.)
12. Hrvatski planinarski savez:
<https://www.hps.hr/planinarski-putovi/markacije/> (pristupljeno 24. travnja 2022.)
13. Institut za turizam:
https://www.htz.hr/sites/default/files/2020-10/TOMAS%20Hrvatska%202019_0.pdf (pristupljeno 18. travnja 2022.)
https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/151014_AP_cikloturizam.pdf (pristupljeno 18. travnja 2022.)
14. Institut za poljoprivredu i turizam:
https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/65/12/65120133-f2c5-411c-9d75-53d3d590700f/406-09-13_studija_odrzivi_turizam.pdf (pristupljeno 6. travnja 2022.)
15. Istarska razvojna turistička agencija:
<http://www.irta.hr/hr/> (pristupljeno 24. travnja 2022.)
16. Istarska županija:
https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/2017/171130_Sazetak_ZRS_2020.pdf (pristupljeno 12. travnja 2022.)
https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/2017/171130_Sazetak_ZRS_2020.pdf (pristupljeno 12. travnja 2022.)
<http://stariweb.istra-istria.hr/index.php?id=263> (pristupljeno 12. travnja 2022.)
17. Istra – bike:

- <http://www.istria-bike.com/hr/staze> (pristupljeno 19. travnja 2022.)
18. Istra – In:
<https://istrain.hr/index.php/istrain-arhiva/22310-sport-plus-gastronomija-u-subotu-u-vodnjaju-jos-jedan-run4teran> (pristupljeno 22. lipnja 2022.)
19. Istra – Istria:
https://www.istria-istria.hr/fileadmin/dokumenti/gospodarstvo/2013/Rudarsko_geoloska_studija_I_Z/POGLAVLJE_2_GEOGRAFSKI_PREGLED.pdf (pristupljeno 13. travnja 2022)
20. Istra – paragliding:
<http://www.istraparagliding.com/> (pristupljeno 8. svibnja 2022.)
21. Istramet:
<https://www.istramet.hr/klima-u-istri/> (pristupljeno 12. travnja 2022.)
22. Istrapedia:
<https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/1480/zastita-priode> (pristupljeno 13. travnja 2022.)
23. Istria Gourmet:
<http://www.istria-gourmet.com/> (pristupljeno 18. lipnja 2022.)
24. Istria – trails:
<http://www.istria-trails.com/hr/staze?filterRegion=&difficulty=1&search=Tra%C5%BEi>
(pristupljeno 24. travnja 2022.)
http://www.istria-trails.com/hr/staze/trail-staze/128-ch-0?&l_over=1
(pristupljeno 24. travnja 2022.)
<http://www.istria-trails.com/hr/staze?filterRegion=&difficulty=1&search=Tra%C5%BEi>
(pristupljeno 24. travnja 2022.)
<http://www.istria-trails.com/hr/staze> (pristupljeno 24. travnja 2022.)
25. Javna ustanova Kamenjak:
<https://kamenjak.hr/hr/planiraj-posjet/rekreacija> (pristupljeno 18. travnja 2022.)
26. MDPI:
<https://www.mdpi.com/2071-1050/12/21/9113/htm> (pristupljeno 24. travnja 2022.)
27. Ministarstvo kulture i medija:

- <https://registar.kulturnadobra.hr/#/> (pristupljeno 31. kolovoz 2022.)
28. Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske:
<http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=97> (pristupljeno 6. travnja 2022.)
29. My Poreč
<https://www.myporec.com/hr/sto-raditi/aktivnosti/vodeni-sportovi/286>
(pristupljeno 6. svibnja 2022.)
30. Nacionalni park Brijuni:
<https://www.np-brijuni.hr/hr/planiraj-posjet/sport> (pristupljeno 18. travnja 2022.)
31. OECD:
<https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/tourism-policy-responses-to-the-coronavirus-covid-19-6466aa20/> (pristupljeno 4. travnja 2022.)
32. Park prirode Učka:
<https://www.pp-ucka.hr/ucka-outdoor/planinarenje/> (pristupljeno 24. travnja 2022.)
<https://www.pp-ucka.hr/info-za-posjetitelje/poucne-staze-i-setnice/>
(pristupljeno 24. travnja 2022.)
33. Pula Airport:
<https://airport-pula.hr/o-zracnoj-luci/razvoj-zracne-luke/> (pristupljeno 12. travnja 2022.)
34. Pula maraton:
<https://www.pulamarathon.com/hr/> (pristupljeno 20. svibnja 2022.)
35. Sportska zajednica Istarske županije:
<http://www.istra-sport.hr/jedrenje-5/> (pristupljeno 26. svibnja 2022.)
<https://www.istra-sport.hr/manifestacije/> (pristupljeno 26. svibnja 2022.)
36. Sportfest koncept:
<https://www.sportfestporec.com/> (pristupljeno 20. svibnja 2022.)
37. Turistička zajednica Istarske županije:
<https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva-2021> (pristupljeno 16. travnja 2022.)
<https://www.istra.hr/hr/search?s=cikloturizam&type=articles> (pristupljeno 18. travnja 2022.)
<https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/sport-i-outdoor/paragliding/1518> (pristupljeno 8. svibnja 2022.)

<https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/sport-i-outdoor/jedrenje/jedrillacarski-klub-clivo>

(pristupljeno 6. svibnja 2022.)

<https://www.istra.hr/hr/atpistria/istra-destinacija-tenisa> (pristupljeno 5. svibnja 2022.)

<https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/sport-i-outdoor/adrenalinski-parkovi>

(pristupljeno 13. svibnja 2022.)

<https://www.istra.hr/hr/kalendar/17856> (pristupljeno 26. svibnja 2022.)

<https://www.coloursofistria.com/hr/sport/tenis/atp-studena-croatia-open-umag>

(pristupljeno 5. svibnja 2022.)

38. Turistička zajednica grada Pule:

<https://www.pulainfo.hr/hr/where/pulske-utvrde-impresivne-znamenitosti-cekaju-da-ih-otkrijete> (pristupljeno 13. lipnja 2022.)

39. Turistička zajednica središnje Istre:

<https://www.central-istria.com/hr/aktivnosti-activities-aktivurlaub/adrenalinpark>

(pristupljeno 13. svibnja 2022.)

40. United Nations:

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

(pristupljeno 6. travnja 2022.)

41. UNWTO:

<https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19> (pristupljeno 4. travnja 2022.)

<https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284422456> (pristupljeno 4. travnja 2022.)

<https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284416622> (pristupljeno 11. svibnja 2022.)

POPIS GRAFIČKIH PRILOGA

Tablica 1. Faze razvoja turizma prema UNWTO	10
Tablica 2. Faze razvoja turizma u Hrvatskoj	11
Tablica 3. Dolasci i noćenja domaćih i stranih turista u 2019., 2020. i 2021. godini .	16
Tablica 4. Načela održivog razvoja	18
Tablica 5. Podjela oblika turizma prema motivaciji	25
Tablica 6. Podjela oblika turizma prema uzrocima i vanjskim učincima	26
Tablica 7. Posebni oblici turizma prema D. Alfier	27
Tablica 8. Oblici sportskog turizma	34
Tablica 9. Oblici sportskog turizma prema vrsti sportskih atrakcija	36
Tablica 10. Oblici sportskog turizma prema turističkim sportskim aktivnostima	37
Tablica 11. Objekti sportsko - rekreacijskog turizma	37
Tablica 12. Oblici sportsko - rekreacijskih sadržaja u turizmu	39
Tablica 13. Mjere za razvoj sportsko - rekreacijskog turizma u Istarskoj županiji	62
Tablica 14. SWOT analiza Istarske županije kao destinacije sportsko - rekreacijskog turizma	82

SAŽETAK

Turizam je globalni fenomen, brzo rasteća pojava koja se sve više razvija. Samim time turistička putovanja postaju sve učestalija te ih se sve više počinje promatrati kao dio društvena i gospodarskoga života. Sve većom potražnjom za oblicima turizma koji će zadovoljiti specifične želje turista dolazi do razvoja novih turističkih proizvoda, usluga i oblika provođenja turističkih aktivnosti. Jedan od oblika turizma koji postaje sve atraktivniji i popularniji među modernim turistima je sportsko – rekreacijski turizam. To je samo jedan od posebnih oblika turizma kojim se nastoje zadovoljiti specifične želje i potrebe današnjih turista, sve više ponukanih sportom, rekreacijom i zdravim načinom života. Istarska je županija bogata prirodnim i antropogenim atrakcijama koje su zapravo i primarni motiv posjeta velikog broja turista u Istri. Ipak, sa sve snažnijim razvojem sportsko – rekreacijskog turizma, kao i pripadajuće sportske infrastrukture, odgovarajuće signalizacije i adekvatnog marketinškog upravljanja, javlja se sve veća potražnja upravo za tim oblikom turizma u Istri. Kroz rad je analizirana većina sportsko – rekreacijske infrastrukture i cjelokupne sportske ponude u Istri, a kroz nekoliko odabranih vrsta sportsko – rekreacijskih aktivnosti prikazano je u kojoj mjeri i na koji način Istarska županija razvija svoj sportsko – rekreacijski turizam. Radom su potvrđene početne hipoteze o tome da sportsko – rekreacijski turizam u Istri omogućava produljenje turističke sezone odnosno da se stvara prilika za razvoj cjelogodišnjeg turizma, zatim se poboljšava cjelokupni imidž destinacije te se također ostvaruju ostali pozitivni društveni i ekonomski utjecaji.

Ključne riječi: turizam, posebni oblici turizma, sportsko – rekreacijski turizam, održivi turizam, turizam u Istri

SUMMARY

Tourism is a global, rapidly growing phenomenon towards ever-increasing development. As a result, tourist trips are becoming more and more frequent and are increasingly being viewed as part of social and economic life. Increasing demand for forms of tourism that will satisfy the specific wishes of tourists leads to the development of new tourist products, services and forms of carrying out tourist activities. One of the forms of tourism that is becoming increasingly attractive and popular among modern tourists is sports-recreational tourism. It is only one of the selective forms of tourism that strive to satisfy the specific wishes and needs of today's tourists, who are increasingly encouraged by sports, recreation and a healthy lifestyle. The county of Istria is rich in natural and anthropogenic attractions, which are actually the primary motive for the visit of a large number of tourists in Istria. However, with the increasingly strong development of sports-recreational tourism, as well as the associated sports infrastructure, appropriate signage and adequate marketing management, there is an increasing demand for this form of tourism in Istria. The work analyzed most of the sports and recreation infrastructure and the entire sports offer in Istria, and through several selected types of sports and recreation activities, it was shown to what extent and in what way the Istrian County is developing its sports and recreation tourism. The work confirmed the initial hypotheses that sports-recreational tourism in Istria enables the extension of the tourist season, i.e. creates an opportunity for the development of year-round tourism, then improves the overall image of the destination, and other positive social and economic impacts are also realized.

Key words: tourism, selective forms of tourism, sports-recreational tourism, year-round tourism, tourism in Istria